Colecția Gimnasium

ALEXANDRU METEA SERGIU DRINCU

MODELE ŞI TESTE REZOLVATE DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

pentru
admiterea în licee şi învăţământul superior

EDITURA PETRION
București, 1992

ALEXANDRU METEA
FACULTATEA DE LITERE ŞI FILOZOFIE
UNIVERSITATEA DE VEST
TIMIŞOARA

SERGIU DRINCU
INST. DE CERCETĂRI SOCIOUMANE
AL ACADEMIEI ROMÂNE
TIMIŞOARA

MODELE ŞI TESTE REZOLVATE DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

pentru admiterea în licee şi învăţământul superior

ISBN 973–9116–06–X

Scanned with OKEN Scanner

PREFAŢĂ

Culegerea de faţă cuprinde modele *de analiză sintactică atît la nivel de frază, cît şi la nivel de propoziţie (în acest din urmă caz analizele avînd un caracter morfosintactic). Textele sînt selectate din opere ale unora dintre cei mai valoroşi scriitori ai literaturii noastre. Apar deci texte atît din clasici, cît şi din scriitori ai epocii interbelice ori ai perioadei actuale. Am căutat, de asemenea, ca exemplele să aparţină unor genuri literare diverse, pentru a scoate în evidenţă diferitele structuri sintactice caracteristice fiecărui gen şi care implică anumite tehnici de analiză sintactică (de exemplu, inversiunile şi dislocările frecvent întîlnite în sintaxa poeziei etc.).*

Încercînd să fim consecvenţi cu ideea de texte-model, am urmărit cu cea mai mare atenţie ca selecţia noastră să reflecte situaţii sintactice tipice, ocolind, cu bună ştiinţă, cazurile particulare sau discutabile. Am optat aşadar pentru texte cît se poate de clare, dar nu facile, aşa încît rezolvarea lor să solicite o gamă cît mai variată de cunoştinţe teoretice de tehnică a analizei gramaticale.

Toate textele şi testele sînt rezolvate. *Am procedat astfel avîndu-i în vedere pe principalii beneficiari ai acestei culegeri,* elevii, *cărora am dorit să le oferim posibilitatea unei munci individuale bazate pe un autocontrol eficient şi rapid.*

Ca atare, pot consulta cu folos această carte elevii din gimnaziu, *pentru aprofundarea noţiunilor de gramatică, fonetică şi vocabular însuşite în cadrul activităţii şcolare curente, dar şi pentru pregătirea concursului de admitere în liceu. Cartea se adresează însă şi* elevilor de liceu, *atît celor din secţia umanistă, cît şi tuturor acelora care sînt hotărîţi să susţină examenul de admitere la facultăţile de filologie, de drept, de ziaristică ori la Academia de Poliţie.*

Nu lipsite de interes sînt aceste texte chiar şi pentru studenţii filologi, întrucît le facilitează aprofundarea unor chestiuni teoretice de gramatică şi le formează deprinderile necesare pentru aplicarea corectă a metodologiei analizei sintactice şi morfosintactice.

Scanned with OKEN Scanner

Culegerea de texte pe care am alcătuit-o, prin problemele pe care le pune şi prin soluţiile pe care le oferă, este un util instrument de lucru şi pentru profesori, atît în activitatea didactică obişnuită, cît şi în cadrul cursurilor de perfecţionare, ca bază de discuţie pentru adîncirea unor chestiuni de teorie a gramaticii. De asemenea, cartea poate fi consultată cu cel mai mare folos în pregătirea, de către profesori, a examenelor de grad. În acest sens, Indicele *de la sfîrşitul lucrării este de un real ajutor, facilitînd găsirea, în multitudinea de propoziţii rezultate din analiza textelor, a acelor fapte de limbă de care cititorul este interesat în mod deosebit.*

Sperăm ca toţi cei pe care i-am considerat aici beneficiari posibili ai acestei culegeri să găsească în ea un sprijin pe măsura aşteptărilor lor.

Scanned with OKEN Scanner

1. METODOLOGIA ANALIZEI GRAMATICALE

1.1. ANALIZA SINTACTICĂ A FRAZEI

Analiza sintactică a frazei este o operaţie complexă. Rezultatele depind, în mare măsură, de respectarea unor etape, bine precizate, a căror succesiune este obligatorie.

Prima etapă presupune următoarele operaţii:

1.1.1. LECTURA TEXTULUI PENTRU A ÎNŢELEGE CÎT MAI EXACT SENSUL FRAZEI;
1.1.2. SUBLINIEREA PREDICATELOR;
1.1.3. IDENTIFICAREA ŞI, EVENTUAL, ÎNCERCUIREA ELEMENTELOR JONCŢIONALE;
1.1.4. STABILIREA LIMITELOR DINTRE PROPOZIŢII ŞI NUMEROTAREA LOR;
1.1.5. VERIFICAREA DELIMITĂRII CORECTE A PROPOZIŢIILOR.

A doua etapă, analiza sintactică propriu-zisă a frazei, constă din:

1.2.1. IDENTIFICAREA PROPOZIŢIILOR PRINCIPALE;
1.2.2. ANALIZA PROPOZIŢIILOR SECUNDARE;
1.2.3. ALCĂTUIREA SCHEMEI.

În continuare prezentăm aspectele mai importante care trebuie urmărite cînd parcurgem etapele analizei sintactice.

1.1.1. De foarte multe ori limitele dintre două propoziţii nu pot fi stabilite corect decît în urma unei lecturi foarte atente şi chiar a încadrării frazei analizate într-un context mai larg. În fragmentul următor (textul 3.13): *„Cînd află că boierul bătrîn s-a dus la Bucureşti, desigur pentru moşia cucoanei, a chemat pe Luca Talabă şi s-au înţeles să plece şi oamenii să mai stăruiască la cucoană..."* (L. Rebreanu, *Răscoala*, 213), apare următoarea alternativă în delimitarea şi analiza ultimelor două propoziţii:

a) *să plece / şi oamenii să mai stăruiască la cucoană ...*
b) *să plece şi oamenii / să mai stăruiască la cucoană ...*

În funcţie de delimitarea făcută, ultima propoziţie este completivă indirectă (elementul regent — verbul intranzitiv s-au înţeles), respectiv circumstanţială de scop. Dintre cele două variante, numai a doua (b) este corectă, deoarece la Bucureşti au plecat nu Luca Talabă şi interlocutorul său, ci numai oamenii şi boierul Miron Iuga, fapt subliniat prin prezenţa lui şi, adverb cu sensul „chiar, chiar şi" şi nu conjuncţie coordonatoare, cum s-ar putea crede din cauza omonimiei.

1.1.2. Identificarea tuturor verbelor predicative sau copulative folosite la un mod personal, a adverbelor predicative (vezi 2.1), precum şi a interjecţiilor care pot îndeplini funcţia de predicat (iată, uite şi unele onomatopee).

1.1.3. Elementele joncţionale în frază sînt:

1. conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale
a. coordonatoare
— copulative: şi, precum şi, nici, iar, atît...cît, nu numai (că) ... dar (şi), nu numai (că)... ci (şi);
— adversative: dar, iar, însă, ci, numai că, şi (rar);

Scanned with OKEN Scanner

— disjunctive: ori, sau (acum...acum, aci...aci, (ba...ba, cînd... cînd, fie... fie exprimă simpla alternare şi în acest caz raportul se situează la graniţa dintre coordonarea disjunctivă şi cea copulativă, după cum se precizează în GA, II, 247);
— conclusive: deci, aşadar, prin urmare, de aceea, în concluzie, în consecinţă, (care) va să zică.

b. subordonatoare
— universale: că, să, ca să, dacă, de;
— specializate.

Iată lista acestor conjuncţii specializate şi raporturile circumstanţiale pe care le stabilesc:

— propoziţia circumstanţială de timp: pînă, pînă să, pînă ce, ori de cîte ori, (de) îndată ce, imediat ce, după ce, pe dată ce, de cum (pe cînd, în timp ce, în vreme ce pot introduce şi propoziţii circumstanţiale opoziţionale);
— propoziţia circumstanţială de mod: precum, cu cît (ca şi cînd, ca şi cum, parcă, de parcă după verbul copulativ *a fi* introduc o propoziţie predicativă);
— propoziţia circumstanţială de cauză: căci, deoarece, fiindcă, întrucît, de vreme ce, din moment ce, din cauză că, din pricină că, pentru că;
— propoziţia circumstanţială de scop: nu cumva să, pentru ca nu cumva să, pentru ca să (rar, poate introduce o propoziţie circumstanţială consecutivă: Nu e atît de prost pentru ca să-l înşele toţi.)
— propoziţia circumstanţială concesivă: deşi, cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că, măcar să, măcar de, oricît;
— propoziţia circumstanţială condiţională: în caz că;
— propoziţia circumstanţială consecutivă: încît;
— propoziţia circumstanţială de relaţie: în ceea ce priveşte, cît priveşte;
— propoziţia circumstanţială opoziţională: în loc să;
— propoziţia circumstanţială cumulativă: pe lîngă că, las(ă) că, în afară că (poate introduce şi propoziţie circumstanţială de excepţie); plus că, după ce că.

2. pronumele şi adjectivele relative: cine, care, ce, ceea ce şi cît.
3. pronumele şi adjectivele nehotărîte*: oricine, oricare, orice, orişicine, orişicare, orişice.
4. adverbele relative: unde, încotro, cînd, cum, cît.
5. adverbele nehotărîte*: oriunde, oricînd, oricum, oricît.

1.1.4. Deoarece elementele joncţionale enumerate sub 1.3. introduc o propoziţie, reiese că ele constituie primul cuvînt al propoziţiei. Elementele joncţionale, cu rare excepţii, ocupă locul întîi în propoziţie şi de aceea segmentarea textului înaintea fiecărui jonctiv rezolvă în general delimitarea propoziţiilor. Există însă şi situaţii cînd întîlnim în frază un lanţ de elemente joncţionale şi atunci trebuie să procedăm după cum urmează:

---

* Nu au întotdeauna rol de conjuncţie: El citeşte orice. Ea se simte bine oriunde.

Scanned with OKEN Scanner

— două conjuncţii alăturate aparţin aceleiaşi propoziţii numai dacă prima dintre ele stabileşte un raport de coordonare între subordonata care începe cu a doua conjuncţie şi o propoziţie dinainte, construită, de obicei, cu acelaşi element joncţional subordonator (vezi textul 3.13, propoziţiile 7 şi 11).

— o conjuncţie coordonatoare se desparte de propoziţia care începe cu a doua conjuncţie şi aparţine propoziţiei principale, dacă grupul celor două conjuncţii apare la începutul frazei (vezi textele 3.30, 3.47).

— Trei sau mai multe conjuncţii se despart întotdeauna. Ultima rămîne pe loc, penultima aparţine celei mai apropiate propoziţii fără conjuncţie, iar primul element joncţional trebuie încadrat tot într-o propoziţie fără jonctiv la început, dar situată la oarecare distanţă în text:

„Şi cum ce mai îmi rămînea de vieţuit avea să fie fără nădejde şi fără ţel, am socotit că era de prisos să mai alung geniul rău..."

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 173.

Primele trei propoziţii, care interesează discuţia noastră, sînt următoarele:

1. Şi...am socotit — *propoziţie principală*; 2. cum...avea să fie fără nădejde şi fără ţel — *propoziţie circumstanţială de cauză*; 3. ce mai îmi rămînea de vieţuit — *propoziţie subiectivă*.

Schematic, repartizarea celor trei jonctive se poate reprezenta astfel:

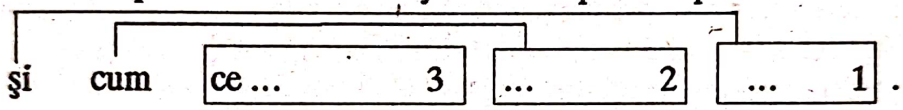

Dificultăţi pot apărea şi în precizarea sfîrşitului unei propoziţii, mai ales atunci cînd ea apare intercalată în structura regentei, imediat după cuvîntul determinat. Aşa se întîmplă, de obicei, cu propoziţia atributivă, care urmează imediat după elementul nominal la care se referă, cu propoziţiile completive directe şi indirecte şi cu cele circumstanţiale subordonate unui verb la mod nepersonal, respectiv unui adjectiv sau adverb, care ocupă unul din primele locuri în propoziţia regentă (Vezi, de pildă, textele 74 şi 77). Aceste dificultăţi şi eventualele delimitări greşite pot fi evitate prin respectarea operaţiei 1.5, de fapt una dintre cele mai importante în analiza sintactică a frazei, deşi cele mai multe lucrări de gramatică o trec cu vederea.

1.1.5. Pentru verificarea segmentării corecte a textului în propoziţii trebuie să îmbinăm două criterii: unul formal, morfologic şi altul, sintactic.

În primul rînd este nevoie să rescriem textul pe propoziţii, una sub alta, verificînd să nu apară două elemente joncţionale la aceeaşi propoziţie (excepţia este consemnată la 1.4.) şi fiecare propoziţie să aibă predicat exprimat sau subînţeles.

Al doilea moment este operaţia de transformare a tuturor propoziţiilor subordonate în propoziţii principale prin renunţarea la elementele joncţionale de coordonare şi de subordonare, înlocuirea verbelor predicat la modul conjunctiv (mod al subordonării) cu aceleaşi verbe la modul indicativ şi ataşarea unui adjectiv demonstrativ, dacă propoziţia se termină cu un substantiv articulat precedat de prepoziţie.

Al treilea moment este lectura fiecărei propoziţii, care acum au devenit propoziţii principale independente, pentru a vedea dacă toate cuvintele au funcţie sintactică în propoziţie. Dacă propoziţia a fost delimitată corect, ea va avea sens fără a adăuga alte cuvinte (excepţie propoziţiile formate numai din verb copulativ, cele care conţin un verb impersonal sau un verb tranzitiv fără complement direct — care nu au cuvinte în plus şi totuşi nu au un sens deplin).

Scanned with OKEN Scanner

Astfel fraza „Mai ciudat era că nici cei trei în cauză nu înţelegeau, încît răspunsul lui Moromete c-a tăiat salcîmul ca «să se mire proştii», nu era o batjocură întîmplătoare la adresa fiilor" (M. Preda, *Moromeţii*, I 83.) devine, în urma operaţiilor de transformare amintite:

1. Mai ciudat era
2. nici cei trei în cauză nu înţelegeau
3. răspunsul lui Moromete...nu era o batjocură întîmplătoare la adresa fiilor
4. a tăiat salcîmul
5. se miră proştii.

E suficient să citim fiecare propoziţie pentru a vedea că sensul lor este clar şi că fiecare cuvînt are funcţie sintactică în propoziţia respectivă.

1.2.1. Urmează identificarea propoziţiilor principale şi a rolului sintactic pe care îl îndeplinesc propoziţiile secundare în frază.

În general, propoziţiile principale au sens deplin, dar criteriul semantic nu este suficient în toate cazurile, căci există şi propoziţii principale care din punct de vedere al înţelesului sînt incomplete. Propoziţiile principale regente ale unor propoziţii subiective, predicative, completive directe — în mod obişnuit —, ale unor propoziţii atributive şi circumstanţiale cu corelative în regentă — de cele mai multe ori — nu cuprind o comunicare completă, dacă le citim fără aceste subordonate. De aceea, un criteriu mai sigur pentru identificarea propoziţiilor principale este absenţa oricărui element joncţional subordonator. (Realizarea raportului de subordonare prin juxtapunere, adică prin alăturarea, fără element joncţional, a regentei şi subordonatei, este foarte rară în limba română contemporană. Iată totuşi o frază în care prima propoziţie este circumstanţială condiţională: *Ai carte, ai parte.*)

Propoziţiile secundare se identifică prin prezenţa unui jonctiv subordonator şi prin rolul lor sintactic faţă de un cuvînt din propoziţia regentă.

1.2.2. Stabilirea felului subordonatelor depinde de:

a) caracterul elementului regent, în cazul propoziţiilor subordonate subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă şi completivă indirectă şi predicativă suplimentară;

b) conţinutul propoziţiei subordonate, în cazul propoziţiilor circumstanţiale.

Pentru a identifica în frază o propoziţie subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă sau predicativă suplimentară ne vine în ajutor numai cercetarea elementului regent, căci aceste propoziţii sînt introduse prin aceleaşi elemente joncţionale. Astfel frazele următoare au în structura lor o subordonată identică:

Nu se ştia că *vine*.
Adevărul este *că vine*.
Mă bucură ştirea *că vine*.
Eu nu ştiam *că vine*.
Eu nu sînt sigur *că vine*.
L-am văzut *că vine*.

Propoziţia subordonată *că vine* are, pe rînd, rolul de subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect şi element predicativ suplimentar, deoarece elementul regent este diferit sau are anumite particularităţi morfologice (verb reflexiv impersonal, verb copulativ, substantiv, verb tranzitiv, adjectiv cu rol de nume predicativ, verb tranzitiv cu complement direct).

Scanned with OKEN Scanner

Aceste propoziţii subordonate, numite şi necircumstanţiale, se identifică deci numai în funcţie de rolul lor sintactic pe care îl îndeplinesc pe lîngă un element regent bine precizat.

Astfel, propoziţia subiectivă este „cerută", în mod obişnuit, de predicate exprimate prin:

— verbe personale la persoana a III-a, singular sau plural.

Au venit *cine au fost invitaţi.*
Ce naşte din pisică şoareci mănîncă.

— verbe la diateza reflexivă, persoana a III-a, singular, cu valoare impersonală, cum ar fi *se ştie, se spune, se povesteşte, se întîmplă* etc.

— verbe la diateza activă, persoana a III-a, singular, unipersonale (*trebuie, rezultă, reiese* etc.) sau folosite ca unipersonale (*ajunge, place, rămîne, merge, interesează, priveşte* etc.), însoţite sau nu de pronume personale în cazul dativ sau acuzativ, cu funcţie de complement indirect, respectiv complement direct (Aceste pronume nu indică persoana subiectului!).

— expresii verbale impersonale: *e bine, e adevărat, e posibil, e firesc* etc.

— adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative: *bine, probabil, desigur, fără îndoială, fireşte* etc. (ele sînt urmate, întotdeauna, de una dintre conjuncţiile subordonatoare *că, să, ca să, dacă, de*, care introduc propoziţia subiectivă).

Propoziţia predicativă urmează numai după propoziţii care cuprind un verb copulativ fără nume predicativ. Verbele copulative sînt *a fi, a deveni, a (se) părea, a însemna, a se face, a ieşi, a rămîne, a ajunge, a se simţi, a se crede, a se arăta, a sta, a se naşte, a se chema, a se numi, a reprezenta, a constitui.* În afară de *a deveni*, singurul verb întotdeauna copulativ, celelalte verbe, inclusiv *a fi*, pot fi folosite atît cu valoare copulativă, cît şi cu valoare predicativă.

Astfel, verbul *a fi* este verb predicativ şi deci formează un predicat verbal în următoarele situaţii:

1. cînd arată existenţa (are sensul „a exista, a trăi, a se afla, a se găsi") sau e sinonim cu „a costa":

În oraşul nostru sînt multe parcuri.

2. în construcţii ca *mi-e foame, mi-e sete, mi-e teamă* etc., în care *foame, sete, teamă* au rol de subiect, iar pronumele *mi*, rol de complement indirect (vezi GA, II, p. 100).

3. cînd are valoare impersonală (cu sensul „se întîmplă, se petrece"). Cu această valoare, verbul *a fi* apare mai ales în construcţii fixe:

a. în subordonate formate numai din conjuncţiile *dacă* sau *cînd* şi verbul impersonal *este*, după care urmează o propoziţie subiectivă:

Dacă (cînd) *va fi* să plecăm, vă vom anunţa.

b. în fraze alcătuite din propoziţie subiectivă introdusă prin conjuncţie subordonatoare (*dacă, să*), o propoziţie regentă, formată numai din verbul cu valoare impersonală *este* şi o propoziţie circumstanţială sau de cauză sau de scop. Astfel în fraza:

„Şi [1]/ dacă ramuri bat în geam [2]/
Şi se cutremur plopii, [3]/
E [1]/ ca în minte să te am [4]/
Şi-ncet să te apropii [5]/.

(M. Eminescu, *Poezii*, 151)

propoziţia principală (1), alcătuită numai din verbul impersonal *e*, este încadrată de două propoziţii subiective (2 şi 3) şi două circumstanţiale de scop (4 şi 5).

Scanned with OKEN Scanner

4. cînd este auxiliar al diatezei pasive, forma compusă *a fi* + participiul unui verb tranzitiv alcătuieşte un predicat verbal.

Eu *am fost convins* de un coleg că Ion are dreptate.

Pentru a nu confunda, din cauza omonimiei, un verb la diateza pasivă cu un verb copulativ urmat de un nume predicativ, trebuie să avem în vedere că:

a. un verb la diateza pasivă exprimă o acţiune, în timp ce predicatul nominal atribuie subiectului o însuşire sau o stare;

b. după un verb la diateza pasivă poate apărea un complement de agent (în cazul nostru *de un coleg*), care identifică pe autorul acţiunii;

c. un verb la diateza pasivă poate fi înlocuit prin acelaşi verb la diateza activă, complementul de agent devenind subiect (Un coleg m-*a convins* că Ion are dreptate);

d. construcţia este un predicat nominal numai dacă participiul are valoare adjectivală, deci dacă fraza „Eu am fost *convins* că Ion are dreptate" este echivalentă cu „Eu am fost *sigur* că Ion are dreptate".

5. cînd intră în structura unor locuţiuni verbale, cum ar fi *a fi pe punctul, a fi în stare, a fi în măsură, a fi în pericol* etc.

Verbul *a fi* cu valoare copulativă, regent al unei propoziţii predicative, apare de obicei în propoziţii care au următoarea structură;

a) subiect (exprimat prin substantiv cu sens abstract) ± atribut (care exprimă posesia) + verbul copulativ *este,* după care urmează propoziţia predicativă, cu rol de nume predicativ.

Dorinţa noastră este *să învăţăm.*
Adevărul este *că are dreptate.*
Ideea lui a fost *să plecăm la munte.*
Problema este *unde ne petrecem vacanţa.*

b) regenta este formată din verbul copulativ *a fi,* persoana a III-a, singular. În acest caz, înainte stă o propoziţie subiectivă, introdusă numai prin pronume relativ (*ceea ce, ce*), iar după verbul copulativ urmează o propoziţie predicativă:

Ceea ce nu am ştiut pînă acum [1]/ e [2]/ că Maria e o poetă talentată.[3]/

Verbul *a (se) părea* este copulativ numai atunci cînd are subiect (Problema *pare dificilă.* Cartea mi se *pare interesantă*). Cînd are valoare impersonală, el formează predicat verbal şi este urmat de o propoziţie subiectivă (Se pare *că are dreptate*).

Verbul *a însemna* este verb predicativ cînd are sensul „a scrie, a nota, a face semn", în celelalte cazuri fiind copulativ. Cu valoare de verb copulativ, *a însemna* poate fi întîlnit în două construcţii fixe:

a) propoziţie subiectivă construită cu *dacă* sau *să* + propoziţie regentă formată numai din verbul copulativ *înseamnă* + propoziţie predicativă.

Dacă lipseşte [1]/ înseamnă [2]/ că e bolnav. [3]/

b) pronume relativ-interogativ *ce* (cu rol de nume predicativ) + verbul copulativ *înseamnă* + subiect sau propoziţie subiectivă.

Ce înseamnă creaţia lui Eminescu pentru poezia românească?

Verbele *a ajunge, a ieşi, a se face,* sînt verbe copulative atunci cînd sînt echivalente cu *a deveni; a rămîne, a sta* atunci cînd pot fi înlocuite cu *a fi, a nu deveni altfel; a se chema, a se numi, a reprezenta, a constitui* cînd sînt substituibile prin *a fi* sau *a însemna,* iar *a se crede, a se arăta, a se naşte* în anumite construcţii (El *se crede* un bun *şahist.* Problema *se arată dificilă.* Românul *se naşte poet.*)

Propoziţia atributivă determină întotdeauna numai substantive, pronume sau părţi de vorbire substantivizate. Ea urmează, în toate cazurile, după elementul re-

Scanned with OKEN Scanner

gent. Dacă cuvîntul determinat nu ocupă ultimul loc în propoziţia regentă, propoziţia atributivă apare intercalată (Cartea *pe care am citit-o* a fost interesantă).

Propoziţia completivă directă determină numai verbe tranzitive care nu au alt complement direct în structura regentei (fac excepţie verbele tranzitive *a învăţa, a ruga, a întreba, a sfătui* etc., care pot fi construite cu două complemente directe, primul, un nume de fiinţă, iar al doilea, un nume de lucru sau o acţiune). În general sînt intranzitive şi deci nu pot avea nici complement direct, nici completivă directă verbele care exprimă mişcarea (*a merge, a sosi, a pleca, a ieşi* etc.), toate verbele copulative, verbele unipersonale cu valoare impersonală (*trebuie, rezultă, reiese, place* etc.), expresiile verbale impersonale (*e bine, e uşor, e posibil, e adevărat* etc.), verbele la diateza reflexivă sau activă pronominală cu pronumele în cazul acuzativ şi verbele la diateza pasivă (excepţie verbele cu dublu complement direct, enumerate mai sus).

Propoziţia completivă indirectă are ca element regent un verb de obicei intranzitiv, participii şi adjective.

Propoziţia predicativă suplimentară are, de cele mai multe ori, ca element regent un verb tranzitiv care are complement direct sau un verb care exprimă acţiunea de a se deplasa.

Spre deosebire de toate aceste propoziţii subordonate, cele numite circumstanţiale au o oarecare independenţă faţă de regentele lor, în sensul că identificarea lor nu depinde de anumite trăsături ale elementului regent.

Aceeaşi propoziţie regentă poate fi determinată de propoziţii circumstanţiale diferite:

Plec, *unde locuiesc părinţii mei.*
Plec, *cînd am timp liber.*
Plec, *cum pleacă toată lumea.*
Plec, *fiindcă am terminat lucrul.*
Plec, *ca să nu te întîlnesc.*
Plec, *deşi plouă.*
Plec, *dacă nu vii la timp.*
Plec, *încît rămîi singur.*
Plec *cu cine îmi place.*
Plec *cu ce am la dispoziţie.*
Plec, *în loc să rămîn.*
Plec, *pe lîngă că m-am supărat.*
Nu plec oriunde, *decît unde îmi convine.*

Verbul *plec* este complinit, în ordine, de propoziţii circumstanţiale de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, concesivă, condiţională, consecutivă, sociativă, instrumentală, opoziţională, cumulativă şi de excepţie.

Această independenţă relativă faţă de regentă este oarecum anulată de existenţa unor elemente joncţionale „specializate", care nu lasă nici un dubiu asupra circumstanţei exprimate de propoziţia respectivă (vezi lista acestor elemente joncţionale la 1.3). Pe de altă parte, atunci cînd subordonatele circumstanţiale sînt construite cu elemente joncţionale cu funcţii multiple (*că, să, ca să, dacă, de, unde, cînd, cum* etc.) înlocuirea lor cu una din conjuncţiile „specializate" este un criteriu sigur de verificare a soluţiei propuse. Astfel în fraza:

„La steaua [1]/ care-a răsărit [2]/
E-o cale-atît de lungă [1]/,

Scanned with OKEN Scanner

Că mii de ani i-au trebuit
Luminii [3]/ să ne-ajungă [4]/."

(M. Eminescu, *Poezii*, 177.)

elementele joncţionale ale ultimelor două propoziţii pot fi înlocuite: *încît* mii de ani i-au trebuit luminii (deci circumstanţială consecutivă) *pentru ca să* ne ajungă (deci circumstanţială de scop). O atenţie deosebită trebuie acordată conjuncţiei *dacă*, care introduce, în afară de propoziţii necircumstanţiale (subiective, predicative, atributive, completive directe şi indirecte), nu numai circumstanţiale condiţionale (*dacă* poate fi înlocuit cu *în caz că*), ci şi circumstanţiale concesive (*dacă* este echivalent cu *chiar dacă*), cauzale, (*dacă* este substituibil prin *din moment ce, fiindcă*; acest tip de propoziţie cauzală apare mai ales în fraze interogative sau care cuprind afirmaţii categorice de tipul: *Fără îndoială că dacă...*, *Este incontestabil că dacă...*, cum se poate vedea în Textul 2.25), temporale, în vorbirea populară şi în limba veche (dacă = *cînd*) şi opoziţionale.

1.2.3. Schema frazei, care încheie analiza sintactică a frazei, reflectă raporturile dintre propoziţii. În schemă, propoziţiile sînt redate prin numerele lor de ordine, care sînt aşezate pe mai multe planuri: în planul întîi propoziţiile principale, în planul al doilea subordonatele care depind de propoziţii principale, în planul al treilea subordonatele care determină pe cele din planul al doilea şi aşa mai departe, raportul de coordonare fiind marcat prin linii orizontale, iar cel de subordonare prin linii verticale care unesc subordonata cu regenta ei. Astfel schema frazei de mai sus este:

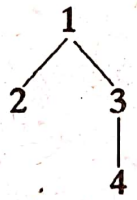

La concursurile de admitere în învăţămîntul superior se interzice alcătuirea schemelor grafice, deoarece acestea pot deveni un mijloc de identificare a candidaţilor. De aceea aceştia trebuie să precizeze raporturile dintre propoziţii în scris, aşa cum am procedat şi noi în cartea de faţă.

1.2. ANALIZA SINTACTICĂ A PROPOZIŢIEI

Analiza sintactică a propoziţiei constă în identificarea cuvintelor care au funcţia de parte de propoziţie şi a raporturilor sintactice dintre ele, care pot fi de interdependenţă (între subiect şi predicat), de coordonare (între două părţi de propoziţie de acelaşi fel) sau de subordonare (între atribut şi substantivul sau pronumele determinat, între complement şi verbul, adjectivul sau adverbul determinat).

Analiza sintactică a propoziţiei implică deci cunoştinţe de teorie a părţilor de propoziţie, despre relaţiile sintactice şi modalităţile de exprimare a lor, dar şi parcurgerea următoarelor operaţii:

1. identificarea predicatului (verb sau locuţiune verbală la un mod personal, adverb predicativ sau interjecţie); în cazul unui verb copulativ se identifică şi numele predicativ);

2. cu ajutorul predicatului se descoperă subiectul, care poate fi exprimat (simplu sau multiplu), neexprimat (subînţeles, inclus în dezinenţa verbului-predicat, nedeterminat sau o propoziţie subiectivă) sau inexprimabil;

3. se delimitează grupul sintactic al subiectului, adică părţile de propoziţie care determină cuvîntul cu rol de subiect;

Scanned with OKEN Scanner

4. se delimitează grupul sintactic al predicatului, adică părţile de propoziţie care determină verbul, locuţiunea verbală sau interjecţia cu rol de predicat.

Trebuie să reţinem că unele cuvinte nu au funcţie sintactică, aşa cum sînt substantivele în cazul vocativ, adverbele de negaţie, de întărire şi de restricţie, interjecţiile (cu excepţia celor predicative) şi conjuncţiile, în timp ce altele, cum sînt articolele, prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale, se analizează împreună cu cuvintele pe care le însoţesc.

Analiza sintactică a propoziţiei se poate realiza în mai multe feluri, după cum urmează:

Varianta I: precizarea funcţiei sintactice a cuvîntului, urmată de analiza lui morfologică (vezi, mai jos, cerinţele analizei morfologice).

Varianta a II-a: folosirea unui cod de sublinieri diferite (o linie, două linii, linie punctată, linie ondulată etc.) pentru cele patru părţi de propoziţie (subiect, predicat, atribut, complement).

Varianta a III-a: folosirea unor simboluri şi abrevieri pentru a preciza deasupra şi sub cuvîntul analizat funcţia sintactică, respectiv valoarea morfologică.

Varianta a IV-a: folosirea unor simboluri şi abrevieri, însoţită de schema grafică simplificată a relaţiilor dintre părţile de propoziţie.

La examenele de admitere, indiferent la ce nivel, se recomandă folosirea primei variante, adoptată şi de noi în volumul de faţă.

1.3. ANALIZA MORFOLOGICĂ

Analiza morfologică, integrală sau selectivă, a unui fragment — de obicei subliniat — din fraza propusă pentru analiză sintactică este o cerinţă care apare în mod obişnuit în testele de verificare a cunoştinţelor de gramatică ale candidaţilor la examenele de admitere.

Morfologia studiază forma cuvintelor, pe care le clasifică, în funcţie de existenţa şi tipul flexiunii, precum şi în raport cu anumite categorii gramaticale (gen, număr, caz, comparaţie, conjugare, diateză, mod, timp, persoană etc.), în zece părţi de vorbire. De aici decurg anumite cerinţe ale oricărei analize morfologice, care nu trebuie să se limiteze doar la încadrarea cuvintelor într-o anumită clasă morfologică (parte de vorbire), ci să includă şi alte date în legătură cu forma lor, după cum urmează:

SUBSTANTIV

1. felul: comun sau propriu; simplu sau compus;
2. genul: masculin, feminin sau neutru. Facultativ, pentru substantivul care denumeşte o fiinţă se precizează dacă este mobil (forme diferite de gen, de exemplu *urs, ursoaică*) sau epicen (aceeaşi formă pentru ambele genuri, de exemplu *veveriţă*);
3. numărul: singular sau plural; dacă este cazul se precizează că substantivul are numai formă de singular (*singularia tantum*) sau numai formă de plural (*pluralia tantum*);
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ;
5. felul articulării: articulat cu articol hotărît, articulat cu articol nehotărît sau nearticulat.

ARTICOL

1. felul după funcţie: hotărît, posesiv (sau genitival), demonstrativ (sau adjectival) sau nehotărît;
2. felul după poziţie: enclitic sau proclitic.

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIV

1. felul: variabil cu două terminaţii, variabil cu o terminaţie sau invariabil; cu patru, cu trei, cu două sau cu o formă flexionară;
2. genul: masculin, feminin sau neutru;
3. numărul: singular sau plural;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ;
5. gradul de comparaţie (se precizează numai dacă adjectivul exprimă o însuşire care poate fi comparată): pozitiv, comparativ de inferioritate, comparativ de egalitate, comparativ de superioritate, superlativ relativ de superioritate, superlativ relativ de inferioritate sau superlativ absolut.

Observaţie: La adjectivele pronominale se precizează:

1. felul: de întărire, posesiv, demonstrativ (de apropiere, de depărtare sau de identitate), nehotărît, interogativ, relativ sau negativ;
2. persoana: I, a II-a sau a III-a (numai la adjectivele pronominale de întărire şi posesive);
3. genul: masculin, feminin sau neutru (numai dacă este cazul);
4. numărul: singular sau plural (numai dacă este cazul);
5. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

PRONUME

1. felul: personal, personal de politeţe, de întărire, reflexiv, posesiv, demonstrativ, interogativ, relativ, nehotărît sau negativ;

La *pronumele personal* se indică
1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ (numai la persoana a II-a);
4. genul: masculin sau feminin (numai la persoana a III- a);
5. forma: accentuată sau neaccentuată (numai la cazurile dativ şi acuzativ).

La *pronumele de întărire*, folosit azi numai cu valoare adjectivală, se indică:
1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. genul: masculin, feminin sau neutru;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

La *pronumele reflexiv* se indică:
1. persoana: I, a II-a sau a III-a;
2. numărul: singular sau plural;
3. cazul: dativ sau acuzativ;
4. forma: accentuată sau neaccentuată;
5. se va menţiona, cînd este cazul, că pronumele reflexiv este marcă gramaticală a diatezei reflexive sau a diatezei pasive.

La *pronumele posesiv* se indică:
1. felul, în funcţie de numărul posesorilor şi numărul obiectelor posedate: un posesor — un obiect posedat, un posesor — mai multe obiecte posedate, mai mulţi posesori — un obiect posedat sau mai mulţi posesori — mai multe obiecte posedate;

Scanned with OKEN Scanner

2. persoana: I, a II-a sau a III-a;
3. numărul: singular sau plural;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

La *pronumele demonstrativ* se indică:
1. felul: de apropiere, de depărtare sau de identitate;
2. genul: masculin, feminin sau neutru;
3. numărul: singular sau plural;
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ sau vocativ.

La *pronumele relativ* şi la *pronumele interogativ* se indică:
1. genul: masculin sau feminin (numai la pronumele *care*, la cazurile genitiv şi dativ, numărul singular);
2. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.

La *pronumele nehotărît* se indică:
1. genul: masculin sau feminin (numai la pronumele *unul, altul, vreunul* la toate cazurile, *fiecare, oricare, orişicare* numai la cazurile genitiv şi dativ);
2. numărul: singular sau plural (numai la pronumele *unul, altul, vreunul, oricare*);
3. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.

La *pronumele negativ* se indică:
1. genul: masculin, feminin sau neutru (numai la pronumele *nici unul, nici una*);
2. numărul: singular sau plural (numai la pronumele *nici unul, nici una*);
3. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ.

NUMERAL

1. felul: cardinal propriu-zis, cardinal colectiv, cardinal multiplicativ, cardinal distributiv, cardinal adverbial sau ordinal; la numeralul cardinal propriu-zis se mai precizează: simplu sau compus;
2. genul: masculin sau feminin (numai dacă are forme speciale de gen);
3. numărul: singular sau plural (numai dacă are forme flexionare care indică numărul);
4. cazul: nominativ, genitiv, dativ sau acuzativ (nu are caz numeralul cardinal adverbial).

VERB

1. felul: predicativ sau copulativ;
2. conjugarea: I, a II-a, a III-a sau a IV-a;
3. modul: indicativ, conjunctiv, condiţional-optativ, imperativ, prezumtiv, infinitiv, gerunziu, participiu sau supin;
4. timpul: prezent, imperfect, perfectul simplu, perfectul compus, mai mult ca perfect, viitor, viitor II sau anterior — la modul indicativ; prezent sau perfect la modurile conjunctiv, condiţional-optativ, prezumtiv şi infinitiv;
5. persoana: I, a II-a sau a III-a (Dacă este cazul se precizează că verbul este unipersonal sau impersonal);
6. numărul: singular sau plural;

Scanned with OKEN Scanner

7. diateza: activă, activă pronominală (cînd pronumele reflexiv are funcţie sintactică), reflexivă (cînd pronumele reflexiv este marcă gramaticală, deci fără funcţie sintactică) sau pasivă;

8. tranzitivitatea: tranzitiv sau intranzitiv;

9. forma: afirmativă sau negativă;

10. tipul de flexiune: regulat sau neregulat (verbele neregulate sînt *a fi, a avea, a vrea, a bea, a da, a lua, a mînca, a sta, a usca*).

Observaţie: În cazul locuţiunilor verbale se arată din ce sînt alcătuite şi apoi se face analiza morfologică a cuvintelor componente.

ADVERB

1. felul: adverb sau locuţiune adverbială; de loc, de timp, de mod, relativ, interogativ sau nehotărît;

2. gradul de comparaţie: pozitiv, comparativ de inferioritate, comparativ de egalitate, comparativ de superioritate, superlativ relativ de superioritate, superlativ relativ de inferioritate sau superlativ absolut (numai dacă este cazul).

PREPOZIŢIE

1. felul după formă: simplă, compusă sau locuţiune prepoziţională;

2. cazul cu care se construieşte: acuzativ, genitiv sau dativ.

CONJUNCŢIE

1. felul după formă: simplă, compusă sau locuţiune conjuncţională;

2. felul după relaţia pe care o exprimă: coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă sau conclusivă) sau subordonatoare. Facultativ, la conjuncţiile subordonatoare se poate preciza dacă sînt universale sau specializate pentru un anumit tip de propoziţie circumstanţială.

INTERJECŢIE

1. felul după origine: propriu-zisă, provenită din altă parte de vorbire sau onomatopee (cuvînt imitativ);

2. felul după sens: interjecţie care redă o senzaţie fizică sau o stare sufletească, interjecţie care redă manifestarea unei voinţe sau dorinţe.

Respectarea acestor cerinţe şi recomandări asigură corectitudinea analizei gramaticale, care devine astfel un mijloc eficient de transpunere în practică a cunoştinţelor teoretice.

Scanned with OKEN Scanner

2. MODELE DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

2.1. Ce-or fi isprăvit ceilalţi draci nu ştim, dar acestui de la pădure nu i-a mers bine în acea zi. S-a pus el, nu-i vorbă, luntre şi punte, ca să-şi vîre codiţa cea bîrligată undeva, dar degeaba i-a fost, că pe unde se ducea tot în gol umbla.

I. Creangă, *Opere*, I, 59.

Analiza sintactică a frazei:

1. Ce-or fi isprăvit ceilalţi draci — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de propoziţia 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu ştim); 2. nu ştim — *propoziţie principală*; 3. dar (ştim) — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2*; 4. (că) acestui de la pădure nu i-a mers bine în acea zi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv subînţeles* ştim); 5. S-a pus el luntre şi punte — propoziţie principală; 6. nu-i vorbă — propoziţie principală incidentă; 7. Ca să-şi vîre codiţa cea bîrligată undeva — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 5*; 8. dar degeaba i-a fost — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 5*; 9. că tot în gol umbla — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8*; 10. pe unde se ducea — *propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 9.*

Observaţii de morfosintaxă

ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; or fi isprăvit: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, prezumtiv, perfect, persoana a III-a, plural, diateza activă, tranzitiv; ceilalţi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, masculin, plural, nominativ; draci: subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, nominativ, nearticulat; s-a pus luntre şi punte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, singular, diateza reflexivă, intranzitiv; -şi: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată (dativ posesiv).

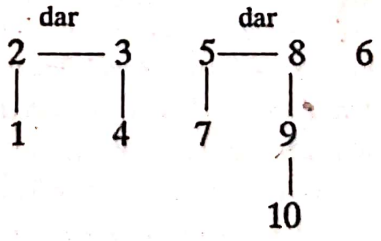

2.2. Stă el oleacă şi se sfătuieşte cu gîndul: „Să trec peste dînsele am să omor o mulţime; să dau prin apă, mă tem că m-oiu îneca, cu cal cu tot. Dar tot mai bine să dau prin apă, cum a da Dumnezeu, decît să curm viaţa atîtor gîzuliţe nevinovate."

I. Creangă, *Opere*, I, 106.

604.240

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

1. Stă el oleacă — *propoziţie principală*; 2. şi se sfătuieşte cu gîndul — *propoziţie principală, coordonată cu 1*. 3. Să trec peste dînsele — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4*; 4. am să omor o mulţime — *propoziţie principală*; 5. să dau prin apă — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 6*; 6. mă tem — *propoziţie principală*; 7. că m-oiu îneca, cu cal cu tot — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul intranzitiv la diateza reflexivă* mă tem). 8. Dar tot mai bine — *propoziţie principală*; 9. să dau prin apă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al adverbului predicativ* mai bine); 10. cum a da Dumnezeu — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 9*; 11. decît să curm viaţa atîtor gîzuliţe nevinovate — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 8.*

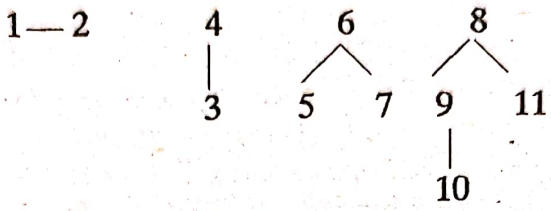

Observaţii de morfosintaxă:

am să omor, oiu îneca, a da: predicate verbale, exprimate prin verbe predicative: indicativ, viitor (formă populară), persoana I, singular, diateza activă, tranzitive; cu cal cu tot: complement circumstanţial sociativ, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de locuţiunea prepoziţională cu tot cu: mai bine: predicat nominal exprimat printr-un adverb predicativ la gradul comparativ pe lîngă care se subînţelege verbul este; atîtor: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît care se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul gîzuliţe; gîzuliţe: atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, genitiv (dezinenţa cazului genitiv este preluată de adjectivul atîtor, care precede substantivul).

2.3. Din partea mea, mîncarea-i numai o zăbavă: băuturica mai este ce este, zise Setilă; şi aş ruga pe luminarea-sa că, dacă are de gînd a ne ospăta, după cum s-a hotărît, apoi să ne îndesească mai mult cu udeala, pentru că acolo stă puterea şi îndrăzneala.

I. Creangă, *Opere*, I, 117.

Analiza sintactică a frazei:

1. Din partea mea, mîncarea-i numai o zăbavă — *propoziţie principală*; 2. băuturica mai este — *propoziţie principală*; 3. ce este — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* este); 4. zise Setilă — *propoziţie principală incidentă*; 5. şi aş ruga pe luminarea-sa — *propoziţie principală*; 6. că... apoi să ne îndesească mai mult cu udeala — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* aş ruga *care se poate construi cu două complemente directe)*; 7. dacă are de gînd a ne ospăta — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 6*; 8. după cum s-a hotărît — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 7*; 9. pentru că acolo stă puterea şi îndrăzneala — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6.*

Scanned with OKEN Scanner

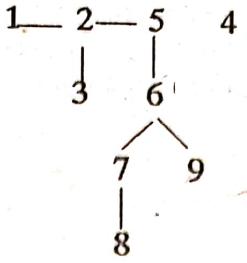

Observaţii de morfosintaxă:

din partea mea: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor un obiect posedat, feminin, singular, acuzativ, precedat de locuţiunea prepoziţională din partea; este: predicat nominal, exprimat printr-un verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, rolul de nume predicativ fiind îndeplinit de propoziţia predicativă care urmează; ce este: predicat nominal format din verbul copulativ este şi numele predicativ exprimat prin pronumele relativ ce, nominativ; are de gînd: predicat verbal, exprimat printr-o locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular; a ospăta: complement direct al locuţiunii verbale tranzitive are de gînd, exprimat printr-un verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; ne: complement direct al verbului tranzitiv a ospăta, exprimat prin pronume personal, persoana I, plural, acuzativ, formă neaccentuată; puterea şi îndrăzneala: subiect multiplu, exprimat prin substantive comune, feminine, singular, nominativ, articulate cu articol hotărît.

2.4. Şi a ţinut veselia ani întregi, şi acum mai ţine încă; cine se duce acolo be şi mănîncă. Iar pe la noi, cine are bani bea şi mănîncă, iară cine nu, se uită şi rabdă.

I. Creangă, *Opere*, I, 128.

Analiza sintactică a frazei:

1. Şi a ţinut veselia ani întregi — *propoziţie principală*; 2. şi acum mai ţine încă — *propoziţie principală coordonată copulativă prin juxtapunere cu 1* (*şi are valoare adverbială*); 3. cine se duce acolo — *propoziţie secundară subiectivă subordonată faţă de 4 şi 5* (*are rol de subiect al verbelor* be şi mănîncă); 4. bè — *propoziţie principală*; 5. şi mănîncă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 4*. 6. Iar pe la noi ... bea — *propoziţie principală*; 7. cine are bani — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 şi 8* (are rol de subiect al verbelor bè şi mănîncă); 8. şi mănîncă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 6*; 9. iară... se uită — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 8*; 10. cine nu — *propoziţie secundară subiectivă, eliptică de predicat* (*lipseşte verbul* are), *subordonată faţă de 9 şi 11* (*are rol de subiect al verbelor* se uită *şi* rabdă); 11. şi rabdă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 9*.

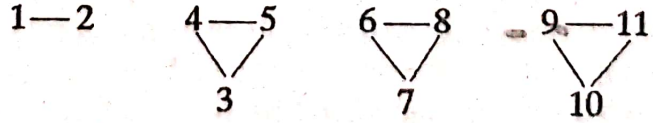

Observaţii de morfosintaxă:

ani: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, masculin, plural, acuzativ, nearticulat; mai: adverb de mod, fără funcţie sintactică; încă: com-

Scanned with OKEN Scanner

plement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod; cine: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; pe la noi: complement circumstanţial de loc, exprimat prin pronume personal, persoana I, plural, acuzativ, precedat de prepoziţia compusă pe la.

2.5. Şi povestind el, care nu mai vedea, ceea ce nu văzuseră cei ce vedeau, strînse o comoară cu bani, o turnă într-un ulcior şi ulciorul îl îngropă la rădăcina unui castan din grădina lui.

B. Ştefănescu-Delavrancea, *Scrieri alese*, I, 258.

Analiza sintactică a frazei:

1. Şi povestind el, ... strînse o comoară cu bani — *propoziţie principală*; 2. care nu mai vedea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — pronumele personal* el); 3. ceea ce nu văzuseră cei — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — verbul tranzitiv la modul gerunziu* povestind); 4. ce vedeau — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3* (*elementul regent — pronumele demonstrativ* cei); 5. o turnă într-un ulcior — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 1*; 6. şi ulciorul îl îngropă la rădăcina unui castan din grădina lui — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*.

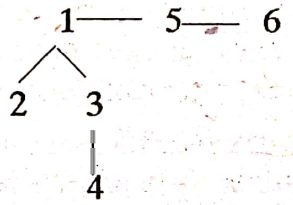

Observaţii de morfosintaxă:

povestind: complement circumstanţial de mod, exprimat prin verb, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, tranzitiv; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; ceea ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ; ce: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; din grădina: atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, acuzativ, articulat hotărît, precedat de prepoziţia simplă din; lui: atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, masculin, singular, genitiv.

2.6. Întrebarea era, deocamdată, ce caută el acolo şi de ce îl priveşte pe furiş, în asemenea chip, acest boier străin? Plăcut e la vorbă şi toate pare a le spune bine, dar acuma acei ochi mari şi bulbucaţi i se par înşelători.

M. Sadoveanu, *Opere*, XIII, 704.

Analiza sintactică a frazei:

1. Întrebarea era, deocamdată — *propoziţie principală*; 2. ce căuta el acolo — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 1* (*are rolul de nume predicativ al verbului copulativ* era); 3. şi de ce îl priveşte pe furiş, în asemenea chip, acest boier străin — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 1* (*are rol de nume predicativ al verbului copulativ era*), *coordonată copulativă cu 2*; 4. Plăcut e la vorbă — *propoziţie principală*; 5. şi toate pare a le spune bine — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 4*; 6. dar acuma acei ochi mari şi bulbucaţi i se par înşelători — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 5*.

Scanned with OKEN Scanner

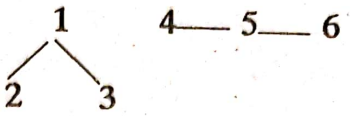

Observaţii de morfosintaxă:

era: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular şi o propoziţie predicativă (2) cu rol de nume predicativ; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; de ce: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia de; acest: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ, masculin, singular, nominativ (se acordă cu substantivul boier); plăcut e: predicat nominal cu nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din participiu, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv; la vorbă: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziţia simplă la; toate: complement direct, exprimat prin pronume nehotărît, feminin, plural, cazul acuzativ (reluat prin le: pronume personal, persoana a III-a, plural, neutru, cazul acuzativ, formă neaccentuată); pare a spune: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a II-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular şi un nume predicativ, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; se par înşelători: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a II-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza reflexivă, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, masculin, plural, nominativ, gradul pozitiv; i: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată.

2.7. Să mai ştii că, pentru un barbat isteţ, treaba nu-i cu primejdie. Păgînii au arătat putere pînă acuma şi au stropşit atîtea oşti ale crailor creştinătăţii, încît ei nu pot crede că poate fi cineva pe lumea asta care să le steie împotrivă.

M. Sadoveanu, *Opere*, XIII, 773.

Analiza sintactică a frazei:

1. Să mai ştii — *propoziţie principală*; 2. că, pentru un barbat isteţ, treaba nu-i cu primejdie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — verbul tranzitiv* să ştii); 3. Păgînii au arătat putere pînă acuma — *propoziţie principală*; 4. şi au stropşit atîtea oşti ale crailor creştinătăţii — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 3*; 5. încît ei nu pot crede — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 4*; 6. că poate fi cineva pe lumea asta — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5* (*elementul regent — verbul tranzitiv la modul infinitiv* crede); 7. care să le steie împotrivă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — pronumele nehotărît* cineva).

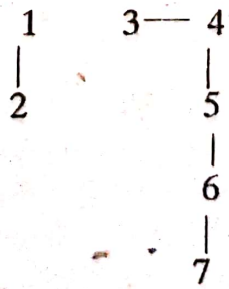

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii de morfosintaxă:

atîtea: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, plural, acuzativ; crede: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; fi: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă, intranzitiv; asta: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul lumea); care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; să steie împotrivă: predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, intranzitivă.

2.8. De la cele dintăi schimburi de vorbe între cei de faţă, părintele Nicodim a înţeles că nu se luase încă hotărîre cine anume să ducă la Domnie calul. Rînduiala firească ar fi fost să-l ducă Simion, ca unul ce se afla aşezat comis la Timiş.

M. Sadoveanu, *Opere*, XIII, 818.

Analiza sintactică a frazei:

1. De la cele dintăi schimburi de vorbe între cei de faţă, părintele Nicodim a înţeles — *propoziţie principală;* 2. că nu se luase încă hotărîre — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — verbul tranzitiv* a înţeles); 3. cine anume să ducă la Domnie calul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent — substantivul* hotărîre). 4. Rînduiala firească ar fi fost — *propoziţie principală;* 5. să-l ducă Simion, ca unul — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 4* (*are rol de nume predicativ al verbului copulativ* ar fi fost); 6. ce se afla aşezat comis la Timiş — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5* (*elementul regent — pronumele nehotărît* unul).

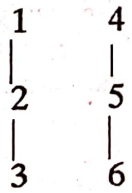

Observaţii de morfosintaxă:

cele dintăi: atribut adjectival, exprimat prin numeral ordinal precedat de articol adjectival; de la...schimburi de vorbe: complement circumstanţial de timp, exprimat printr-o locuţiune substantivală; ar fi fost: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, condiţional- optativ, perfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi propoziţia 6 cu rol de nume predicativ.

2.9. De citit, citeam şi eu, acum mai mult ca oricînd şi cu un neîntîlnit soi de înverşunare, căutînd mereu asemănări, cum caută unii bolnavi care nu ştiu sigur ce au, în cărţile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor.

Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, 265.

Analiza sintactică a frazei:

1. De citit, citeam şi eu, acum mai mult ca oricînd şi cu un neîntîlnit soi de înverşunare, căutînd mereu asemănări — *propoziţie principală;* 2. cum caută unii bolnavi... în cărţile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 1;* 3. care nu ştiu sigur — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent*

Scanned with OKEN Scanner

— *substantivul* bolnavi); 4. ce au — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știu).

Observații de morfosintaxă:

de citit: complement circumstanțial de relație, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a; modul supin, tranzitiv; unii: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, masculin, plural, nominativ (se acordă cu substantivul bolnavi); ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; cu ale lor: complement indirect al adjectivului asemănătoare, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, genitiv, precedat de prepoziția cu.

2.10. Cînd Niculaie aduse scaunul, Țugurlan se făcu că nu vede și se așeză și el jos pe pămînt. Rămase apoi tăcut și așteptă tot așa cum așteptau și ei, avînd aerul că a venit așa degeaba și că are de gînd să stea așa degeaba cît timp au să stea și ei.

Marin Preda, *Moromeții*, I, 262.

Analiza sintactică a frazei:

1. Cînd Niculaie aduse scaunul — *propoziție secundară circumstanțială de timp, subordonată față de 2*; 2. Țugurlan se făcu — *propoziție principală*; 3. că nu vede — *propoziție secundară predicativă, subordonată față de 2 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* se făcu); 4. și se așeză și el jos pe pămînt — *propoziție principală, coordonată copulativă cu 2*; 5. Rămase apoi tăcut — *propoziție principală*; 6. și aștepta...avînd aerul — *propoziție principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. tot așa cum așteptau și ei — *propoziție secundară circumstanțială de mod (comparativă), subordonată față de 6*; 8. că a venit așa degeaba — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 6 (elementul regent — substantivul* aerul); 9. și că are de gînd — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 6 (elementul regent — substantivul* aerul), *coordonată copulativă cu 8*; 10. să stea așa degeaba — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 9 (elementul regent — locuțiunea verbală tranzitivă* are de gînd); 11. cît timp au să stea și ei — *propoziție secundară circumstanțială de timp, subordonată față de 10.*

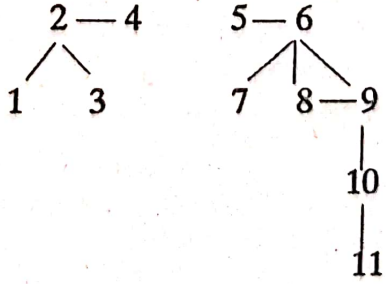

Observații de morfosintaxă:

se făcu: formează un predicat nominal împreună cu propoziția predicativă (în text verbul copulativ se făcu poate fi înlocuit cu se prefăcu); rămase tăcut: predi-

Scanned with OKEN Scanner

cat nominal, format din verbul copulativ rămase (în text nu are sensul „a staţiona, a se opri"), conjugarea a III-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular şi numele predicativ exprimat prin adjectiv provenit din participiu, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv; avînd aerul: element predicativ suplimentar, exprimat prin locuţiune verbală la modul gerunziu; are de gînd: predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, tranzitivă.

2.11. Furtul se făcea sub ochii lor, printr-o a doua ţeavă de scurgere, nu prea ingenioasă, care pornea chiar de la coş. Oamenii care măcinau se sprijineau chiar cu mîna de ea, fără să le treacă prin cap ce fel de scurgere avea ţeava aceea.

Marin Preda, *Moromeţii*, I, 275.

Analiza sintactică a frazei:

1. Furtul se făcea sub ochii lor, printr-o a doua ţeavă de scurgere, nu prea ingenioasă — *propoziţie principală*; 2. care pornea chiar de la coş — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — substantivul* ţeavă); 3. Oamenii... se sprijineau chiar cu mîna de ea — *propoziţie principală*; 4. care măcinau — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3* (*elementul regent — substantivul* oamenii); 5. fără să le treacă prin cap — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 3*; 6. ce fel de scurgere avea ţeava aceea — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5* (*are rol de subiect al locuţiunii verbale impersonale* să treacă prin cap).

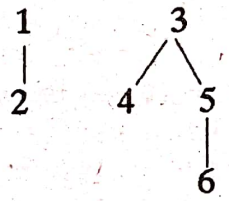

Observaţii de morfosintaxă:

printr-o ţeavă: complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţie; nu prea ingenioasă: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, acuzativ, gradul superlativ absolut; care: în ambele situaţii este subiect, exprimat prin pronume relativ în cazul nominativ; cu mîna: complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu; să treacă prin cap: predicat verbal, exprimat printr-o locuţiune verbală impersonală la modul conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular; aceea: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ, de depărtare, feminin, singular, nominativ (se acordă cu substantivul ţeavă).

2.12. În sufletul mulţimii româneşti — maşina ciudată de zburat a fost mai mult decît o maşină, iar inginerul Vlaicu mai mult decît inginer. Dovada cea mai bună e că în alte părţi maşinile de zburat n-au produs nici pe departe acea „psihoză", a ni se ierta cuvîntul, ce s-a observat la noi.

Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, 210.

Analiza sintactică a frazei:

1. În sufletul mulţimii româneşti — maşina ciudată de zburat a fost mai mult decît o maşină — *propoziţie principală*; 2. iar inginerul Vlaicu (a fost) mai

Scanned with OKEN Scanner

m u l t decît inginer — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1*; 3. Dovada cea mai bună e — *propoziţie principală*; 4. că în alte părţi maşinile de zburat n-au p r o d u s nici pe departe acea „psihoză" — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 3* (*elementul regent — verbul copulativ* e); 5. a ni s e i e r t a cuvîntul — *propoziţie principală incidentă*; 6. ce s-a o b s e r v a t la noi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4* (*elementul regent — substantivul* „p s i h o z ă").

NOTĂ: Infinitivul a se ierta, din propoziţia 5, are valoare de imperativ şi, ca atare, poate avea funcţie predicativă.

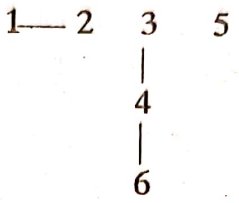

Observaţii de morfosintaxă:

a f o s t m a i m u l t (prop. 1 şi 2): predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin adverbul m u l t la gradul comparativ de superioritate; d e c î t o m a ş i n ă: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de adverbul de comparaţie d e c î t, articulat cu articol nehotărît; c e a m a i b u n ă: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, gradul superlativ relativ; n i: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana I, plural, dativ, forma neaccentuată; c e: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ.

2.13. Aici am constatat că urmele digitale care au rămas pe uşa şifonierului provin de la mîna stîngă şi că sînt fixate imediat sub butonul uşii din dreapta, în locul unde în mod obişnuit se apasă pentru a se închide uşa. Această poziţie a urmelor a determinat concluzia că ele sînt recente, eventual produse o dată cu cele de pe comutatoare, deoarece într-o altă ipoteză ar fi trebuit să se şteargă prin suprapunerea peste ele a altor urme ale lui Damian Gheorghe, care zilnic umbla în şifonier.

Marin Preda, *Marele singuratic*, 260–261.

Analiza sintactică a frazei:

1. Aici a m c o n s t a t a t — *propoziţie principală*; 2. că urmele digitale... p r o v i n de la mîna stîngă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — verbul tranzitiv* a m o b s e r v a t); 3. care a u r ă m a s pe uşa şifonierului — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent — substantivul* u r m e l e); 4. şi că s î n t f i x a t e imediat sub butonul uşii din dreapta, în locul — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — verbul tranzitiv* a m c o n s t a t a t), *coordonată copulativă cu 2*; 5. unde în mod obişnuit s e apasă pentru a se închide uşa — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4* (*elementul regent — substantivul* l o c u l); 6. Această poziţie a urmelor a d e t e r m i n a t concluzia — *propoziţie principală*; 7. că ele s î n t r e c e n t e, eventual p r o d u s e o dată cu cele de pe comutatoare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — substantivul* c o n c l u z i a); 8. deoarece într-o altă ipoteză a r f i t r e b u i t — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 7*; 9. să s e ş t e a r g ă prin suprapunerea peste ele a altor urme ale lui Damian Gheorghe — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8* (*elemen-*

Scanned with OKEN Scanner

tul regent — verbul impersonal ar fi trebuit); 10. care zilnic umbla în şifonier — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul propriu* Damian Gheorghe).

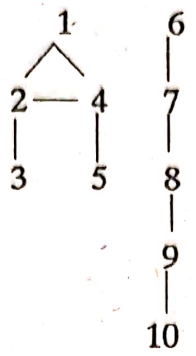

Observaţii de morfosintaxă:

care (prop. 3 şi 10): subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; sînt fixate: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, diateza pasivă, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, intranzitiv; pentru a se închide: complement circumstanţial de scop, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza reflexivă, intranzitiv; sînt recente, eventual produse: predicat nominal cu nume predicativ multiplu (eventual are aici valoarea unei conjuncţii disjunctive); într-o...ipoteză: complement circumstanţial condiţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia într(u), articulat cu articol nehotărît (substantivul ipoteză exprimă prin el însuşi ideea de condiţie); peste ele: atribut pronominal prepoziţional, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma accentuată, precedat de prepoziţie.

2.14. Şi iată că, din instinct ori dintr-o plăcere de care încă nu-şi putea da sama, începînd a răspunde întrebărilor pe care le puneau femeile curioase, Nastasia se trezi că ia lucrurile mai în grav decît s-ar fi putut gîndi. Nici prin minte nu-i mai trecu că ar putea glumi pe socoteala lui Constandin. Ba mărise încă multe din ce-i spusese popa cel nou.

Ion Agârbiceanu, *Opere*, VI, 27.

Analiza sintactică a frazei:

1. Şi iată — *propoziţie principală*; 2. că, din instinct ori dintr-o plăcere,... începînd a răspunde întrebărilor,... Nastasia se trezi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — interjecţia cu valoare verbală* iată); 3. de care încă nu-şi putea da seama — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* plăcere); 4. pe care le puneau femeile curioase — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* întrebărilor); 5. că ia lucrurile mai în grav — *propoziţie secundară predicativă suplimentară, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* se trezi); 6. decît s-ar fi putut gîndi — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 5 (elementul regent — locuţiunea adverbială* în grav, *la gradul comparativ de superioritate:* mai în grav); 7. Nici prin minte nu-i mai trecu — *propoziţie principală;* 8. că ar putea glumi pe socoteala lui Constandin — *propoziţie secundară*

Scanned with OKEN Scanner

subiectivă, subordonată față de 7 (elementul regent — locuțiunea verbală nu trecu prin minte*); 9.* Ba mărise încă multe *— propoziție principală; 10.* din ce-i spuse-se popa cel nou *— propoziție secundară atributivă, subordonată față de 9 (elementul regent — adjectivul* multe*, cu valoare de substantiv.)*

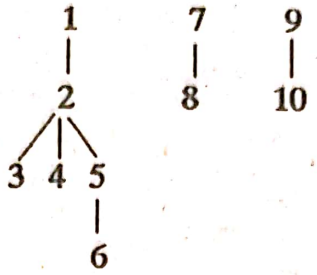

Observații de morfosintaxă:

iată: predicat verbal, exprimat prin interjecție predicativă; de care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziția de: (a)-și da sama: complement direct, exprimat prin locuțiune verbală la infinitiv (elementul regent — verbul tranzitiv nu putea); pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziția pe; le: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, acuzativ, forma neaccentuată; mai în grav: complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin locuțiunea adverbială de mod, gradul comparativ de superioritate; nu trecu prin minte: predicat verbal, exprimat prin locuțiune verbală, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, intranzitivă; -i (prop. 7 și 10): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, dativ, forma neaccentuată; din ce: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziția din.

2.15. Am uitat, eram necăjită că m-au lăsat nenorociții ăia singură, în praful ridicat pe cîmp de trei sute de vite, de mă dor picioarele de nu le mai simt. Da, asta e, eram necăjită, foarte necăjită, cu toate că rîdeam, foarte necăjită, și-au bătut joc de mine, m-au pus să mă cert pentru ei pe la contabilitate, să le obțin un avans, și a doua zi m-au părăsit.

Mărin Preda, *Marele singuratic*, 427.

Analiza sintactică a frazei:

1. Am uitat *— propoziție principală;* 2. eram necăjită *— propoziție principală;* 3. că m-au lăsat nenorociții ăia singură, în praful ridicat pe cîmp de trei sute de vite *— propoziție secundară circumstanțială de cauză, subordonată față de 2;* 4. de mă dor picioarele *— propoziție secundară circumstanțială consecutivă, subordonată față de 3;* 5. de nu le mai simt *— propoziție secundară circumstanțială consecutivă, subordonată față de 4;* 6. Da *— propoziție principală;* 7. asta e *— propoziție principală;* 8. eram necăjită, foarte necăjită ... foarte necăjită *— propoziție principală;* 9. cu toate că rîdeam *— propoziție secundară circumstanțială concesivă, subordonată față de 8;* 10. și-au bătut joc de mine *— propoziție principală;* 11. m-au pus *— propoziție principală;* 12. să mă cert pentru ei pe la contabilitate *— propoziție secundară completivă indirectă, subordonată față de 11 (elementul regent — verbul* au pus *care are complement direct* (m-) *în regentă);* 13. să le obțin un avans

Scanned with OKEN Scanner

— propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 12; 14. şi a doua zi m-au părăsit *— propoziţie principală, coordonată adversativă cu 11.*

NOTĂ: Propoziţia 7 are ca subiect subînţeles substantivul situaţia sau un altul echivalent ca sens.

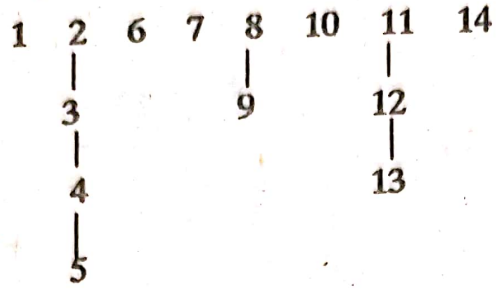

Observaţii de morfosintaxă:

m- (prop. 3, 11 şi 14): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, acuzativ, forma neaccentuată: ăia: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, masculin, plural, nominativ (se acordă cu substantivul nenorociţii); mă: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, acuzativ, forma neaccentuată; le (prop. 5): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; le (prop. 13): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, masculin, dativ, forma neaccentuată; a doua zi: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ însoţit de numeral ordinal.

2.16. Niculae vedea şi el că Simina slăbise prea mult şi că continua, pregătindu-şi febrilă expoziţia, care şi avu loc şi se bucură de un succes cu mult mai mare decît sperase ea, că tot nu mînca atît cît ar fi trebuit ca să-şi revină la starea ei de dinainte, dar privirea ei îi sugera lui Niculae o siguranţă de sine care îl fascina: ce sînt prostiile astea, parcă îi spunea, iubeşte-mă şi lasă-mă să mă bucur de succesul meu.

Marin Preda, *Marele singuratic,* 385.

Analiza sintactică a frazei:

1. Niculae vedea şi el *— propoziţie principală;* 2. că Simina slăbise prea mult *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* vedea); 3. şi că continua, pregătindu-şi febril expoziţia *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* vedea*), coordonată cu 2;* 4. care şi avu loc *— propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* expoziţia); 5. şi se bucură de un succes cu mult mai mare *— propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* expoziţia*), coordonată cu 4;* 6. decît sperase ea *— propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 5 (elementul regent — adjectivul* mare*, la gradul comparativ de superioritate:* (mult) mai mare); 7. că tot nu mînca *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* vedea); 8. atît cît ar fi trebuit *— propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 7;* 9. ca să-şi revină la starea ei de dinainte *— propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 7;* 10. dar privirea ei îi sugera lui Niculae o siguranţă de sine *— propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1;* 11. care îl fascina *— propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent*

Scanned with OKEN Scanner

— *substantivul* siguranţă); 12. ce sînt prostiile astea — *propoziţie principală;* 13. parcă îi spunea — *propoziţie principală incidentă;* 14. iubeşte-mă — *propoziţie principală;* 15. şi lasă-mă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 14.* 16. să mă bucur de succesul meu — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* lasă *însoţit de complementul direct* mă).

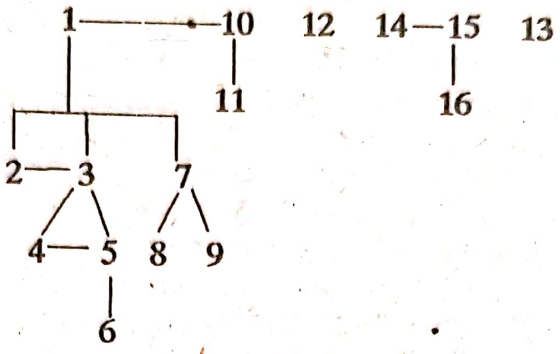

Observaţii de morfosintaxă:

care (prop. 4 şi 11): subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; avu loc: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, perfectul simplu, persoana a treia, singular, intranzitivă; ei (pron. 9 şi 10): atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, genitiv; de dinainte: atribut adverbial, exprimat prin adverb de timp; îi (prop. 13): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, dativ, forma neaccentuată; lui Niculae: complement indirect, exprimat prin substantiv propriu, masculin, singular, dativ, articulat cu articolul hotărît proclitic lui; de sine: atribut pronominal prepoziţional, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, acuzativ, forma accentuată, precedat de prepoziţia de; îl: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, forma neaccentuată; ce sînt: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin pronume relativ, cazul nominativ; mă (prop. 14 şi 15): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, acuzativ, forma neaccentuată; de succesul: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia de; meu: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor un obiect posedat, neutru, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul succesul).

2.17. De cînd se mutase ea din casă, bătrînului nu-i mai venea somnul decît tîrziu, cînd se revărsau zorile, dar nu se gîndea nici o clipă să-i spună, dimpotrivă, se temea să nu-i vină într-o zi să se întoarcă îndărăt, speriată de ţînţarii care într-adevăr o pişcau de labele picioarelor, de i se umpluse pielea de pete roşii... Încetul cu încetul, aceste nopţi începuseră să se umple pentru el de amintiri care îl ţineau într-o încordare asemănătoare cu revenirea puterilor, mîna i se strîngea şi făcea să trosnească uşor lemnul marginii pridvorului...

Marin Preda, *Marele singuratic*, 350.

Analiza sintactică a frazei:

1. De cînd se mutase ea din casă — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 2;* 2. bătrînului nu-i mai venea somnul decît tîrziu — *propoziţie principală;* 3. cînd se revărsau zorile — *propoziţie secundară circum-*

Scanned with OKEN Scanner

stanţială de timp, subordonată faţă de 2 (elementul regent — adverbul de timp tîrziu); 4. dar nu se gîndea nici o clipă — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2;* 5. să-i spună — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* nu se gîndea); 6. dimpotrivă, se temea — *propoziţie principală;* 7. să nu-i vină într-o zi — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* se temea); 8. să se întoarcă îndărăt, speriată de ţînţarii — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul impersonal* să nu-i vină); 9. care într- adevăr o pişcau de labele picioarelor — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* ţînţarii); 10. doi se umpluse pielea de pete roşii — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 9;* 11. Încetul cu încetul, aceste nopţi începuseră — *propoziţie principală;* 12. să se umple pentru el de amintiri — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* începuseră); 13. care îl ţineau într-o încordare asemănătoare cu revenirea puterilor — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — substantivul* amintiri); 14. mîinai se strîngea — *propoziţie principală;* 15. şi făcea — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 14;* 16. să trosnească uşor lemnul marginii prîdvorului — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* făcea).

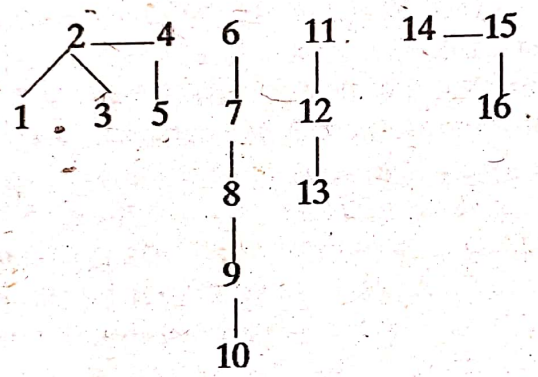

Observaţii de morfosintaxă:

de cînd: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverbul cînd, precedat de prepoziţia de (cînd este în acelaşi timp şi adverb relativ cu valoare de conjuncţie subordonatoare); bătrînului: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, dativ, articulat cu articol hotărît; -i (prop. 2): reluarea complementului indirect bătrînului prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată; -i (prop. 5): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, dativ, forma neaccentuată; i (prop. 10, 14): atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (determină substantivele pielea, respectiv mîna); de ţînţarii: complement de agent, exprimat prin substantiv comun, masculin, plural, acuzativ, cu articol hotărît, precedat de prepoziţia de care (prop. 9 şi 13): subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; o: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; îl: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, forma neaccentuată; marginii: atribut substantival genitival (elementul regent — substantivul lemnul), exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît; prîdvorului: atribut

Scanned with OKEN Scanner

substantival genitival (elementul regent — substantivul marginii), exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît.

2.18. Ei da, oricît ar părea de curios, găseam că armata e în fond o instituţie mult mai abstractă decît s-ar putea crede; o instituţie destinată războiului, pregătindu-se mereu pentru el, şi totuşi rămînînd mai departe o instituţie de pace, căci războiul e cel mai improbabil eveniment din viaţa unei armate, deşi cel mai aşteptat şi mai frecvent imaginat, iar pacea, starea cea mai contrară naturii armatei, e cadrul cel mai obişnuit al vieţii militare.

Petru Popescu, *Dulce ca mierea e glonţul patriei, 138.*

Analiza sintactică a frazei:

1. Ei da — *propoziţie principală*; 2. oricît ar părea de curios — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 3;* 3. găseam — *propoziţie principală;* 4. că armata e în fond o instituţie mult mai abstractă..., o instituţie destinată războiului, pregătindu-se mereu pentru el, şi totuşi rămînînd mai departe o instituţie de pace — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* găseam); 5. decît s-ar putea crede — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 4 (elementul regent — adjectivul* abstractă, *gradul comparativ de superioritate:* (mult) mai abstractă); 6. căci războiul e cel mai improbabil eveniment din viaţa unei armate — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4;* 7. deşi (este evenimentul) cel mai aşteptat şi mai frecvent imaginat — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 6;* 8. iar pacea, starea cea mai contrară naturii armatei, e cadrul cel mai obişnuit al vieţii militare — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4, coordonată adversativă cu 6.*

NOTĂ: Construcţiile *o instituţie destinată războiului, pregătindu-se mereu pentru el, şi totuşi rămînînd mai departe o instituţie de pace* (prop. 4) şi *starea cea mai contrară naturii armatei* (prop. 8), sînt apoziţii dezvoltate pe lîngă substantivele instituţie şi, respectiv, pacea.

Predicatul propoziţiei 7 este un predicat nominal subînţeles: este evenimentul.

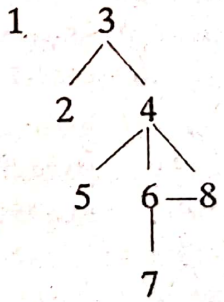

Observaţii de morfosintaxă:

mai abstractă: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ, comparativ de superioritate; destinată: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv participial, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ; războiului: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, dativ, articulat cu articol hotărît; cel mai improbabil: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, neutru, singular, nominativ, superlativ relativ; din viaţa: atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia din, articulat cu articol

Scanned with OKEN Scanner

hotărît; unei armate: atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, genitiv, articulat cu articol nehotărît; cel mai aşteptat: atribut adjectival (vezi cel mai improbabil).

2.19. Acolo fiecare om ştie că dacă se termină războiul şi scapă cu zile, fapt de care nu se poate îndoi, se întoarce acasă, la treburile sale. Această conştiinţă, care nu este altceva decît o formă a năzuinţelor mărturisite, şi nemărturisite, dar atît de intense, după o schimbare de destin, poate menţine în el timp mai îndelungat efortul mărit. La ocnari însă fenomenul se prezintă altfel. Ocnarii ştiu că orişicum ar fi împrejurările, ei mereu trebuie să coboare în mină, la munci şi la pericole care sînt tot atît de mari ca şi pe front.

Virgil Birou, *Lume fără cer*, 64–65.

Analiza sintactică a frazei:

1. Acolo fiecare om ştie — *propoziţie principală;* 2. că... se întoarce acasă, la treburile sale — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştie*);* 3. dacă se termină războiul — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 2;* 4. şi scapă cu zile, fapt — *propoziţie secundară circumstanţială condiţionată, subordonată faţă de 2, coordonată copulativă cu 3;* 5. de care nu se poate îndoi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* fapt); 6. Această conştiinţă... poate menţine în el timp mai îndelungat efortul mărit — *propoziţie principală;* 7. care nu este altceva decît o formă a năzuinţelor mărturisite şi nemărturisite, dar atît de intense, după o schimbare de destin — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* conştiinţă); 8. La ocnari însă fenomenul se prezintă altfel — *propoziţie principală;* 9. Ocnarii ştiu — *propoziţie principală;* 10. că... trebuie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştiu); 11. orişicum ar fi împrejurările — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 12;* 12. ei să coboare mereu în mină, la munci şi la pericole — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul impersonal* trebuie); 13. care sînt tot atît de mari ca şi pe front — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — substantivul* pericole).

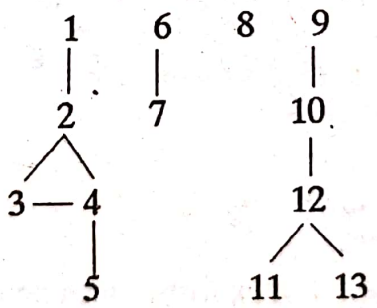

Observaţii de morfosintaxă:

de care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia de; (a) se îndoi: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza reflexivă, intranzitiv; la treburile: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia la; sale: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor mai multe obiecte poseda-

Scanned with OKEN Scanner

te, feminin, plural, acuzativ; care (prop. 7 şi 13): subiect exprimat prin pronume relativ, nominativ; nu este altceva: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin pronume nehotărît, feminin, singular, nominativ; decît o formă: complement circumstanţial de excepţie, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol nehotărît, precedat de adverb de mod de restricţie; orişicum ar fi: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin adverb de mod (adverbul orişicum are aici şi valoare de conjuncţie subordonatoare); sînt tot atît de mari: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin adjectiv variabil, cu o terminaţie, două forme, feminin, plural, nominativ, comparativ de egalitate; ca şi pe front: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia pe şi adverbul de comparaţie ca.

2.20. Învinşilor nu li se ridică statui, nici busturi, nu li se cîntă laude, ci numai pe mormîntul uitat picură din cînd în cînd o lacrimă pioasă de la un tovarăş de luptă şi de suferinţă, pe care nu l-a cosit înfrîngerea. Dacă bustul s-a înălţat, totuşi, dacă priviri serioase şi mişcate l-au primit la desfacerea lui în deplina lumină glorioasă a lui iulie, ce l-a cuprins deodată în aureolă, dacă de pretutindeni au venit glasuri care cuprindeau, cu mai multă sau mai puţină cunoştinţă, o recunoaştere duioasă — aceasta înseamnă că purtătorul celor trei nume romane, creatorul de limbă nebună şi iluzii zadarnice n-a fost, în toate urmările faptei sale, un adevărat învins.

N. Iorga, *Oameni cari au fost*, 9–10.

Analiza sintactică a frazei:

1. Învinşilor nu li se ridică statui, nici busturi — *propoziţie principală;* 2. nu li se cîntă laude — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 1;* 3. ci numai pe mormîntul uitat picură din cînd în cînd o lacrimă pioasă de la un tovarăş de luptă şi de suferinţă — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2;* 4. pe care nu l-a cosit înfrîngerea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* tovarăş*);* 5. Dacă bustul s-a înălţat, totuşi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10;* 6. dacă priviri serioase şi mişcate l-au primit la desfacerea lui în deplina lumină glorioasă a lui iulie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 5;* 7. ce l-a cuprins deodată în aureolă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* lumină*);* 8. dacă de pretutindeni au venit glasuri — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10;* 9. care cuprindeau, cu mai mult sau cu mai puţină cunoştinţă, o recunoaştere duioasă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* glasuri*);* 10. aceasta înseamnă — *propoziţie principală;* 11. că purtătorul celor trei nume romane, creatorul de limbă nebună şi iluzii zadarnice n-a fost, în toate urmările faptei sale, un adevărat învins — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul copulativ* înseamnă*).*

NOTĂ: Prin pronumele demonstrativ aceasta, care apare drept subiect al propoziţiei 10, sînt reluate subiectivele 5, 6 şi 8, ele fiind, de fapt, subiectele sau subiectul multiplu al propoziţiei 10.

Scanned with OKEN Scanner

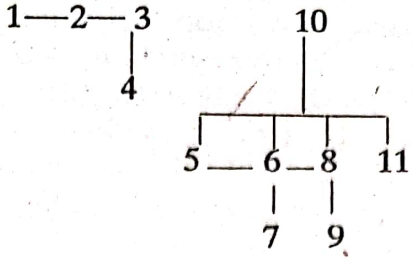

Observaţii de morfosintaxă:

li (prop. 1 şi 2): reluarea complementului indirect învinşilor prin pronume personal, persoana a III-a, plural, masculin, dativ, forma neaccentuată; din cînd în cînd: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp; de la un tovarăş: atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol nehotărît, precedat de prepoziţia compusă de la; de luptă: atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia de; de suferinţă: vezi de luptă, cu care e coordonat; pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia pe; 1 - (prop. 6 şi 7): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, forma neaccentuată; la desfacerea: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat ca articol hotărît, precedat de prepoziţia la; lui: atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv; a lui iulie: atribut substantival, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular (defectiv de plural), genitiv, articulat cu articol hotărît proclitic lui; ce: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; (celor) trei: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal simplu, genitiv; sale: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor un obiect posedat, feminin, singular, genitiv (se acordă cu substantivul faptei).

2.21. Nu animalului de gazetă care, să vrea, şi tot nu poate înţelege deplin, adică şi cu sufletul, şi cu inima, ci publicului celui mare românesc — către care, ori de ascultă, ori de nu, am căpătat deprinderea să vorbim — se pot da aceste lămuriri.

N. Iorga, *Oameni cari au fost*, 97.

Analiza sintactică a frazei:

1. Nu animalului de gazetă... ci publicului celui mare românesc... se pot da aceste lămuriri — *propoziţie principală*; 2. care... şi tot nu poate înţelege deplin, adică şi cu sufletul, şi cu inima — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* animalului); 3. să vrea — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 2*; 4. către care... am căpătat deprinderea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* publicului); 5. ori de ascultă — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 7*; 6. ori de nu (ascultă) — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 7, coordonată disjunctivă cu 5*; 7. să vorbim — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* deprinderea).

Scanned with OKEN Scanner

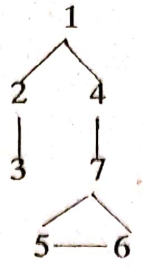

Observaţii de morfosintaxă:

care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; înţelege: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; celui mare: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu o terminaţie, două forme, neutru, singular, dativ, însoţit de articolul adjectival celui, gradul pozitiv (se acordă cu substantivul publicului); românesc: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, trei forme, pozitiv (se acordă cu substantivul publicului); către care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia către (construcţie echivalentă cu dativul: căruia); (a) se da: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, prezent, diateza reflexivă cu sens pasiv, intranzitiv; aceste: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, feminin, plural, nominativ (se acordă cu substantivul lămuriri care are funcţie de subiect).

2.22. Au fost mulţi de faţă, deşi unii numai cu trupul; au fost însă foarte mulţi cari au lipsit. Oricum, cu toate lipsurile şi stîngăciile, a fost desigur una din cele mai frumoase sărbători culturale, din cele mai limpezi fapte bune, şi, fiindcă d-l Poni, fostul ministru, nu va mai fi, cum nici nu voieşte să fie, un ministru, a fost şi una din cele mai curate mulţumiri pe care le poate primi un om în vîrstă de la foştii săi şcolari, de la toţi aceia cărora le-a folosit sufleteşte prin activitatea sa, de la publicul ştiinţific al ţării lor.

N. Iorga, *Oameni cari au fost*, 120–121.

Analiza sintactică a frazei:

1. Au fost mulţi de faţă — *propoziţie principală*; 2. deşi unii (au fost de faţă) numai cu trupul — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 1*; 3. au fost însă foarte mulţi — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 4. cari au lipsit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — adjectivul* mulţi, *cu valoare substantivală*); 5. Oricum, cu toate lipsurile şi stîngăciile, a fost desigur una din cele mai frumoase sărbători culturale, din cele mai limpezi fapte bune — *propoziţie principală*; 6. şi... a fost şi una din cele mai curate mulţumiri — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. fiindcă d-l Poni, fostul ministru, nu va mai fi... un ministru — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6*; 8. cum nici nu voieşte — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 7*; 9. să fie (ministru) — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu voieşte); 10. pe care le poate primi un om în vîrstă de la foştii săi şcolari, de la toţi aceia... de la publicul ştiinţific al ţării lor — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* mulţumiri); 11.

Scanned with OKEN Scanner

cărora le-a folosit sufleteşte prin activitatea sa — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — pronumele demonstrativ* aceia).

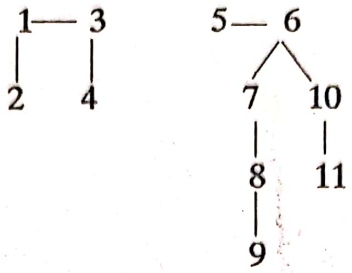

Observaţii de morfosintaxă:

au fost de faţă: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin locuţiune adjectivală (de faţă „prezenţi"); mulţi: subiect, exprimat prin adjectiv cu valoare de substantiv, masculin, plural, nominativ; unii: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, plural, nominativ; au fost: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv, neregulat; oricum: complement circumstanţial concesiv, exprimat prin adverb nehotărît; cu toate lipsurile: complement circumstanţial concesiv, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de locuţiunea prepoziţională cu toate; a fost una: predicat nominal, format din verb copulativ, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi nume predicativ, exprimat prin pronume nehotărît, feminin, singular, nominativ; din...sărbători: atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, acuzativ, precedat de prepoziţia din; cele mai frumoase: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, plural, acuzativ, superlativ relativ; fostul ministru: apoziţie dezvoltată, nominativ; cărora: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, plural, dativ; lor: atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, masculin, genitiv.

2.23. Nici una din provinciile româneşti nu are o cultură etnografică, anonimă, populară, atît de diferenţiată ca Banatul, dar în acelaşi timp nici una din provinciile româneşti n-a dat relativ aşa de puţine personalităţi creatoare ca Banatul. Propoziţia aceasta, deşi cam fără mănuşi oferită cititorului spre cîntărire, are totuşi meritul de a cuprinde fără reticenţe un elogiu, cum nu se poate mai frumos, la adresa geniului fără de nume al poporului din regiunea aceasta, şi în acelaşi timp de a sublinia o constatare, de altfel prea evidentă decît să nu fi fost făcută cu îngrijorare şi de alţii.

Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, 130.

Analiza sintactică a frazei:

1. Nici una din provinciile româneşti nu are o cultură etnografică anonimă, populară, atît de diferenţiată ca Banatul — *propoziţie principală*; 2. dar în acelaşi timp nici una din provinciile româneşti n-a dat relativ aşa de puţine personalităţi creatoare ca Banatul — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1*; 3. Propoziţia aceasta... are totuşi meritul de a cuprinde fără reticenţe un elogiu... la adresa geniului fără nume al poporului din regiunea aceasta, şi în acelaşi timp de a sublinia o constatare, de altfel prea evidentă — *propoziţie principală*; 4. deşi (este) oferită

Scanned with OKEN Scanner

cam fără de mănuşi cititorului spre cîntărire — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 3*; 5. cum nu se poate mai frumos — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* elogiu); 6. decît să nu fi fost făcută cu îngrijorare şi de alţii — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3*;

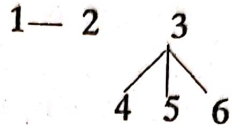

Observaţii de morfosintaxă:

nici una (prop. 1 şi 2): subiect, exprimat prin pronume negativ, feminin, singular, nominativ; spre cîntărire: complement circumstanţial de scop, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia spre; de a cuprinde: atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; de a sublinia: vezi de a cuprinde, cu care e coordonat; să nu fi fost făcută: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III- a, diateza pasivă, conjunctiv, perfect, persoana a III-a, singular, intranzitiv.

2.24. Dacă d. Brucăr înţelege prin metodă „fenomenologică" orice *analiză structurală* a unor idei ca atare, atunci fireşte că — întrucît în *Eonul dogmatic* supun între altele unei analize structurale „formulele dogmatice" — sînt fenomenolog. Dar numai în acest sens foarte larg şi numai în această măsură. E de notat că în acest sens „fenomenologi" sînt şi au fost gînditorii din toate timpurile cari au făcut vreodată analize structurale.

Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, 251.

Analiza sintactică a frazei:

1. Dacă d. Brucăr înţelege prin metodă „fenomenologică" orice *analiză structurală* a unor idei ca atare — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 3*; 2. atunci fireşte — *propoziţie principală*; 3. că... sînt fenomenolog — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — adverbul predicativ* fireşte); 4. întrucît în *Eonul dogmatic* supun între altele unei analize structurale „formulele dogmatice" — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3*; 5. Dar numai în acest sens foarte larg şi numai în această măsură (sînt fenomenolog) — *propoziţie principală*; 6. E de notat — *propoziţie principală*; 7. că în acest sens „fenomenologi" sînt — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e de notat); 8. şi au fost (fenomenologi) gînditorii din toate timpurile — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e de notat), *coordonată copulativă cu 7*; 9. cari au făcut vreodată analize structurale — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 şi 8 (elementul regent — substantivul* gînditorii).

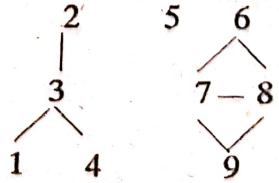

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii de morfosintaxă:
ca atare: atribut adverbial, exprimat prin locuţiune adverbială; fireşte: predicat verbal, exprimat prin adverb predicativ; în sens: complement circumstanţial de mod (propriu-zis), exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia în; acest: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, neutru, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul sens); în această măsură: vezi în acest sens.

2.25. Cu cît se gîndeşte mai departe, popa Man vede că toată alergarea asta nebună după pămînt, în cei şase ani, a fost numai ca să-şi uite, ca să înmormînteze în sufletul lui această dragoste. Şi trebuie să-i fie mare iubirea, cînd el, ca să nu-şi aducă aminte de ea, a trebuit ca, ziua, noaptea, să muncească, să alerge, să se sfădească cu slugile, să înjure. Dacă ar fi uitat-o, cum gîndea la început, atunci pentru ce a ocolit-o şase ani în capăt, pentru ce n-a vorbit o vorbă cu dînsa?

Ion Agârbiceanu, *Opere*, V, 106.

Analiza sintactică a frazei:

1. Cu cît se gîndeşte mai departe — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (de măsură progresivă), subordonată faţă de 2*; 2. popa Man vede — *propoziţie principală*; 3. că toată alergarea asta nebună după pămînt, în cei şase ani, a fost — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vede); 4. numai ca să-şi uite — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 3*; 5. ca să înmormînteze în sufletul lui această dragoste — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 4*; 6. Şi trebuie — *propoziţie principală*; 7. să-i fie mare iubirea — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul impersonal* trebuie); 8. cînd... a trebuit — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 7*; 9. ca să nu-şi aducă aminte de ea — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 10, 11, 12 şi 13*; 10. ca el, ziua, noaptea, să muncească — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul impersonal* a trebuit); 11. să alerge — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul impersonal* a trebuit), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 10*; 12. să se sfădească cu slugile — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul impersonal* a trebuit), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 11*; 13. să înjure — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul impersonal* a trebuit), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 12*; 14. Dacă ar fi uitat-o — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 16 şi 17*; 15. cum gîndea la început — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 14*; 16. atunci pentru ce a ocolit-o şase ani în capăt — *propoziţie principală*; 17. pentru ce n-a vorbit o vorbă cu dînsa? — *propoziţie principală*

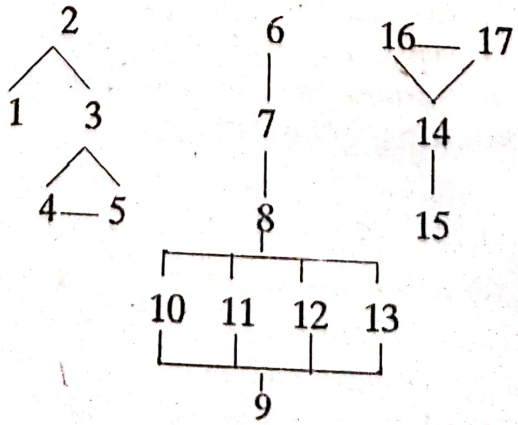

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii de morfosintaxă:

mai departe: complement circumstanţial de mod propriu- zis, exprimat prin adverb, gradul comparativ de superioritate; Man: apoziţie simplă, exprimată prin substantiv propriu, masculin, singular, nominativ; în cei şase ani (prop. 3) şi şase ani (prop. 16): complemente circumstanţiale de timp, exprimate prin substantivul ani, precedat de numeral cardinal; -i (prop. 7): atribut pronominal în dativ (dativul posesiv), exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, dativ, forma neaccentuată; pentru ce (prop. 16 şi 17): complement circumstanţial de cauză, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia pentru.

2.26. Şi deoarece Mini era blîndă, constată că acel vestigiu de cruzime, care o făcea să se slujească de cadavrul simpatic al bureţilor fără nici o mustrare, o înrudea de departe cu acei oameni care odinioară întrebuinţau sclavi drept instrumente, dar cu cîtă superioritate de epocă şi de sentiment asupra lor, ea, care aproape-aproape se simţea miloasă faţă de o vietate aşa de primitivă ca a buretelui.

H. Papadat-Bengescu, *Fecioarele despletite*, 95.

Analiza sintactică a frazei:

1. Şi... constată... ea — *propoziţie principală*; 2. deoarece Mini era blîndă — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1*; 3. că acel vestigiu de cruzime... o înrudea de departe cu acei oameni... dar cu cîtă superioritate de epocă şi de sentiment asupra lor — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* constată); 4. care o făcea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* vestigiu); 5. să se slujească de cadavrul simpatic al bureţilor fără nici o mustrare — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul* făcea, *care aici are o valoare intranzitivă, avînd sensul „a determina”*); 6. care odinioară întrebuinţau sclavi drept instrumente — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* oameni); 7. care aproape-aproape se simţea miloasă faţă de o vietate aşa de primitivă ca a buretelui — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — pronume personal* ea).

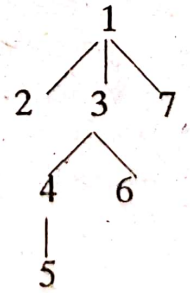

Observaţii de morfosintaxă:

acel şi acei (prop. 3): atribute adjectivale, exprimate prin adjective pronominale demonstrative de depărtare (se acordă cu substantivele vestigiu, respectiv oameni); care (prop. 4, 6 şi 7): subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; de cadavrul: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia de; o (prop. 3 şi 4): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; fără nici o mustrare: complement circumstanţial

Scanned with OKEN Scanner

de mod (propriu-zis), exprimat prin locuţiune adverbială; de departe: complement circumstanţial de mod (propriu-zis), exprimat prin locuţiune adverbială; drept instrumente: complement circumstanţial de mod propriu-zis, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de adverbul (cu valoare de prepoziţie) drept.

2.27. Doamna Drăgănescu-Hallipa nu punea semnătura ei pe invitaţiile amabile ce le făcea artiştilor de profesie decît după ce totul fusese convenit în amănunt prin agenţia Stuart; dacă diva X ştia dinainte ce bucată va cînta şi la ce parte a programului se va retrage, primirea ce i se făcea nu avea nici o greşeală; de era informată că va fi reţinută la o gustare, toaleta cu care se prezinta era corectă.

H. Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, 167–168.

Analiza sintactică a frazei:

1. Doamna Drăgănescu-Hallipa nu punea semnătura ei pe invitaţiile amabile — *propoziţie principală*; 2. ce le făcea artiştilor de profesie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* invitaţiile); 3. decît după ce totul fusese convenit în amănunt prin agenţia Stuart — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1*; 4. dacă diva X ştia dinainte — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 7*; 5. ce bucată va cînta — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştia); 6. şi la ce parte a programului se va retrage — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştia), *coordonată copulativă cu 5*; 7. primirea... nu avea nici o greşeală — *propoziţie principală*; 8. ce i se făcea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* primirea); 9. de era informată — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 11*; 10. că va fi reţinută la o gustare — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza pasivă,* era informată); 11. toaleta... era corectă — *propoziţie principală*; 12. cu care se prezinta — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — substantivul* toaleta).

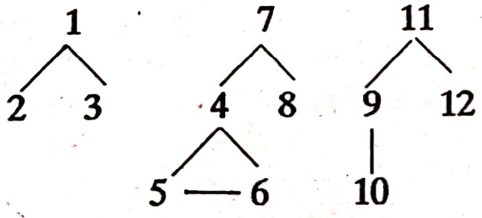

Observaţii de morfosintaxă:

ei: atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, genitiv; ce (prop. 2): complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; le: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; totul: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ; X: apoziţie simplă (litera X ţine locul unui nume propriu); ce (prop. 5 şi 6): atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal relativ (elementul regent — substantivul bucată, respectiv parte), acuzativ; ce (prop. 8): subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; i: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin,

Scanned with OKEN Scanner

dativ, forma neaccentuată; nici o: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal negativ, feminin, singular, acuzativ; greşeală: complement direct, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, nearticulat.

2.28. E foarte trist să fii de Revelion singur, şi întotdeauna cu cîteva zile înainte umblam ca un apucat să-mi găsesc o fată, altfel eram condamnat să stau singur la picup, să schimb discurile, pe deasupra, după miezul nopţii fetele devin sentimentale, vor tangouri, alţii strigă să pui un disc cu valsuri...

Sorin Titel, *Mi-am amintit de zăpadă*, 89.

Analiza sintactică a frazei:

1. E foarte trist — *propoziţie principală*; 2. să fii de Revelion singur — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e foarte trist); 3. şi întotdeauna cu cîteva zile înainte umblam ca un apucat — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 4. să-mi găsesc o fată — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 3*; 5. altfel eram condamnat — *propoziţie principală*; 6. să stau singur lîngă picup — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza pasivă,* eram condamnat); 7. să schimb discurile — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza pasivă,* eram condamnat); 8. pe deasupra, după miezul nopţii fetele devin sentimentale — *propoziţie principală*; 9. vor tangouri — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 8*; 10. alţii strigă — *propoziţie principală, coordonată adversativă prin juxtapunere cu 9*; 11. să pui un disc cu valsuri — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul tranzitiv* strigă).

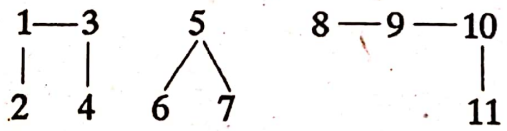

Observaţii de morfosintaxă:

e foarte trist: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin adverb, gradul superlativ absolut; de Revelion: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv propriu, neutru, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia de; ca un apucat: complement circumstanţial de mod (comparativ), exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol nehotărît, precedat de adverbul de comparaţie ca; altfel: complement circumstanţial condiţional, exprimat prin adverb de mod; eram condamnat: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, diateza pasivă, indicativ, imperfect, persoana I, singular, intranzitiv.

2.29. Oricum ar fi însă, casa e casă, ai unde să tragi cînd se umflă vîntul mare dinspre Cărbunari, de umple şoseaua cu nămeţi. Dar nu poate să i-o ia, că atunci el ar rămîne fără nimica, aşa cum e azi Noborka şi în acest caz ar trebui să pretindă şi el casa altuia. Asta iar nu este cu putinţă pentru că s-ar încurca aşa de rău lucrurile, că nici dracul nu le-ar da de rosturi.

Virgil Birou, *Lume fără cer*, 230.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

1. Oricum ar fi — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 2*; 2. însă, casa e casă — *propoziţie principală*; 3. ai — *propoziţie principală*; 4. unde să tragi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* ai); 5. cînd se umflă vîntul mare dinspre Cărbunari — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4*; 6. de umple şoseaua cu nămeţi — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5*; 7. Dar nu poate — *propoziţie principală*; 8. să i-o ia — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu poate); 9. că atunci el ar rămîne fără nimica — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8*; 10. aşa cum e azi Noborka — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 9*; 11. şi în acest caz ar trebui — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8, coordonată copulativă cu 9*; 12. să pretindă şi el casa altuia — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul impersonal* ar trebui); 13. Asta iar nu este cu putinţă — *propoziţie principală*; 14. pentru că s-ar încurca aşa de rău lucrurile — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 13*; 15. că nici dracul nu le-ar da de rosturi — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 14.*

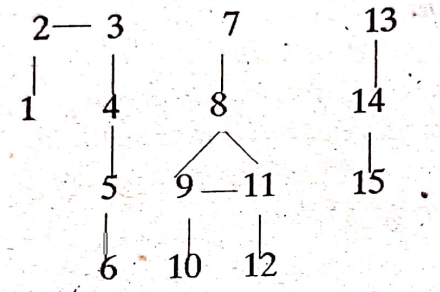

Observaţii de morfosintaxă:

oricum ar fi: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin adverb nehotărît de mod; i - (prop. 8): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, dativ, forma neaccentuată; o (prop. 8): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; ar rămîne fără nimica: predicat nominal format din verb copulativ, conjugarea a III-a, condiţional, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin pronume negativ precedat de prepoziţie; nu este cu putinţă: predicat nominal format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, forma negativă şi nume predicativ exprimat prin locuţiune adverbială de mod.

2.30.

Ce-am fost cîndva, azi nu mai sînt...
Dar ce sînt azi îmi pare rău
Că n-am putut să fiu mereu —
Acelaşi cîntăreţ cu chip de Sfînt...
Tot ce-am sperat rămas-a vis,
Şi-am dobîndit ce n-am visat...
Dar ce-am fost ieri am şi uitat —
Un titlu de volum nescris...

Ion Minulescu, *Versuri*, 272.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

1. Ce-am fost cîndva — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul copulativ* nu sînt); 2. azi nu mai sînt — *propoziţie principală*; 3. Dar... îmi pare rău — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2*; 4. ce sînt azi — Acelaşi cîntăreţ cu chip de Sfînt — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul copulativ* să fiu); 5. Că n-am putut — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — expresia verbală impersonală* (îmi) pare rău); 6. să fiu mereu — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* — n-am putut); 7. Tot... rămas-a vis — *propoziţie principală*; 8. ce-am sperat — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — pronumele nehotărît* tot); 9. Şi-am dobîndit — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 7*; 10. ce n-am visat — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* am dobîndit); 11. Dar... am şi uitat — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 9*; 12. ce-am fost ieri — Un titlu de volum nescris — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* am uitat).

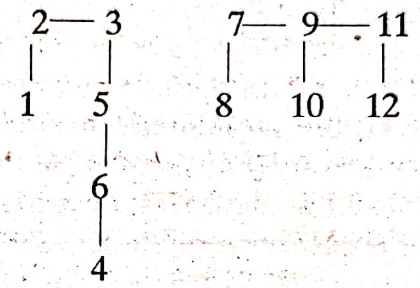

Observaţii de morfosintaxă:

Acelaşi cîntăreţ cu chip de Sfînt şi Un titlu de volum nescris sînt apoziţii dezvoltate pe lîngă pronumele relativ, cu funcţie de nume predicativ, ce.

2.31. M-am luptat supraomeneşte să nu casc, am reuşit; mi s-au umezit ochii. Aveam senzaţia că vorbesc mereu. Aveam senzaţia că şi ea îmi răspunde. Ce-i spuneam? Ce-mi răspundea? Am făcut un efort, am deschis ochii foarte larg, am scrutat-o: era albă ca o moartă, frumoasă ca o moartă, ochii îi rătăceau asupra mea, ai mei s-au oprit în ai ei, era ca o cădere cu paraşuta, adică o cădere cu paraşuta cum mi-o închipui eu, care n-am sărit cu paraşuta niciodată.

Petru Popescu, *Dulce ca mierea e glonţul patriei*, 68.

Analiza sintactică a frazei:

1. M-am luptat supraomeneşte — *propoziţie principală*; 2. să nu casc — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 1*; 3. am reuşit — *propoziţie principală*; 4. mi s-au umezit ochii — *propoziţie principală*; 5. Aveam senzaţia — *propoziţie principală*; 6. că vorbesc mereu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* senzaţia); 7. Aveam senzaţia — *propoziţie principală*; 8. că şi ea îmi răspunde — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* senzaţia); 9. Ce-i spuneam? — *propoziţie principală*; 10. Ce-mi răspundea? — *propoziţie principală* 11. Am făcut un efort — *propoziţie principală*; 12. am deschis ochii foarte larg —

Scanned with OKEN Scanner

propoziţie principală; 13. am scrutat-o — *propoziţie principală*; 14. era albă ca o moartă, frumoasă ca o moartă — *propoziţie principală*; 15. ochii îi rătăceau asupra mea — *propoziţie principală*; 16. ai mei s-au oprit în ai ei — *propoziţie principală*; 17. era ca o cădere cu paraşuta, adică o cădere cu paraşuta — *propoziţie principală*; 18. cum mi-o închipui eu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 17 (elementul regent — substantivul* cădere); 19. care n-am sărit cu paraşuta niciodată — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — pronumele personal* eu).

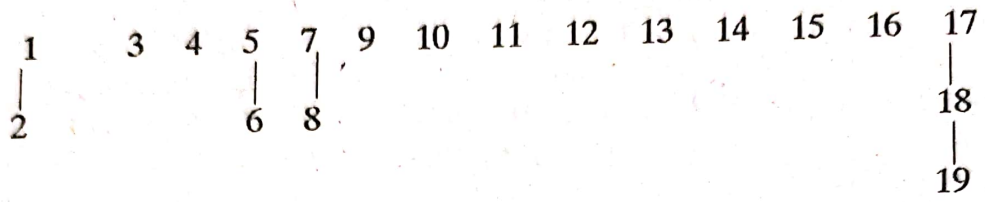

Observaţii de morfosintaxă:

mi (prop. 4): atribut pronominal în dativ (dativul posesiv), exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, dativ, forma neaccentuată (elementul regent — substantivul ochii); ce (prop. 9 şi 10): complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; ca o moartă: complement circumstanţial de mod (propriu-zis), exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de adverbul de comparaţie ca; îi (prop. 15): atribut pronominal în dativ (dativul posesiv), exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, dativ, forma neaccentuată (elementul regent — substantivul ochii); ai mei: subiect, exprimat prin pronume posesiv, persoana I, un posesor mai multe obiecte posedate, nominativ.

2.32. Pătraşcu veni însă după ea în aceeaşi zi, treaz, şi o rugă să se întoarcă acasă. Îi spuse că a luat hotărîrea să nu mai bea şi îi promise că niciodată n-o să se mai întîmple ceea ce se întîmplase în noaptea aceasta ultimă care o îngrozise pe ea aşa de tare şi că îi cerea un răgaz de cîteva luni ca s-o convingă că nu era vorba de o simplă promisiune, ci de o cotitură în viaţa lui. Ea îi răspunse că nu e prima oară cînd el îi propunea astfel de cotituri; s-o lase totuşi să se gîndească, să se ducă să se plimbe prin pădure şi să se întoarcă peste două ceasuri.

Marin Preda, *Marele singuratic*, 23.

Analiza sintactică a frazei:

1. Pătraşcu veni însă după ea în aceeaşi zi, treaz — *propoziţie principală*; 2. şi o rugă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 3. să se întoarcă acasă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul bitranzitiv* rugă); 4. Îi spuse — *propoziţie principală*; 5. că a luat hotărîrea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 6. să nu mai bea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* hotărîrea); 7. şi îi promise — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 4*; 8. că niciodată n-o să se mai întîmple — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* promise); 9. ceea ce se întîmplase în noaptea aceasta ultimă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul reflexiv impersonal* n-o să se întîmple); 10. care o îngrozise pe ea aşa de tare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* noaptea); 11. şi că îi cerea un răgaz de cîteva luni — *propoziţie*

Scanned with OKEN Scanner

secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv spuse), *coordonată copulativă cu 5*; 12. ca s-o convingă — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 11*; 13. că nu era vorba de o simplă promisiune — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — verbul* să convingă, *care, în raport cu un obiect sau acţiune, este intranzitiv)*; 14. ci (era vorba) de o cotitură în viaţa lui — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 12 (în ce priveşte elementul regent, vezi prop. 13), coordonată adversativă cu 13*; 15. Ea îi răspunse — *propoziţie principală*; 16. că nu e prima oară — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* răspunse); 17. cînd el îi propunea astfel de cotituri — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 16 (elementul regent — verbul* nu e, *cu sens impersonal: „nu se întîmplă"*); 18. s-o lase totuşi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* răspunse); 19. să se gîndească — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — verbul* să lase, *intranzitiv cînd se referă la o altă acţiune*); 20. să se ducă — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — verbul* să lase); 21. să se plimbe prin pădure — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 20*; 22. şi să se întoarcă peste două ceasuri — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — verbul* să lase), *coordonată copulativă cu 21.*

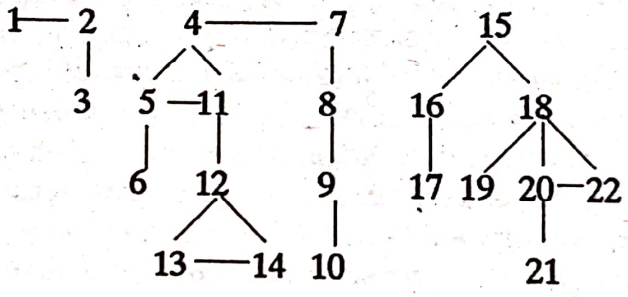

Observaţii de morfosintaxă:

ceea ce: subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; astfel (de): atribut adverbial (elementul regent — substantivul cotituri); peste două ceasuri: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, neutru, plural, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia peste şi însoţit de numeralul cardinal două.

2.33. Se aduseră fripturi, peşte şi vinuri şi curînd Niculae înţelese din spusele celui care părea centrul atenţiei şi care nu ieşea dintr-o veselie gîlgîitoare pe care i-o stîrnea lui însuşi fiecare cuvînt spus tot de el, dar care făcea aluzie la ceva în care persoana lui nu era implicată, că sărbătoreau într- adevăr ceva şi anume un film pe care îl făcuseră ei doi şi care ieşise de-o tîmpenie nemărginită. Să te fi străduit să iasă aşa de nerod şi tot n-ai fi reuşit. Era atît de cretin, încît numai doi inşi talentaţi cum erau ei l-ar fi putut imagina şi numai un regizor genial cum era cel pe care îl avuseseră i-ar fi putut surprinde viziunea propusă.

Marin Preda, *Marele singuratic*, 41.

Analiza sintactică a frazei:

1. Se aduseră fripturi, peşte şi vinuri — *propoziţie principală*; 2. şi curînd Niculae înţelese din spusele celui — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu*

Scanned with OKEN Scanner

1; 3. care părea centrul atenţiei — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele demonstrativ* celui); 4. şi care nu ieşea dintr-o veselie gîlgîitoare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele demonstrativ* celui), *coordonată cu 3*; 5. pe care i-o stîrnea lui însuşi fiecare cuvînt spus tot de el — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* veselie); 6. dar care făcea aluzie la ceva — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele demonstrativ* celui), *coordonată adversativă cu 4;* 7. în care persoana lui nu era implicată — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — pronumele nehotărît* ceva); 8. că sărbătoreau într-adevăr ceva şi anume un film — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* înţelese); 9. pe care îl făcuseră ei doi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* film); 10. şi care ieşise de-o tîmpenie nemărginită — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* film), *coordonată copulativă cu 9*; 11. Să te fi străduit — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 13*; 12. să iasă aşa de nerod — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* să te fi străduit); 13. şi tot n-ai fi reuşit — *propoziţie principală*; 14. Era atît de cretin — *propoziţie principală*; 15. încît numai doi inşi talentaţi... l-ar fi putut imagina — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 14*; 16. cum erau ei — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 15 (elementul regent — adjectivul* talentaţi); 17. şi numai un regizor genial... i- ar fi putut surprinde viziunea propusă — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 14, coordonată copulativă cu 15*; 18. cum era cel — *propoziţie secundară circumstanţială de mod comparativă, subordonată faţă de 17 (elementul regent — adjectivul* genial); 19. pe care ei îl avuseseră — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — pronumele demonstrativ* cel).

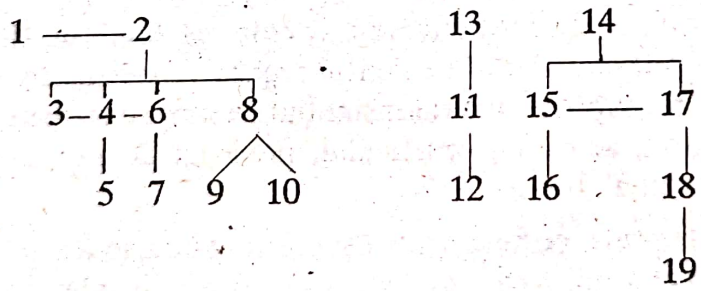

Observaţii de morfosintaxă:

celui (prop. 2): atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, masculin, singular, genitiv; părea centrul: predicat nominal format din verb copulativ, conjugarea a II-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; lui: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, dativ, forma accentuată; însuşi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal de întărire, persoana a III-a, masculin, singular, dativ (se acordă cu pronumele lui); doi (prop. 9, 15): atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal, masculin, nominativ; ieşise de-o tîmpenie: predicat nominal format din verb copulativ, conjugarea a

Scanned with OKEN Scanner

IV-a, indicativ, mai mult ca perfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia de.

2.34. E adevărat că i-am spus ceva grav, şi nenorocirea e că în astfel de afirmaţii e pe urmă foarte greu să mai separi ceea ce e real de ceea ce e prostie din partea celui dus de sinceritate prea departe, ei şi? E foarte greu, dar nu imposibil, nu trebuia să stea prea aproape de mine pînă într-atît încît să acorde o importanţă exagerată spuselor mele şi să plece...

Marin Preda, *Marele singuratic*, 287.

Analiza sintactică a frazei:

1. E adevărat — *propoziţie principală*; 2. că i-am spus ceva grav — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e adevărat); 3. şi nenorocirea e — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1*; 4. că în astfel de afirmaţii e pe urmă foarte greu — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul copulativ* e); 5. să mai separi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e foarte greu); 6. ceea ce e real — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* să separi); 7. de ceea ce e prostie din partea celui dus de sinceritate prea departe — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul* să separi, *care este intranzitiv cînd se referă la obiectul faţă de care se produce separaţia)*; 8 ei şi? — *propoziţie principală incidentă, cu predicatul subînţeles*; 9. E foarte greu — *propoziţie principală*; 10. dar nu (e) imposibil — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 9*; 11. nu trebuia — *propoziţie principală*; 12. să stea prea aproape de mine pînă într-atît — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul impersonal* nu trebuia); 13. încît să acorde o importanţă exagerată spuselor mele — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 12.* 14. şi să plece — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 12, coordonată copulativă cu 13.*

NOTĂ: Prin subînţelegerea predicatului, propoziţia 8 ar putea avea următoarea structură: *ei şi ce contează? ei şi ce importanţă are?*, aceste două variante nefiind, evident, singurele posibile.

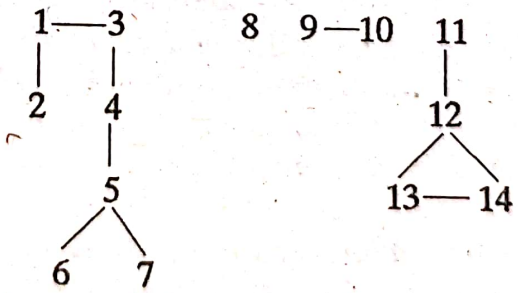

Observaţii de morfosintaxă:

e adevărat: predicat nominal (expresie verbală impersonală), format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi adverb de mod, gradul pozitiv; ceva: complement direct, exprimat prin pronume nehotărît, acuzativ; grav: atribut adjectival, exprimat

Scanned with OKEN Scanner

prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, acuzativ, pozitiv; e foarte greu (prop. 4 şi 9); nu e imposibil: predicate nominale (expresii verbale impersonale), formate din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III- a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi adverb de mod.

2.35. Mi-a plăcut de tine, Ilie, de-atunci, zise deodată femeia cu un glas care era atît de înfiorat încît în clipa aceea semăna cu al unei fete îmbătate de dragoste, uite, îţi spun, aşa de mult, că dacă n-aş fi fost aşa de mică în anul ăla cînd muri soră-mea, nu m-aş fi uitat că eu aş fi fost fată mare şi tu cu trei copii, care mi-ar fi fost nepoţi! Ţi-aş fi trimis argint viu, să-ţi ia minţile, şi să te însori cu mine!

Marin Preda, *Marele singuratic*, 361.

Analiza sintactică a frazei:

1. Mi-a plăcut de tine, Ilie, de-atunci...aşa de mult — *propoziţie principală*; 2. zise deodată femeia cu un glas — *propoziţie principală incidentă*; 3. care era atît de înfiorat — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* glas); 4. încît în clipa aceea semăna cu al unei fete îmbătate de dragoste — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3*; 5. uite — *propoziţie principală*; 6. îţi spun — *propoziţie principală, incidentă*; 7. că... nu m-aş fi uitat — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 1*; 8. dacă n-aş fi fost aşa de mică în anul ăla — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 7*; 9. cînd muri soră-mea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* anul);10. că eu aş fi fost fată mare — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* nu m-aş fi uitat); 11. şi tu (ai fi fost) cu trei copii — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* nu m-aş fi uitat), *coordonată cu 10;* 12. care mi-ar fi fost nepoţi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — substantivul* copii); 13. Ţi-aş fi trimis argint viu — *propoziţie principală*; 14. să-ţi ia minţile — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 13*; 15. şi să te însori cu mine — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 13, coordonată copulativă cu 14.*

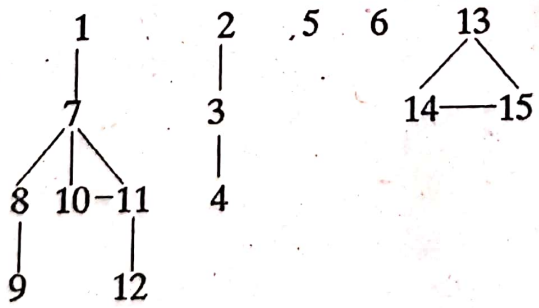

Observaţii de morfosintaxă:

trei: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal, simplu, acuzativ; argint viu: complement direct, exprimat prin substantiv compus, comun, masculin, singular (defectiv de plural), acuzativ, nearticulat; să ia minţile: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, conjunctiv prezent, persoana a III-a, singular, intranzitivă.

Scanned with OKEN Scanner

2.36. Una e ce gîndeşti cînd ai lîngă tine un bărbat, despre care îţi spui, privindu-l, că nu prea îl iubeşti, şi alta e cînd nu-l mai ai deloc, şi rămîi singură. ... A, nu, libertatea nu trebuie s-o pierzi decît dacă eşti fericită!

Marin Preda, *Marele singuratic*, 428.

Analiza sintactică a frazei:

1. Una e — *propoziţie principală*; 2. ce gîndeşti — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1*; 3. cînd ai lîngă tine un bărbat — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 2*; 4. despre care îţi spui, privindu-l — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* bărbat); 5. că nu prea îl iubeşti — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spui); 6. şi alta e — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 7. cînd nu-l mai ai deloc — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6*; 8. şi rămîi singură — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 7*; 9. A, nu — *propoziţie principală*; 10. nu trebuie — *propoziţie principală*; 11. libertatea... s-o pierzi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul impersonal* nu trebuie); 12. decît dacă eşti fericită — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 11*.

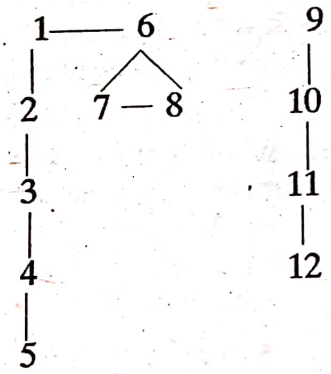

Observaţii de morfosintaxă:

una e: predicat nominal; numele predicativ este exprimat prin pronume nehotărît, feminin, singular, nominativ; ce (prop. 2 şi 9): complement direct, exprimat prin pronume relativ, respectiv interogativ, acuzativ; cînd (prop. 3): complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp; îţi: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, dativ, forma neaccentuată; privind: complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu; -l (prop. 4): complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, masculin, singular, acuzativ, forma neaccentuată.

2.37.

Ce-s unora lucruri a toate mai sus
Par altora lucruri deşarte.
Dar ştie acel ce compasul şi-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viaţă şi-apus,
De-i alb ori e negru ce-mparte!
Iar tu mi-eşti în suflet, şi-n suflet ţi-s eu,
Şi secolii-nchid-ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte,

Scanned with OKEN Scanner

Din suflet eu fi-ţi-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi nerupta sa parte!

G. Coşbuc, *Versuri*, 640.

Analiza sintactică a frazei:

1. Ce-s unora lucruri a toate mai sus — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al predicatului nominal* par lucruri); 2. par altora lucruri deşarte — *propoziţie principală.* 3. Dar ştie acel — *propoziţie principală*; 4. ce compasul şi-a pus, pe marginea lumii-ntre viaţă şi-apus — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — pronumele demonstrativ* acel); 5. de-i alb — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştie) 6. ori e negru — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştie), *coordonată disjunctivă cu 5*; 7. ce-mparte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 şi 6 (are rol de subiect al predicatelor nominale* -i alb, e negru). 8. Iar tu mi-eşti în suflet — *propoziţie principală*; 9. şi-n suflet ţi-s eu — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 8*; 10. şi...din suflet fi-ţi-voi, tu, neamule-al meu, de-a pururi nerupta sa parte — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 9*; 11. secolii-nchidă — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 10*; 12. ori deschidă... eterna ursitelor carte — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 10, coordonată disjunctivă cu 11*; 13. cum vreu — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 11 şi 12.*

NOTĂ: Propoziţiile 11 şi 12 sînt subordonate deoarece au predicate la modul conjunctiv. Faptul comunicat în regentă se realizează în ciuda acţiunilor din aceste subordonate.

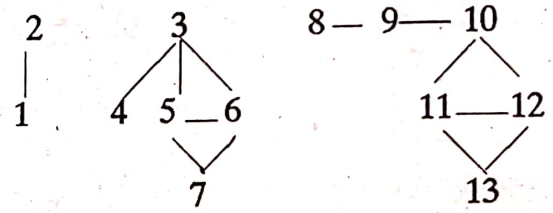

Observaţii de morfosintaxă:

a toate: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin pronume nehotărît, feminin, plural, acuzativ, precedat de prepoziţia a; mai sus: atribut adverbial (determină substantivul lucruri), exprimat prin adverb de loc, gradul comparativ de superioritate; par lucruri: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a II-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, neutru, plural, cazul nominativ; ce (4): subiect, exprimat prin pronume relativ, cazul nominativ; şi-: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (determină substantivul compasul); -i alb, e negru: predicate nominale, cu nume predicative exprimate prin adjective propriu-zise, variabile, cu două terminaţii, patru forme, neutre, cazul nominativ, gradul pozitiv; eşti, -s; predicate verbale (a fi are sensul „a se afla, a se găsi"); închidă, deschidă: predicate verbale, exprimate prin verbe, predicative, conjugarea a III-a, modul conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, tranzitive; tu: pronume personal, persoana a II-a, singular, cazul vocativ, fără funcţie sintactică; neamule: atribut substantival

Scanned with OKEN Scanner

apoziţional, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, vocativ; al meu: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, se acordă cu substantivul neamule. Adjectivul apare articulat deoarece substantivul regent este lipsit de articol, -ule fiind dezinenţa cazului vocativ; de-a pururi: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp.

2.38. Din om vesel, ce fusese pînă atunci, se făcu închis ca vremea de ploaie. Nu se mai arăta printre oameni, iar dacă-l cerceta cineva, nu mai ştia ce să spună, căci îi era frică să nu se dea de gol.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 38.

Analiza sintactică a frazei:

1. Din om vesel... se făcu închis ca vremea de ploaie — *propoziţie principală*; 2. ce fusese pînă atunci — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* om); 3. Nu se mai arăta printre oameni — *propoziţie principală*; 4. iar... nu mai ştia — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 3*; 5. dacă-l cerceta cineva — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4*; 6. ce să spună — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu ştia); 7. căci îi era frică — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4*; 8. să nu se dea de gol — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — construcţia intranzitivă (îi)* era *(frică)*.

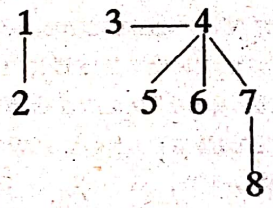

Observaţii de morfosintaxă:

se făcu închis: predicat nominal format din verb copulativ, conjugarea a III-a, indicativ, perfect simplu, persoana a III-a, singular, reflexiv, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, nominativ, pozitiv; din om: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziţie; ca vremea: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziţie; ce fusese: predicat nominal cu nume predicativ exprimat prin pronume relativ (ţine locul substantivului om), cazul nominativ; - l: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, formă neaccentuată; era: predicat verbal (frică este subiect, iar pronumele îi este complement indirect) exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, intranzitiv; să nu se dea de gol: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, singular, intranzitivă.

2.39. Filibaş era ostenit şi avea şi el poftă de vorbit. Şezu şi spuse proprietăresei că are şapte copii, că la toamnă împlineşte cincizeci şi trei de ani, că pe fata cea mai mare, care-i foarte cuminte şi frumoasă, a cerut-o un funcţionar de la poliţie, dar mă-sa n-a vrut s-o dea fiindcă auzise că funcţionarul e beţiv şi bătăuş, că dînsul e în

Scanned with OKEN Scanner

serviciu de douăzeci şi cinci de ani şi toţi superiorii l-au avut drag şi l-au cinstit, numai Sulea îl persecută, că om mai fără suflet şi mai tiran ca Sulea n-a mai pomenit, că îl amendează în fiecare lună fără nici o vină şi nu se gîndeşte că bieţii copilaşi îi mor de foame şi că el crede că Sulea n-o să ajungă bine, căci e prea ţanţoş şi înfumurat.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 58–59.

Analiza sintactică a frazei:

1. Filibaş era ostenit — *propoziţie principală*; 2. şi avea şi el poftă de vorbit — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*. 3. Şezu — *propoziţie principală*; 4. şi spuse proprietăresei — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 3*; 5. că are şapte copii — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 6. că la toamnă împlineşte cincizeci şi trei de ani — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 5*; 7. că pe fata cea mai mare... a cerut-o un funcţionar de la poliţie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 6*; care-i foarte cuminte şi frumoasă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* fata); 9. dar mă-sa n-a vrut — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată adversativă faţă de 7*; 10. s-o dea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* n-a vrut); 11. fiindcă auzise — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 9*; 12. că funcţionarul e beţiv şi bătăuş — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* auzise); 13. că dînsul e în serviciu de douăzeci şi cinci de ani — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 7*; 14. şi toţi superiorii l-au avut drag — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă cu 13*; 15. şi l-au cinstit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă cu 14*; 16. numai Sulea îl persecută — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată adversativă faţă de 15*; 17. că om mai fără suflet şi mai tiran ca Sulea n-a mai pomenit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 15*; 18. că îl amendează în fiecare lună fără nici o vină — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 17*; 19. şi nu se gîndeşte — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă cu 18*; 20. că bieţii copilaşi îi mor de foame — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 19 (elementul regent — verbul intranzitiv* nu se gîndeşte); 21. şi că el crede — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată copulativă cu 19*; 22. că Sulea n-o să ajungă bine — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 21 (elementul regent — verbul tranzitiv* crede); 23. căci e prea ţanţoş şi înfumurat — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 22.*

Scanned with OKEN Scanner

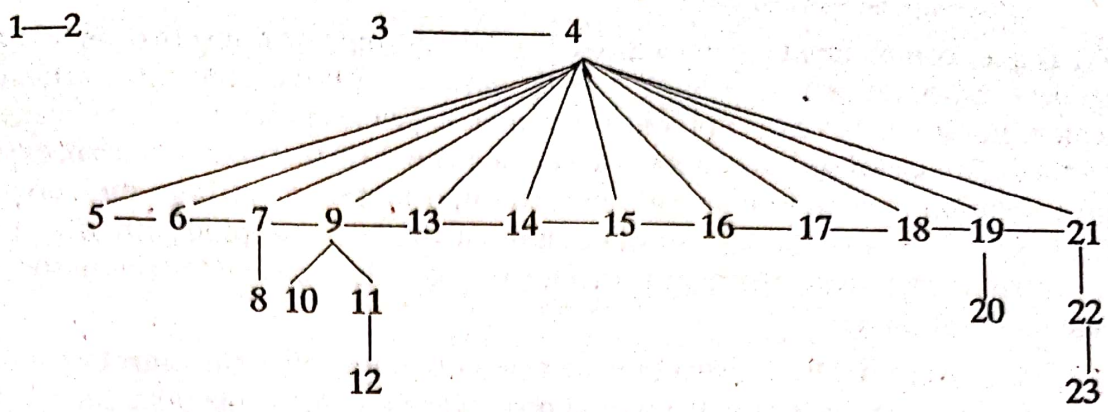

Observaţii de morfosintaxă:

avea poftă, e în serviciu, au avut drag: predicate verbale exprimate prin locuţiuni verbale; -i foarte cuminte şi frumos, e bătăuş şi beţiv, e prea ţanţoş şi înfumurat: predicate nominale cu nume predicativ multiplu, exprimat prin adjective; şapte: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal, simplu, acuzativ; dînsul: subiect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, nominativ; toţi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, masculin, plural, nominativ; superiorii: subiect, exprimat prin adjectiv substantivizat, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît; mai fără suflet: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală la gradul comparativ de superioritate; ca Sulea: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv propriu, masculin, singular, acuzativ; îi: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul copilaşii).

2.40. Acum doi ani, tocmai pe vremea asta, cînd Ghioagă şi-a cumpărat boulenii şi nu i s-au ajuns banii, Iţic a sărit frăţeşte şi, din toată sărăcia lui, i-a împrumutat patru poli, ca să nu scape omul chilipirul. Adevărat că nici pînă azi nu i-a întors datoria, dar nu face nimic căci şi Ghioagă e om nevoiaş, cu cinci copii şi fără pămînt.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 278.

Analiza sintactică a frazei:

1. Acum doi ani, tocmai pe vremea asta... Iţic a sărit frăţeşte — *propoziţie principală*; 2. cînd Ghioagă şi-a cumpărat boulenii — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1*; 3. şi nu i s-au ajuns banii — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă cu 2*; 4. şi, din toată sărăcia lui, i-a împrumutat patru poli — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 5. ca să nu scape omul chilipirul — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4*; 6. Adevărat — *propoziţie principală*; 7. că nici pînă azi nu i-a întors datoria — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al adverbului predicativ* adevărat); 8. dar nu face nimic — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 6*; 9. căci şi Ghioagă e om nevoiaş, cu cinci copii şi fără pămînt — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8.*

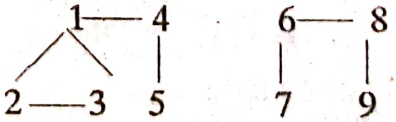

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii de morfosintaxă:

frăţeşte: complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod; banii: subiect, exprimat prin substantiv comun, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît; adevărat: predicat nominal, exprimat prin adverb predicativ care admite înaintea lui verbul copulativ a fi; nu face nimic: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală cu sensul „nu are importanţă"; nevoiaş, cu...copii şi fără pămînt; atribute ale substantivului cu rol de nume predicativ om. Primul este atribut adjectival, exprimat prin adjectiv, celelalte două sînt atribute substantivale prepoziţionale.

2.41. Apoi Iţic îl cunoştea bine de-acasă din Fălticeni, unde dînsul avea un han mititel şi cu o ogradă destul de mare să poată găzdui joia, în ziua bîlciului, pe ţăranii care veneau să tîrguiască. Ghioagă trăgea la Iţic de zece ani, încît se împrieteniseră de-a binelea, ajutîndu-se omeneşte la necazuri.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 279.

Analiza sintactică a frazei:

1. Apoi Iţic îl cunoştea bine de-acasă din Fălticeni — *propoziţie principală*; 2. unde dînsul avea un han mititel şi cu o ogradă destul de mare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* Fălticeni); 3. să poată găzdui joia, în ziua bîlciului, pe ţăranii — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 2*; 4. care veneau — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* ţăranii); 5. să tîrguiască — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4*; 6. Ghioagă trăgea la Iţic de zece ani — *propoziţie principală*; 7. încît se împrieteniseră de-a binelea, ajutîndu-se omeneşte la necazuri — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 6.*

NOTĂ: Singura propoziţie al cărei rol sintactic este mai greu de identificat este propoziţia 3. Formal ea se aseamănă cu propoziţia 5, care exprimă scopul acţiunii care se realizează în regentă (veneau). E clar însă că propoziţia 3 nu exprimă scopul, ci urmarea faptului că hanul avea o ogradă destul de mare. Cealaltă propoziţie consecutivă, propoziţia a 7-a, este introdusă printr-o conjuncţie — încît — „specializată" pentru un astfel de raport sintactic.

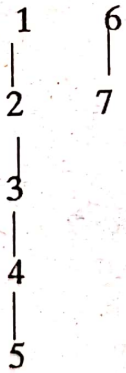

Observaţii de morfosintaxă:

găzdui: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; joia: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp provenit din substantiv; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; de-a binelea: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială de mod.

Scanned with OKEN Scanner

2.42. Ghioagă era om glumeţ, vestit chiar în batalion că nu-şi pierde firea şi voia bună nici în clipele cele mai crîncene, că merge la asalt întotdeauna cu capela-ntr-o ureche şi chiuind ca la nuntă, stîrnind rîsul ostaşilor şi făcîndu-i să uite primejdiile.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 279.

Analiza sintactică a frazei:

1. Ghioagă era om glumeţ, vestit chiar în batalion — *propoziţie principală*; 2. că nu-şi pierde firea — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1*; 3. şi (nu-şi pierde) voia bună nici în clipele cele mai crîncene — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă cu 2*; 4. că merge la asalt întotdeauna cu capela-ntr-o ureche şi chiuind ca la nuntă, stîrnind rîsul ostaşilor şi făcîndu-i — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 3*; 5. să uite primejdiile — *propoziţie secundară — predicativă suplimentară, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul la gerunziu* făcînd).

NOTĂ: nu-şi pierde firea şi voia bună sînt două predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale care au în structura lor acelaşi verb, a pierde, a doua oară fiind subînţeles. Din acest motiv conjuncţia şi coordonează nu două complemente, ci două propoziţii.

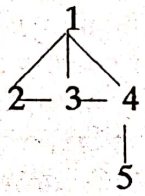

Observaţii de morfosintaxă:

cele mai crîncene: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, plural, acuzativ, gradul superlativ relativ; chiuind, stîrnind şi făcînd: elemente predicative suplimentare, exprimate prin verbe predicative, modul gerunziu, diateza activă, intranzitiv, respectiv tranzitive.

2.43. Se vede că recunoaşterea aceasta e mai primejdioasă ca toate, dacă şi căprarul e încurcat şi posomorît. De ce nu s-o fi alcătuit o patrulă tare, cum se cuvine? Ce nesocotinţă să plece numai doi inşi, cînd au de înfruntat cine ştie ce greutăţi! Asta înseamnă să mergi de bunăvoie şi fără folos în gura morţii.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 279.

Analiza sintactică a frazei:

1. Se vede — *propoziţie principală*; 2. că recunoaşterea aceasta e mai primejdioasă ca toate — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se vede); 3. dacă şi căprarul e încurcat şi posomorît — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 2*; 4. De ce nu s-o fi alcătuit o patrulă tare — *propoziţie principală*; 5. cum se cuvine — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 4 (determină adjectivul* tare). 6. Ce nesocotinţă (e) — *propoziţie principală, eliptică de verb copulativ*; 7. să plece numai doi inşi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* nesocotinţă e); 8. cînd au de înfruntat cine ştie ce greutăţi — *propoziţie secundară circum-*

Scanned with OKEN Scanner

stanţială de cauză, subordonată faţă de 6. 9. Asta înseamnă — *propoziţie principală;* 10. să mergi de bunăvoie şi fără folos în gura morţii — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 9 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* înseamnă).

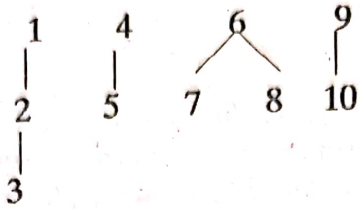

Observaţii de morfosintaxă:

aceasta: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, feminin, singular, nominativ (determină substantivul recunoaştere); e mai primejdioasă: predicat nominal, format din verb copulativ şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ, gradul comparativ de superioritate; ca toate: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin pronume nehotărît, feminin, plural, acuzativ, precedat de adverb de comparaţie; nu s-o fi alcătuit: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul prezumtiv, timpul perfect, diateza reflexivă cu valoare pasivă, intranzitiv; de înfruntat: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, supin, tranzitiv; cine ştie ce: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală nehotărîtă (are sensul „diferite, anumite, diverse"); greutăţi: complement direct (determină verbul la supin de înfruntat) exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, acuzativ, nearticulat; înseamnă: predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea I, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv. Rolul numelui predicativ îl îndeplineşte propoziţia predicativă (10); de bună voie, fără folos: complement circumstanţial de mod multiplu, exprimat prin locuţiuni adverbiale de mod.

2.44. Viteaz nu se născuse Iţic Ştrul, ci fricos şi bănuitor. Un copil de se răstea la dînsul, începea să-i joace barba şi să-i ticăie inima. În Fălticeni lumea îl poreclise „Iepurele". În clipa cînd doctorul comisiei de recrutare a zis „slăbuţ, dar tot bun", Iţic a leşinat.

L. Rebreanu, *Nuvele*, 280.

Analiza sintactică a frazei:

1. Viteaz nu se născuse Iţic Ştrul — *propoziţie principală;* 2. ci (se născuse) fricos şi bănuitor — *propoziţie principală, cu verbul copulativ subînţeles, coordonată adversativă faţă de 1.* 3. Un copil de se răstea la dînsul — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 4;* 4. începea — *propoziţie principală;* 5. să-i joace barba — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (are rol de subiect al verbului cu valoare impersonală* începea); 6. şi să-i ticăie inima — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (are rol de subiect al verbului cu valoare impersonală* începea); *coordonată copulativă cu 5;* 7. În Fălticeni lumea îl poreclise „Iepurele" — *propoziţie principală.* 8. În clipa...Iţic a leşinat — *propoziţie principală;* 9. cînd doctorul comisiei de recrutare a zis — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul*

Scanned with OKEN Scanner

clipa); 10. „(e) slăbuţ — *propoziţie principală, cu verbul copulativ subînţeles*; 11. dar tot (e) bun" — *propoziţie principală, cu verbul copulativ subînţeles, coordonată adversativă faţă de 10.*

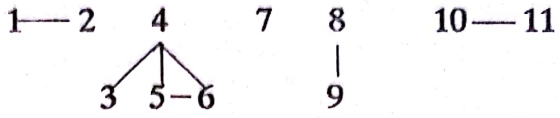

NOTĂ: Propoziţia a 3-a, prin plasarea subiectului (un copil) înaintea conjuncţiei subordonatoare (de cu sensul „chiar de"), întăreşte ideea de concesie. Propoziţiile 10 şi 11 sînt propoziţii principale, deoarece autorul foloseşte vorbirea directă, marcată grafic prin prezenţa semnelor citării.

Observaţii de morfosintaxă:

viteaz nu se născuse: predicat nominal format din verbul copulativ nu se născuse, conjugarea a III-a, indicativ, mai mult ca perfectul, persoana a III-a, singular, diateza reflexivă, intranzitiv şi un nume predicativ exprimat prin adjectiv; (se născuse) fricos şi bănuitor: predicat nominal cu nume predicativ multiplu. Conjuncţia ci implică aici un sens pozitiv (opus sensului negativ al enunţului rămas în stînga ei), deci presupune în mod necesar reluarea (subînţelegerea), la forma afirmativă, a verbului copulativ se născuse; -i: în ambele cazuri este atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (determină substantivele barba, respectiv inima).

2.45. Dacă a fi avut înseamnă a te lăsa plictisit de toţi lacomii, a le suferi glumele şi privirile linguşitoare, atunci nu-i nici o fericire să ai zestre mare. Elenuţa îşi aduse aminte că în societate, la petreceri, la şcoală chiar era privită de toţi cu un zîmbet de mulţumire parcă, i se spuneau vorbe măgulitoare, mai mult ca altor fete. Atunci nu pricepuse nimic, dar acum simţea că toată bunăvoinţa ce i-o arătau oamenii izvora din „Arhanghelii".

I. Agârbiceanu, *Arhanghelii*, 129–130.

Analiza sintactică a frazei:

1. Dacă a fi avut înseamnă a te lăsa plictisit de toţi lacomii, a le suferi glumele şi privirile linguşitoare — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 2*; 2. atunci nu-i nici o fericire — *propoziţie principală*; 3. să ai zestre mare — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al predicatului nominal* nu-i nici o fericire). 4. Elenuţa îşi aduse aminte — *propoziţie principală*; 5. că în societate, la petreceri, la şcoală chiar era privită de toţi cu un zîmbet de mulţumire parcă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — locuţiunea verbală* îşi aduse aminte, *care se poate construi atît cu complement direct, cît şi cu complement indirect)*; 6. i se spuneau vorbe măgulitoare, mai mult ca altor fete — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — locuţiunea verbală* îşi aduse aminte), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 5*. 7. Atunci nu pricepuse nimic — *propoziţie principală*; 8. dar acum simţea — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 7*; 9. că toată bunăvoinţa... izvora din „Arhanghelii" — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul tranzitiv* simţea); 10. ce i-o arătau oamenii — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* bunăvoinţa).

Scanned with OKEN Scanner

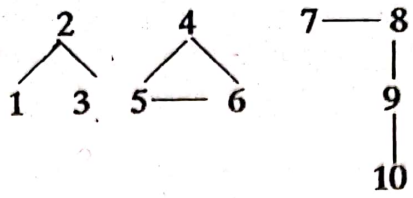

Observaţii de morfosintaxă:

a fi avut: subiect, exprimat printr-un verb copulativ, modul infinitiv şi adjectivul avut (cu sensul „bogat, înstărit"), cu rol de nume predicativ al verbului copulativ. Construcţia poate fi uşor confundată, din cauza omonimiei, cu verbul a avea la modul infinitiv, timpul perfect; înseamnă a te lăsa, a suferi: predicat nominal, format din verb copulativ şi un nume predicativ multiplu, exprimat prin verbe, modul infinitiv; de lacomii: complement de agent al participiului plictisit, exprimat prin adjectiv substantivizat, masculin, plural, acuzativ, precedat de prepoziţia de; îşi aduse aminte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, diateza activă pronominală, tranzitivă; de toţi: complement de agent exprimat prin pronume nehotărît, masculin, plural, acuzativ, precedat de prepoziţie. Prezenţa complementului de agent ne arată că predicatul propoziţiei este un predicat verbal exprimat prin verbul predicativ a privi la diateza pasivă; vorbe: subiect, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, nominativ, nearticulat; mai mult: complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod la gradul comparativ de superioritate; ca...fete: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, dativ (dezinenţa cazuală apare la adjectivul nehotărît care precede substantivul), nearticulat; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ.

2.46. Dar frămîntările acelea nu izvorîră din convingerea că nu s-ar cuveni să-i scrie, din teama ca să nu fie judecată cu asprime, ci din faptul că nu putuse afla, pînă tîrziu, chipul cum să-i facă cunoscută lui Vasile dragostea ei.

I. Agârbiceanu, *Arhanghelii*, 299.

Analiza sintactică a frazei:

1. Dar frămîntările acelea nu izvorîră din convingerea..., din teama — *propoziţie principală*; 2. că nu s-ar cuveni — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* convingerea); 3. să-i scrie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* nu s- ar cuveni); 4. ca să nu fie judecată cu asprime — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* teama); 5. ci (izvorîră) din faptul — *propoziţie principală, eliptică de predicat, coordonată adversativă faţă de 1*; 6. că nu putuse afla, pînă tîrziu, chipul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* faptul); 7. cum să-i facă cunoscută lui Vasile dragostea ei — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* chipul).

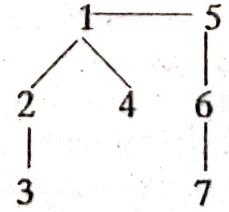

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii de morfosintaxă:

nu izvorîră: predicat verbal, exprimat prin verb de conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, plural, unipersonal, diateza activă, intranzitiv. Acelaşi predicat este subînţeles în propoziţia 5, deoarece corelativul conjuncţiei adversative ci, adverbul de negaţie nu, apare în prima propoziţie la predicat, deci conjuncţia ci stabileşte un raport de coordonare între două acţiuni; să nu fie judecată: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza pasivă, intranzitiv. Autorul acţiunii, complementul de agent, este subînţeles (de către cei din jur); cunoscută: element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv provenit din participiu, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, acuzativ, pozitiv; lui Vasile: complement indirect, exprimat prin substantiv propriu, dativ, articulat cu articolul hotărît proclitic lui. Acest complement este anticipat prin i, pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată; ei: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, genitiv.

2.47. Se aşezară pe canapea şi urmară pe şoptite convorbirea, din care Andrei află că doamna Antonescu a rămas acasă, nefiind tocmai bine, că Antonescu din pricina aerului Giurgiului, care nu-i pria, a obţinut să fie mutat aici, în orăşelul acesta de munte, că, măcar că nu era venit decît de două luni, simţea o mare îmbunătăţire în sănătate, că Elena îi era cumnată şi fiică tot într-o vreme, deoarece ei o crescuseră, fiindcă îi muriseră părinţii de cînd era abia de şase ani, iar Antonescu află că nici Andrei n-are părinţi, că e şi el numai de şase luni în oraş.

I. Al. Brătescu-Voineşti, *Proză*, 165.

Analiza sintactică a frazei:

1. Se aşezară pe canapea — *propoziţie principală*; 2. şi urmară pe şoptite convorbirea — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 3. din care Andrei află — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* convorbirea); 4. că doamna Antonescu a rămas acasă, nefiind tocmai bine — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* află); 5. că Antonescu din pricina aerului Giurgiului... a obţinut — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* află); 6. care nu-i pria — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* aerul); 7. să fie mutat aici, în orăşelul acesta de munte — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* a obţinut); 8. că... simţea o mare îmbunătăţire în sănătate — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* află); 9. măcar că nu era venit decît de două luni — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 8*; 10. că Elena îi era cumnată şi fiică tot într-o vreme — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* află); 11. deoarece ei o crescuseră — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 10*; 12. fiindcă îi muriseră părinţii — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 11*; 13. de cînd era abia de şase ani — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 12*; 14. iar Antonescu află — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* convorbirea), *coordonată adversativă faţă de 3*; 15. că nici Andrei n-are părinţi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 14 (elementul regent —*

Scanned with OKEN Scanner

verbul tranzitiv a află); 16. că e şi el numai de şase luni în oraş — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 14 (elementul regent — verbul tranzitiv* a află).

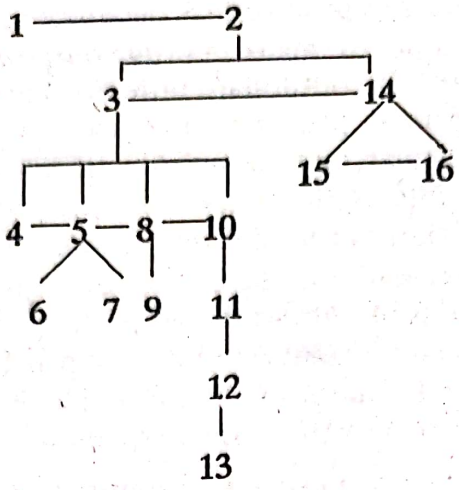

NOTĂ: Singura propoziţie care este identificabilă mai greu este propoziţia atributivă 14, care se găseşte la o distanţă foarte mare de substantivul regent convorbirea. Propoziţiile circumstanţiale 9, 11, 12 sînt construite cu elemente joncţionale „specializate": măcar că, deoarece, fiindcă.

Observaţii de morfosintaxă:

pe şoptite: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială de mod; nefiind bine: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin verbul copulativ a fi, modul gerunziu şi adverbul de mod bine, care are rol de nume predicativ al verbului copulativ; care: subiect exprimat prin pronume relativ, nominativ; să fie mutat: predicat verbal, exprimat prin verbul a muta la diateza pasivă, modul conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, intranzitiv; nu era venit, era cumnată şi fiică: predicate nominale, formate din verbul copulativ a fi şi nume predicative exprimate prin participiu, substantive comune, feminine, singular, nominativ, îi: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată. (Funcţia de atribut poate fi evidenţiată prin schimbarea topicii: *Părinţii (ei) îi muriseră.*); e: predicat verbal (are sensul „se află, se găseşte").

2.48. Închipuieşte-ţi că unul răpeşte fără drept altuia, să zicem, zece pogoane de pămînt, singura lui avere. Ce poate să plătească cel dezbrăcat? mai nimic; şi pentru că n-are şi pentru că nu se îndură, căci — oricît o plăti de puţin — ceea ce plăteşte e pentru el o pagubă.

I. Al. Brătescu-Voineşti, *Proză*, 45.

Analiza sintactică a frazei:

1. Închipuieşte-ţi — *propoziţie principală*; 2. că unul răpeşte fără drept altuia...zece pogoane de pămînt, singura lui avere — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* închipuieşte-ţi, *diateza reflexivă cu pronume în dativ*); 3. să zicem — *propoziţie principală incidentă.* 4. Ce poate — *propoziţie principală interogativă*; 5. să plătească cel dezbrăcat — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — ver-*

Scanned with OKEN Scanner

bul tranzitiv poate); 6. (plăteşte) mai nimic — *propoziţie principală, eliptică de predicat şi de subiect*; 7. şi pentru că n-are — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6*; 8. şi pentru că nu se îndură — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 7* (şi *are valoare de adverb*); 9. căci...e pentru el o pagubă — *propoziţie circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8*; 10. oricît o plăti de puţin — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 9*; 11. ceea ce plăteşte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (are rol de subiect al predicatului nominal* e o pagubă).

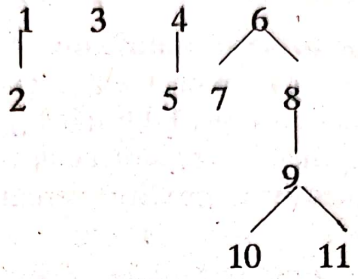

Observaţii de morfosintaxă:

unul: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ; altuia: complement indirect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, dativ; avere: atribut substantival apoziţional, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît (articolul apare la adjectivul singura care precede substantivul); ce: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv să plătească), exprimat prin pronume relativ, acuzativ; poate: predicat verbal, exprimat prin verb de conjugarea a II-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, tranzitiv; cel dezbrăcat: subiect, exprimat prin adjectiv substantivizat, masculin, singular, nominativ; ceea ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ.

2.49. Saşa întinse tablele pe masă şi-i arătă cum se aşează pietrele, cum se aruncă zarul, cum umblă jocul, cu înlesnirea unui adevărat stîlp de cafenea. Dar ochii ei adînci aveau o privire atît de preocupată, încît se vedea, din genele lor ce se mişcau gînditoare, că mintea e în altă parte.

D. Zamfirescu, *Viaţa la ţară*, 85.

Analiza sintactică a frazei:

1. Saşa întinse tablele pe masă — *propoziţie principală*; 2. şi-i arătă... cu înlesnirea unui adevărat stîlp de cafenea — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 3. cum se aşează pietrele — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* arătă); 4. cum se aruncă zarul — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* arătă); 5. cum umblă jocul — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* arată). 6. Dar ochii ei adînci aveau o privire atît de preocupată — *propoziţie principală*; 7. încît se vedea, din genele lor — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 6*; 8. ce se mişcau gînditoare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* genele); 9. că mintea e în altă

Scanned with OKEN Scanner

parte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se vedea).

NOTĂ: Propoziţia consecutivă (7) are în regentă un adverb corelativ *atît de*.

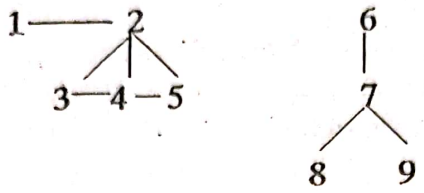

Observaţii de morfosintaxă:

pietrele: subiect, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, nominativ, articulat cu articolul hotărît; zarul: subiect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, articulat cu articolul hotărît; gînditoare: element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, trei forme, feminin, plural, nominativ, gradul pozitiv; e: predicat verbal (în text are sensul figurat „a se afla, a se găsi").

2.50. Matei se ducea la Comăneşti mai în toate zilele. Se obişnuise aşa de mult cu drumul acesta, încît, cînd îşi aducea aminte de vorbele mame-sei şi încerca să mai puie frîu plăcerii de a vedea pe Saşa, i se părea că-i lipseşte ceva. Dar atunci îşi zicea că e dator să se ducă, tocmai ca s-o cunoască mai bine.

D. Zamfirescu, *Viaţa la ţară*, 102.

Analiza sintactică a frazei:

1. Matei se ducea la Comăneşti mai în toate zilele — *propoziţie principală independentă*. 2. Se obişnuise aşa de mult cu drumul acesta — *propoziţie principală*; 3. încît... i se părea — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 2*; 4. cînd îşi aducea aminte de vorbele mame-sei — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3*; 5. şi încerca — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă prin* şi cu 4; 6. să mai puie frîu plăcerii de a vedea pe Saşa — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* încerca); 7. că-i lipseşte ceva — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul impersonal* se părea). 8. Dar atunci îşi zicea — *propoziţie principală, coordonată adversativă contextuală*; 9. că e dator — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul tranzitiv* zicea); 10. să se ducă — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — adjectivul* dator); 11. tocmai ca s-o cunoască mai bine — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 10.*

Observaţii de morfosintaxă:

cu drumul: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu; acesta: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, neutru, singular, acuzativ; îşi aducea aminte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă pronominală, tranzitivă, forma afirmativă; de a vedea: atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, infinitiv, prezent, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă, precedat de prepoziţia de; ceva: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, nominativ.

Scanned with OKEN Scanner

3. TEXTE PROPUSE PENTRU ANALIZA GRAMATICALĂ

Cerinţe: A. Analiza sintactică a frazei
B. Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate

3.1. Cu Spînul tot *am dus-o* cum am dus-o, *cîne-cîneşte*, pînă acum. Dar cu omul roş nu ştiu, zău, la cît *mi-a sta capul*. Ş-apoi, unde *s-a fi găsind* acel împărat Roş şi fata lui, care cică este o farmazoană cumplită, numai *Cel-de-pe-comoară a fi ştiind!*

I. Creangă, *Opere*, I, 104–105.

3.2. Ei, vedeţi, *moşule* şi cinstiţi *meseni*, cum hrăneşti pe dracul, fără să ştii *cu cine ai de-a face*? Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu, dar tot *m-a tras* Harap-Alb *pe sfară!*

I. Creangă, *Opere*, I, 106.

3.3.

O, tu crai cu barba-n noduri ca şi cîlţii cînd nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunţe, numai pleavă şi puzderii.
Bine-ţi pare să fii singur, *crai* bătrîn *fără de minţi*,
Să oftezi dup-a ta fată cu ciubucul între dinţi?
Să te primbli şi să numeri scînduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost, odată, *mult rămas-ai* tu *sărac*!

M. Eminescu, *Poezii*, 65–66.

3.4.

Şi dacă norii deşi se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

M. Eminescu, *Poezii*, 151.

3.5. Nu e vorba de sărăcia lipsă, ci de sărăcia care te alungă să-ţi slugărniceşti viaţa în casele bogate ale parveniţilor. Pîinea *ţi se pare amară*, vinul *acru*, hainele te ard, salteaua *umplută cu pietre* şi perna pe care-ţi pleci capul *înţesată cu mărăcini. Toţi aceşti îmbogăţiţi, prin şarlatanii şi furturi, sunt convinşi că plătindu-ţi* un serviciu, *îţi* cumpără şi viaţa.

B. Ştefănescu-Delavrancea, *Scrieri alese*, I, 98.

Scanned with OKEN Scanner

3.6. De altfel Ion *însuşi* trăia într-o tulburare atît de ciudată, ca *aproape nu-şi dădea seama ce* mai voia şi unde vrea să ajungă. De cînd a înfruntat pe Vasile Baciu *i* se părea că *toată* lumea îl duşmăneşte şi totuşi *se simţea mai fericit* ca totdeauna.

L. Rebreanu, *Ion,* 199.

3.7. Răspunse surîzînd cucernic la toate întrebările, simţindu-se curat ca floarea spinului şi nevrînd *să pară* că *e cuprins de* vreo *pornire* duşmănoasă *faţă de nimeni,* deşi în sufletul *lui* fierbea *împotriva lui Ion care* a cutezat să-l pîrască.

L. Rebreanu, *Ion,* 204.

3.8. — *Nu sînt om de legi* şi deci nu pot *vorbi decît ca un* simplu *profan,* făcu dînsul drept încheiere. Totuşi mi s-a părut şi mi se pare că domnul judecător n-a fost destul de sever cu delincventul. De altminteri cea mai bună dovadă că ameninţarea pedepsei n-a avut efectul dorit este *în afară de însăşi plîngerea* aceasta, care *constituie o calomnie prea îndrăzneaţă,* faptul că chiar acuma reclamantul e eroul unui scandal cum nu s-a mai pomenit în satul *nostru.*

L. Rebreanu, *Ion,* 205.

3.9. Duminică, înainte de a începe slujba, puse pe primar să poruncească *lui Vasile Baciu* să vie la dînsul acasă, după-amiază, *împreună cu Ana,* iar straja *fu însărcinată* să-i trimită pe Ion, *împreună cu Glanetaşu şi Zenobia.* Nu voia să se ştie de ce-i cheamă şi nici să bănuiască *unii* că a poftit şi *pe ceilalţi.*

L. Rebreanu, *Ion,* 223.

3.10. Din clipa cînd Vasile Baciu, *în faţa peţitoarelor,* îi făgăduise tot, Ion *fu cuprins de o* adevărată *beţie* de fericire şi *de încredere. Era* atît de *plin de sine însuşi* încît se gîndea numai la pămînturile *lui,* plănuia cum să le muncească mai bine, cum să lăzuiască un petic de pădure, şi *habar nu* mai *avea,* nici de Vasile şi mai ales de Ana, parcă ea n-ar fi ţinut de zestre.

L. Rebreanu, *Ion,* 253.

3.11. Ţăranul lucrează pretutindeni în pagubă, graţie sistemului de învoieli *ce* i s-a impus. După *fiecare* an datoria a sporit, pînă ce azi *a ajuns insuportabilă.* La noi, majoritatea oamenilor *sînt* atît de *îndatoraţi* că, *muncind* tot anul viitor, nu numai că n-ar lua absolut *nimic* pe munca lor, dar nici nu *şi*-ar putea *plăti* trecutul întreg şi *ar* mai *rămîne împovăraţi* şi pentru viitor.

L. Rebreanu, *Răscoala,* 208.

3.12. Ion Pravilă *nu se putea amesteca făţiş* între oamenii *care* umblau *pentru Babaroaga. Îi era frică de boierul Miron* că *va prinde de veste* şi nu numai că-l scoate din primărie, dar *cine ştie ce rău* îi mai *face,* de *să nu* mai *aibă trai* în sat.

L. Rebreanu, *Răscoala,* 213.

3.13. Cînd află că boierul bătrîn s-a dus la Bucureşti, desigur *pentru moşia* cucoanei, a chemat pe Luca Talabă şi s-au înţeles să plece şi oamenii să mai stăruiască *la cucoană,* iar dacă n-or face nici o ispravă cu dînsa, să se plîngă *celor mai mari,* că doar şi prin alte părţi *au fost înlesniţi* ţăranii să cumpere moşii şi să le împartă între ei, ba chiar o dată, pe cînd era Luca primar, a venit şi un ordin de la minister ca

Scanned with OKEN Scanner

oamenii *să fie povăţuiţi a se întovărăşi pentru cumpărături* de moşii, *făgăduindu*-li-*se tot sprijinul* autorităţilor.

L. Rebreanu, *Răscoala*, 213.

3.14. Arendaşul îi spuse apoi că ţăranii între dînşii vorbesc că şi de vor face învoieli *cu boierii*, la muncă nu vor ieşi *pînă ce* nu *li* se va împărţi *moşia Babaroaga care nu*-i *face trebuinţă* cucoanei şi umblă s-o vînză la alţi boieri, că ei nu vor mai sta fără pămînt, că ei asudă şi sîngerează *muncindu*-l şi deci *al lor* trebuie *să fie*, că aşa vrea şi regele şi chiar mulţi boieri, numai cei de la cîrmă se împotrivesc şi-i *ţin cu sufletul la gură*.

L. Rebreanu, *Răscoala*, 235.

3.15. — Apoi *ţie* ţi-*e uşor* să sudui, că umbli toată ziulica de ici-colo, dar eu ce mă fac cu copilaşii *ăştia*, bărbate, ce să mă fac? Şi *cu ce să* le *astup gura*? Că de unde am putut am cerut şi m-am împrumutat şi m-am zbătut de-*am ajuns* să nu-mi mai dea nimeni nici un pumn de mălai.

L. Rebreanu, *Răscoala*, 303.

3.16. *Să aibă răbdare* şi *să stea liniştiţi*, fiindcă el, cum soseşte la Piteşti, va raporta guvernului şi guvernul, înţelept şi cu grijă pentru necazurile sătenilor, va face legile *care* trebuiesc şi va împărţi pămînt celor ce *au fost cuminţi şi paşnici*. Promisiunea mincinoasă *era o inspiraţie a momentului*.

L. Rebreanu, *Răscoala*, 327.

3.17. Dacă ai văzut fapte istorice, ai obligaţia să le păstrezi în forma *în care ţi* s-au înfăţişat *ţie*. *A scrie* istorie *e o datorie* pentru omenire, *a* o *adăugi* cu *ce* ai aflat *e o obligaţie* pentru fiecare, rămînînd ca acei cari pot *scrie* să adune *ce* au aflat de la cine poate numai *vorbi*.

N. Iorga, *Pagini alese*, I, 6.

3.18. Astăzi cînd copiii umblă pe toate drumurile şi cînd visul fiecăruia *e* să se desfacă pe cît se poate mai iute din casa părinţilor, *a căror* vedere singură *pare* că *li* stăvileşte libertatea şi *înseamnă o umilinţă*, nu-şi închipuie cineva din generaţiile nouă cît de pe încetul *ajungea* un copil *de atunci* să cunoască lumea din jurul său.

N. Iorga, *Pagini alese*, I, 19.

3.19. Pănă să nu ajungă secerătorii morţii şi răzbunării, crainici împărăteşti călări sunară din trîmbiţi în *toate* unghiurile cetăţii adînci *care* încunjura de aproape pe sultan, *poruncind tuturora* subt pedeapsă de moarte să nu se clintească din corturi, rămîind, *orice* s-ar întîmpla, pe loc ca să apere pe „părintele" lor, *padişahul*.

N. Iorga, *Pagini alese*, II, 213.

3.20. Brîncoveanu se ridică să-l întîmpine şi înaintă *pănă în mijlocul odăii*, spunîndu-i *în turceşte*: „Aşază-te, aga". Dar capugiul îl opri şi, *scoţînd* năframa de mătasă neagră a maziliei, o puse pe umerii cari de atîtea ori *fuseseră îmbrăcaţi* cu caftan pentru credinţă şi slujbe, cu *aceste* cuvinte: „Porunca sultanului *este* că tu eşti mazil şi trebuie să pleci *cu* toată *casa ta, cu fiii şi ginerii* la Constantinopol. Te compătimesc şi-*mi pare rău* că *ţi*-am adus ştiri aşa de rele".

N. Iorga, *Pagini alese*, II, 275.

Scanned with OKEN Scanner

3.21. *Din tuspatru era singurul* care nu ducea *la băutură*, se putea spune chiar că mai mult *se făcea* că bea, umflîndu-se *cu şpriţuri* cu sifon, cu sifon albastru. I se întîmpla rar totuşi să nu fie beat de dimineaţă şi cînd se chirchilea *se ţinea de tot soiul de pozne, după săvîrşirea cărora*, niţel obraz să fi avut numai, ar fi trebuit *să-i fie ruşine să* mai *dea ochi* cu lumea.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 78-79.

3.22. Mama era o păpuşă, *păpuşa* cea mai drăgălaşă, cea mai dulce. De frumuseţea ei *mersese vestea*; s-o fi văzut *despletindu-şi* bogatul păr ca mierea arsă şi să fi întîlnit adînca privire a ochilor ei albaştri cu sprîncene negre, ai fi zis că *una* din acele albe Magdalene zugrăvite în zilele cele mai galeşe ale decăderii şcoalei italieneşti pogorîse însufleţită din cadră. Deşi am iubit-o pînă la idolatrie, tot mi se pare că n-am iubit-o destul şi la gîndul acesta mă cuprinde *remuşcarea*.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 139.

3.23. *Ţi-aduci aminte* de istoria italianului *care venind* la Paris, *în timpul* lui Ludovic al patrusprezecelea, *a fost* pe loc *întemniţat* la Bastilia şi uitat acolo treizeci şi cinci de ani. Cînd, în întîiele zile ale Regenţei, *a fost* în sfîrşit *cercetat* şi, *dovedindu-i-se* deplina *nevinovăţie*, i s-a spus că i se redă *libertatea*, nenorocitul a întrebat cu tristeţe ce să mai facă *cu ea* şi a cerut *să fie lăsat* în închisoare.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 173.

3.24. *Văzînd* că *era greu* să mă distrugă *cu „zeflemeaua"* — muşcam eu mai veninos — s-a urzit în jurul a ce începusem să public *complotul* tăcerii. *Dîndu-mi seama* că singurul mijloc *de a mă răzbuna era* să nu las *în urma mea* nimic de care să se folosească şi să se bucure alţii, am considerat *acel* complot ca binevenit şi am aderat la el eu-însumi.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 175.

3.25. Mă încunoştiinţă *de acestea toate*, aiurit încă, Pirgu, după ce primisem de la cei *doi* luptători *cîte un* răvăşel; fiecare mă ruga ca, *în vederea unei răfuieli cu celălalt pe calea armelor*, să-i slujesc de martor şi să-i găsesc un *al doilea*. Îmi *fu mai uşor* decît aş fi crezut să împiedic ieşirea *pe teren*.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, 216.

3.26. Se vede că *vreun* duşman, probabil chiar din cercul familiei, în sfîrşit cineva *care* nu avea curajul să atace *pe faţă*, dar îl ura atît de mult, încît ar fi vrut să-l vadă *prăbuşit*, chiar fără ca măcar să ţină să se ştie că de la el îi vine, a trimis la redacţie un dosar, *a cărui* publicare scotea pe acest fruntaş nu numai din viaţa politică, ci şi din cea publică.

Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, 177.

3.27. Emilia *era cu totul alături de rol, din care* nu pricepuse nimic, şi *nemaiştiind ce* să facă, deoarece nici regizorul nu ştiuse *ce* să-i arate, a încercat să plaseze eternul *tul* că şi aici era vorba de o femeie părăsită. şi teribilul ei cuplet din *Modelul*, deşi pe alte cuvinte, *procedeu* justificat doar *de fap-*

Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, 245.

Scanned with OKEN Scanner

3.28. *Ceea ce* arată, pînă la uimire şi dezolare, cît de complicat este sistemul *acesta* al relativităţilor în iubire, *e* că în acest timp eu îl invidiam cu emoţie şi admiraţie pe Ladima, *care* în vremea aceea se ducea foarte ades *după amiază* să ia o cafea şi să citească reviste la „Arta decorativă".

Camil Petrescu, *Patul lui Procust,* 264.

3.29. Determinismul psihologic e atît de mare, încît *cu toată iluzia* deosebirilor de structură, *sînt incidente* de asemănare, *amănunte care* te îngheaţă. Ca pe drumuri diferite să ajungi în acelaşi punct, îţi dă emoţia *pe care o* încearcă cel *care*, în pădure, vede că, ori în ce direcţie ar merge drept înainte, ajunge mereu de unde a plecat.

Camil Petrescu, *Patul lui Procust,* 265.

3.30. Şi *ceea ce* mă impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situaţie şi potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate, *care* nu-mi spuneau mare lucru, cît un anumit soi de corespondenţe *în sensibilitate*, care *mă* înfiorau *cînd* le descopeream.

Camil Petrescu, *Patul lui Procust,* 265.

3.31. Că lucrînd fără să ştie *unul de altul*, Boyle şi Mariotte descoperă în acelaşi timp *aceeaşi* lege, a gazelor, sau că Newton şi Leibnitz, mereu fără să ştie *unul de altul*, au descoperit fiecare calculul diferenţial, *e mai puţin impresionant* decît să afli faptul că *doi* oameni încearcă aceleaşi simptome psihologice *din pricina* aceleiaşi boli fizice, în senzaţii *pe care le* cred *de neexperimentat*, indicibil personale.

Camil Petrescu, *Patul lui Procust,* 265.

3.32. Îndîrjirea nu-i venea decît cînd vedea pe alţii *poruncind şi rînduind* acolo unde el rînduise şi poruncise atîţi ani. Porunceau şi rînduiau feciorii săi; totuşi *nu*-i *era îndămînă* să audă pe alţii *poruncind*, iar el să tacă. Decît să se mai suie la grajdurile domneşti, să-i vie supărare, *nu-i mai bine* să-şi vadă de *ale sale* treburi la curtea *sa* din Timiş?

M. Sadoveanu, *Opere,* XIII, 646-647.

3.33. Lucru vrednic *de văzut este* la visteria domniei sale cînd vin căpitanii să ieie lefile şi cînd se înşiră *după aceea curtenii, nemţi, panţiri, dorobanţi, lipcani, tataraşi, hînsari şi alergătorii la cetăţi*, de-*şi* primesc banul domnesc.

M. Sadoveanu, *Opere,* XIII, 734.

3.34. Măria sa *Ştefan-Vodă* acuma *e ca* acel *bărbat carele* s-a însurat c-o muiere frumoasă. Plăcutu-i-a *să puie cunună* şi să aibă cu sine *ce* i-i drag. Dar domnia *cu care* s-a cununat măria sa e muiere cu nacafale. I se poate spune şi măriei sale că *şi*-a vîrît cap sănătos subt Evanghelie.

M. Sadoveanu, *Opere,* XIII, 803.

3.35. Era o fată obişnuită şi drăguţă, care juca foarte bine tenis şi rîdea uneori *numai din plăcerea de a-şi dezveli* dinţii foarte albi şi regulaţi, *semn* de neîndoioasă sănătate. Poate singurul lucru neobişnuit *pe care* îl credea despre ea şi-i plăcea să şi-l spună *era* că *„are o stea în frunte" din cauza* unei mici pete roşcate *de deasupra sprîncenelor*, asemănătoare cu podoaba femeilor indiene.

Al. Ivasiuc, *Păsările,* 27.

Scanned with OKEN Scanner

3.36. *Era îmbrăcată* într-o rochie cafenie, *din care* izbucnea gîtul lung şi alb cu o linie elegantă şi suplă. *Atunci, într-un fel,* a descoperit *ce înseamnă cu adevărat* o linie. Pe piept, *închizîndu-l, strîngînd* rochia *în jurul gîtului,* lucea un mare scarabeu de aur. *Ce* te frapa însă *erau* doi ochi deosebiţi, luminoşi dincolo de culoare, însă *nu culoarea* conta, *ci* acea *luminozitate* specială *care* se întindea *asupra feţei,* ca şi luminile geamurilor asupra străzii întunecate.

Al. Ivasiuc, *Păsările,* 55.

3.37. Din cauza aceasta *se simţi* brusc *bine,* foarte bine *dispusă* şi deloc *stînjenită de bărbatul* acesta străin, *cu care* n-ar fi avut ce să vorbească şi încetă să-i mai vadă pe ceilalţi, privind indiferentă tablourile cu un aer fals concentrat. *Era* ca şi cum în cele două săliţe *ar fi fost* numai ei doi şi ar fi urmat să se aşeze undeva jos şi să aştepte ca bărbatul *acela între două vîrste* să-i facă o cafea.

Al. Ivasiuc, *Păsările,* 68.

3.38. Din clipa *în care* intră în cameră, Liviu Dunca *îşi dădu seama* de ridicolul situaţiei. „Oare *ce-am să-i spun*?" se întreba, însă chiar în aceeaşi clipă se şi auzi *vorbind.* Vorbea precipitat, ca şi cum ar fi fost mereu în pericol *să fie întrerupt* şi *ceea ce avea să comunice ar fi fost de o* deosebită *importanţă* şi dacă *cineva* l-ar împiedica ar pierde enorm.

Al. Ivasiuc, *Păsările,* 74.

3.39. *Este* de mult *ştiut* că trebuie să fii puţin trist, *cu adevărat* trist şi fără motiv ca să poţi *percepe* comedia. Este o banalitate, *ce* trebuie să-ţi fie însă amintită, că tristeţea cea mai autentică *este a clovnilor.*

Al. Ivasiuc, *Păsările,* 85.

3.40. *Discutînd* criteriile după care stabilim dacă un cuvînt este sau nu în fondul principal, am precizat că în general cerem cuvintelor din fondul principal să aibă sensuri multiple şi variate, căci aceasta este o dovadă şi de întrebuinţare frecventă şi de legătură durabilă *cu restul* vocabularului şi *cu gramatica,* cu limba în general. Urmează de aici că dacă un cuvînt *îşi* îmbogăţeşte conţinutul cu sensuri noi, el se apropie *prin aceasta* de fondul principal, şi invers, dacă un cuvînt pierde o parte din sensuri, poziţia lui slăbeşte, el *este împins* spre periferia limbii.

Al. Graur, *Fondul principal al limbii române,* 51.

3.41. Ţugurlan mai avea o soră care semăna cu el mai rău decît dacă *ar fi fost gemeni. Era o femeie* deosebită şi multă lume ştia că dacă *lui Ţugurlan,* înrăit şi duşmănos *cum era,* nu *i* se întîmplase încă nici *o nenorocire, era din pricina* soră-si, care fără *să fie mai puţin îngăduitoare* cu lumea — uneori era chiar mai cumplită *decît fratele* ei — se înţelegea totuşi mai bine cu oamenii şi *avea grijă* ca *din cînd în cînd să-l ţină de rău.*

Marin Preda, *Moromeţii,* I, 149.

3.42. Marioara mai moştenea de la maică-sa scîrba *pentru mîncare* şi mai ales *pentru băutură, era de mirare* cît de puţin mînca ea la masă şi *n-ar fi pus pe limbă* o picătură de ţuică *s-o pici cu ceară,* şi mai ales o limpezime a gîndurilor şi faptelor *pe care* tatăl ei nu *le* avea.

Marin Preda, *Moromeţii,* III, 39.

Scanned with OKEN Scanner

3.43. Plotoagă se uita la el *total nedumerit* şi pe de altă parte şi *dispreţuitor*, iar Isosică fuma şi îl asculta cu o curiozitate împrăştiată şi absentă; se vedea că nici măcar *nu-i trecea prin cap* să fie atent la *ce* le-ar putea *spune* Bilă, chiar dacă *din întîmplare* responsabilul Arlus ar fi descoperit în evenimentele viitoare o *anume* fisură.

Marin Preda, *Moromeţii*, III, 80.

3.44. De astă dată Zdroncan *nu* mai *era de faţă*, era doar Bilă, *care părea* să fi descoperit că *nu era exclus* ca şeful postului de miliţie *să* le *facă greutăţi* în actele de constatare a viitoarei fraude a morarului. *Ceea ce* spunea el însă *părea întunecos şi de neînţeles pentru preşedinte*.

Marin Preda, *Moromeţii*, III, 80.

3.45. Asta putea *să însemne* că *toate* neliniştile *lui* priveau doar un viitor *la care* el *nu va* mai *lua parte* şi că măcar atît cît mai avea el de trăit *avea să fie scutit* să verifice dacă *ceea ce* spunea Niculaie al lui *avea să se întîmple* sau nu. Dar se vedea că nici *de asta nu era sigur*.

Marin Preda, *Moromeţii*, III, 154.

3.46. Şi de astă dată tăcu de tot, cu o expresie atît de înţepenită de protest încît *era lesne* de închipuit că nu mai vroia să vorbească nu pentru că nu mai avea *ce spune*, ci dimpotrivă, că avea prea multe *de spus*, dar nu vroia să greşească *dînd drumul* unor gînduri nelimpezite sau colorate de o îngrijorare sau o temere *care să nu fie şi ale altora*.

Marin Preda, *Moromeţii*, III, 154.

3.47. Şi fără să mă mai sfătuiesc *cu nimeni* am părăsit comisia, am ieşit afară şi am luat-o, după ce am întrebat încotro *e*, spre casa fetei, *dorindu*-mi foarte tare să-l mai găsesc pe Ambrozie acolo şi *fiind* pentru întîia oară *mulţumit* că *nu sînt mic fiziceşte*.

Marin Preda, *Intrusul*, 113.

3.48. Se ridică de pe canapea, *urmată de cealaltă*. Doamna *Polihroniade* rămase lîngă mine şi îmi spuse că am lipsit *cam prea mult* dintre musafiri şi că *e mai bine* să se creadă că am plecat fără *să dau bună ziua*, decît să mă întorc şi să se creadă că am discutat atît de îndelung împreună.

Marin Preda, *Intrusul*, 173.

3.49. Oamenii însă *nu-şi dau seama* totdeauna *ce* aştepţi de la ei şi mi se păru că prietena *lui Costică* mă minte cu intenţii bune, *neştiind* că în cazul meu mi-*ar fi făcut bine adevărul şi nu minciuna*. Căutai deci pe altcineva *mai puţin doritor* să mă ferească de *ceea ce* mă interesa să aflu şi gîndul mă duse la un avocat.

Marin Preda, *Intrusul*, 248.

3.50. Mă smulsei *din mijlocul lor şi din faţa ucigaşului* care nu mai mă vedea şi *o luai* în grabă spre ocean. Mă aşezai jos, la marginea lui, *îmi* luai capul în mîini şi începui să ascult zgomotul valurilor. Aveam sentimentul că dacă îmi pun în acord mişcarea lor cu bătaia inimii şi respiraţia pieptului, înţelesul pe care îl căutam nu va întîrzia să apară.

Marin Preda, *Intrusul*, 293.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

3.1. 1. Cu Spînul tot am dus-o — *propoziţie principală;* 2. cum am dus-o, cîne-cîneşte, pănă acum — *propoziţie secundară circumstanţială de mod(propriu-zisă), subordonată faţă de 1.* 3. Dar... nu ştiu, zău, — *propoziţie principală;* 4. la cît mi-a sta capul cu omul roş — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu ştiu); 5. Ş-apoi—numai Cel-de-pe-comoară a fi ştiind — *propoziţie principală;* 6. unde s-a fi găsind acel împărat Roş şi fata lui — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* a fi ştiind); 7. care cică este o farmazoană cumplită — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* fata).

Analiza textului subliniat:

am dus-o: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, perfectul compus, persoana I, singular, intranzitivă; asta: predicat verbal (are sensul „valorează"), verb predicativ, conjugarea I, indicativ viitor, formă populară; persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat; cîne-cîneşte: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială de mod; capul: subiect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; mi: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, cazul dativ, formă neaccentuată (determină substantivul capul); Cel-de-pe-comoară: subiect, exprimat prin substantiv compus, propriu, masculin, singular, nominativ; a fi ştiind, s-a fi găsind: predicate verbale, exprimate prin verbe predicative la modul prezumtiv, timpul prezent, forme populare, persoana a III-a, singular.

Analiza sintactică a frazei:

3.2. 1. Ei, vedeţi, moşule şi cinstiţi meseni — *propoziţie principală;* 2. cum hrăneşti pe dracul — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* vedeţi). 3. fără să ştii — *propoziţie secundară predicativă suplimentară, subordonată faţă de 2;* 4. cu cine ai de-a face — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent —verbul tranzitiv* să ştii); 5. Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 6;* 6. dar tot m-a tras Harap-Alb pe şfară — *propoziţie principală.*

NOTĂ:Propoziţia 5 este subordonată circumstanţială concesivă. Conjuncţia dacă este substituibilă aici prin chiar dacă, element joncţional care introduce exclusiv propoziţii de acest tip. Dar din propoziţia 6 are aici, ca şi în limba veche, valoare de corelativ al concesivei, alături de tot.

Analiza textului subliniat:

moşule şi meseni: substantive în cazul vocativ. Nu au funcţie sintactică. Subiectul propoziţiei (voi)este inclus în dezinenţa verbului predicat (vedeţi); cu cine: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, cazul acuzativ; ai de-a face,

Scanned with OKEN Scanner

a tras pe sfară: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale, modul indicativ, timpurile prezent, respectiv perfectul compus, persoanele a II-a, respectiv a III-a, numărul singular; nu-s un puişor: predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin substantiv, comun, masculin, singular, nominativ, articulat cu articol nehotărît; m-: complement direct, pronume personal, persoana I, singular, acuzativ, formă neaccentuată.

Analiza sintactică a frazei:

3.3. 1. O, tu crai cu barba-n noduri ca şi cîlţii..., tu în cap nu ai grăunţe — *propoziţie principală;* 2. cînd nu-i perii — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* cîlţii); 3. numai pleavă şi puzderii (ai) — *propoziţie principală eliptică de predicat, coordonată adversativă faţă de 1.* 4. Bine-ţi pare... crai bătrîn fără de minţi — *propoziţie principală;* 5. să fii singur — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — locuţiunea verbală unipersonală* bine pare); 6. să oftezi dup-a ta fată cu ciubucul între dinţi — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — locuţiune verbală unipersonală* bine pare); 7. Să te primbli — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent—locuţiunea verbală unipersonală* bine pare); 8. şi să numeri scînduri albe în cerdac — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — locuţiune verbală unipersonală* bine pare). 9. Mult bogat ai fost odată — *propoziţie principală;* 10. mult rămas-ai tu sărac — *propoziţie principală.*

Analiza textului subliniat:

crai: substantiv comun, simplu, masculin, singular, vocativ, nearticulat, fără funcţie sintactică, fără de minţi: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală; mult bogat ai fost, mult rămas-ai sărac: predicate nominale cu nume predicative exprimate prin adjective variabile, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, nominativ, gradul superlativ absolut; bine(-ţi) pare: predicat, exprimat prin locuţiune verbală unipersonală cu valoare impersonală, indicativ, prezent.

Analiza sintactică a frazei:

3.4. 1. Şi... e — *propoziţie principală;* 2. dacă norii deşi se duc — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al verbului folosit cu valoare impersonală* e); 3. de iese-n luciu luna — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 2;* 4. ca aminte să-mi aduc de tine-ntotdeauna — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 1.*

NOTĂ: Propoziţia 4 este circumstanţială de scop şi nu subordonată predicativă, cum pare la prima vedere, deoarece verbul predicat al propoziţiei regente, e, are valoare predicativă, deci formează singur un predicat verbal (se poate înlocui cu se întîmplă, se petrece).

Analiza textului subliniat:

e: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, cu valoare impersonală, diateza activă, intranzitiv. aminte să-mi aduc: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul conjunctiv, prezent, persoana I, singular, diateza activă pronominală, tranzitivă; de tine: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, acuzativ, formă accentuată; (î) ntotdeauna: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

3.5. Nu e vorba de sărăcia lipsă — *propoziţie principală;* 2. ci(e vorba) de sărăcia — *propoziţie principală, eliptică de predicat, coordonată adversativă faţă de 1;* 3. care te alungă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* sărăcia*);* 4. să-ţi slugărniceşti viaţa în casele bogate ale parveniţilor — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* alungă *cu sensul „obligă", care are complement direct în structura regentei).* 5. Pîinea ţi se pare amară — *propoziţie principală;* 6. vinul (ţi se pare) acru — *propoziţie principală, cu verbul copulativ subînţeles, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 5;* 7. hainele te ard — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 6;* 8. salteaua (ţi se pare umplută) cu pietre — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 7;* 9. şi perna... (ţi se pare) înţesată cu mărăcini — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 8;* 10. pe care-ţi pleci capul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent —substantivul perna). 11.* Toţi aceşti îmbogăţiţi, prin şarlatanii şi furturi, sunt convinşi — *propoziţie principală;* 12. că plătindu-ţi un serviciu, îţi cumpără şi viaţa — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — participiul cu valoare adjectivală* convinşi*).*

Analiza textului subliniat:

-ţi (prop.4): atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul viaţa); se pare amară, (se pare) acru, (se pare) umplută, (se pare) înţesată: predicate nominale, formate din verb copulativ, se pare (în text nu are valoare impersonală, căci are subiect) şi nume predicative exprimat prin adjectivele propriu-zise amară, acru, respectiv participiile umplută, înţesată, nominativ; cu pietre, cu mărăcini: complemente indirecte, exprimate prin substantive comune, plural, acuzativ, nearticulate, precedate de prepoziţia cu; -ţi (prop.10): atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a II-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul capul); toţi, aceşti: atribute adjectivale, exprimate prin adjective pronominale, nehotărît, respectiv demonstrativ, nominativ (elementul regent — participiul substantivizat îmbogăţiţi); îmbogăţiţi: subiect, exprimat prin participiu substantivizat, masculin, plural, nominativ; prin şarlatanii şi furturi: atribute substantivale, exprimate prin substantive comune, plural, acuzativ, nearticulate, precedate de propoziţia prin; sunt convinşi: predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin participiu cu valoare adjectivală (este echivalent cu siguri), masculin, plural, nominativ, pozitiv; plătindu-: complement circumstanţial condiţional (poate fi transformat în propoziţie circumstanţială condiţională: *dacă îţi plătesc un serviciu*), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul gerunziu, diateza activă, tranzitiv; -ţi (prop.12): complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, cazul dativ, formă neaccentuată; îţi: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul viaţa; construcţia este echivalentă cu *„cumpără viaţa ta"*); şi (prop.12): adverb de întărire, fără funcţie sintactică.

Analiza sintactică a frazei:

3.6. 1. De altfel Ion însuşi trăia într-o tulburare atît de ciudată — *propoziţie principală;* 2. că aproape nu-şi dădea seama — *propoziţie secundară circum-*

Scanned with OKEN Scanner

stanţială consecutivă, subordonată faţă de 1; 3. ce mai voia — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — locuţiunea verbală intranzitivă* nu-şi dădea seama); 4. şi unde vrea — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — locuţiunea verbală intranzitivă* nu-şi dădea seama), *coordonată copulativă cu 3;* 5. să ajungă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* vrea). 6. De cînd a înfruntat pe Vasile Baciu — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 7;* 7. i se părea — *propoziţie principală;* 8. că toată lumea îl duşmăneşte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se părea); 9. şi totuşi se simţea mai fericita totdeauna — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 7.*

Analiza textului subliniat:

nu-şi dădea seama: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza reflexivă, intranzitivă; însuşi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal de întărire, masculin, nominativ; aproape: complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de loc (în text şi-a pierdut sensul de bază); ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; i: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată; toată: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, singular, nominativ; se simţea mai fericit: predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, masculin, singular, nominativ, gradul comparativ de superioritate.

Analiza sintactică a frazei:

3.7. 1. Răspunse surîzînd cucernic la toate întrebările, simţindu-se curat ca floarea spinului şi nevrînd — *propoziţie principală;* 2. să pară — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv la gerunziu* nevrînd); 3. că e cuprins de vreo pornire duşmănoasă faţă de nimeni — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* să pară); 4. deşi în sufletul lui fierbea împotriva lui Ion — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 1;* 5. care a cutezat — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul propriu* Ion); 6. să-l pîrască — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* a cutezat).

Analiza textului subliniat:

să pară: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a II-a, modul conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă şi o propoziţie predicativă cu rol de nume predicativ; e cuprins: predicat verbal, exprimat prin verbul predicativ a cuprinde la diateza pasivă, modul indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, intranzitiv; de pornire: complement de agent, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de propoziţia de; faţă de nimeni: atribut pronominal, exprimat prin pronume nehotărît negativ, acuzativ, precedat de locuţiunea prepoziţională faţă de; lui: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, masculin, singular, genitiv; împotriva lui Ion: complement indirect, exprimat prin substantiv propriu, mas-

Scanned with OKEN Scanner

culin, singular, cazul genitiv, articulat cu articolul hotărît proclitic lui precedat de prepoziţia împotriva; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.8. 1. Nu sînt om de legi — *propoziţie principală;* 2. şi deci nu pot vorbi decît ca un simplu profan — *propoziţie principală, coordonată conclusivă faţă de 1;* 3. făcu dînsul drept încheiere — *propoziţie principală incidentă.* 4. Totuşi mi s-a părut — *propoziţie principală;* 5. şi mi se pare — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 4;* 6. că domnul judecător n-a fost destul de sever cu delincventul — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 şi 5 (are rol de subiect al verbelor reflexive impersonale* s-a părut *şi* se pare). 7. De altminteri cea mai bună dovadă... este, în afară de însăşi plîngerea aceasta... faptul — *propoziţie principală.* 8. că ameninţarea pedepsei n-a avut efectul dorit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* dovadă); 9. care constituie o calomnie prea îndrăzneaţă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* plîngere); 10. că chiar acuma reclamantul e eroul unui scandal — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* faptul); 11. cum nu s-a mai pomenit în satul nostru — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — substantivul* scandal).

Analiza textului subliniat:

nu sînt om de legi: predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin locuţiune substantivală (echivalează cu jurist, legiuitor), cazul nominativ; vorbi: complement direct, exprimat prin verb predicativ, modul infinitiv; prezent, diateza activă, intranzitiv, regulat; decît ca un profan: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, articulat cu articol nehotărît, acuzativ, precedat de prepoziţia ca şi de adverbul de mod de restricţie decît; în afară de plîngerea: complement circumstanţial cumulativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de locuţiunea prepoziţională în afară de; însăşi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal de întărire, persoana a III-a, singular, feminin, acuzativ (determină substantivul plîngere); prea îndrăzneaţă: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil; cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ, superlativ absolut; constituie o calomnie: predicat nominal, format din verb copulativ (se poate înlocui cu înseamnă, este), conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, şi un nume predicativ exprimat prin substantiv, comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol nehotărît; nostru: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, mai mulţi posesori un obiect posedat, neutru, singular, acuzativ (elementul regent — substantivul satul).

Analiza sintactică a frazei:

3.9. 1. Duminică, înainte de a începe slujba, puse pe primar — *propoziţie principală;* 2. să poruncească lui Vasile Baciu — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* puse *care are complement direct în structura regentei);* 3. să vie la dînsul acasă, după amiază, împreună cu

Scanned with OKEN Scanner

Ana — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* să poruncească); 4. iar straja fu însărcinată — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 1;* 5. să-i trimită pe Ion, împreună cu Glanetaşu şi Zenobia — *propoziţie secundară completivă indirectă (elementul regent — verbul la diateza pasivă, deci intranzitiv* fu însărcinată). 6. Nu voia — *propoziţie principală;* 7. să se ştie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu voia); 8. de ce-i cheamă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* să se ştie); 9. şi nici să bănuiască unii — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu voia), *coordonată copulativă cu 7;* 10. că a poftit şi pe ceilalţi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* să bănuiască).

Analiza textului subliniat:

lui Vasile Baciu: complement indirect, exprimat prin substantiv propriu, compus, masculin, singular, dativ, articulat cu articolul hotărît proclitic lui; împreună cu Ana: complement circumstanţial sociativ, exprimat prin substantiv propriu, simplu, feminin, singular, precedat de locuţiunea prepoziţională împreună cu; fu însărcinată: predicat verbal, exprimat prin verbul a însărcina la diateza pasivă, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, intranzitiv; împreună cu Glanetaşu şi Zenobia: complement circumstanţial sociativ multiplu, exprimat prin substantive proprii, acuzativ, precedat de locuţiune prepoziţională; unii: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, plural, nominativ; pe ceilalţi: complement direct, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, masculin, plural, acuzativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.10. 1. Din clipa...Ion fu cuprins de o adevărată beţie de fericire şi de încredere — *propoziţie principală;* 2. cînd Vasile Baciu, în faţa peţitoarelor, îi făgăduise tot — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* clipa). 3. Era atît de plin de sine însuşi — *propoziţie principală;* 4. încît se gîndea numai la pămînturile lui — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3;* 5. plănuia — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 4;* 6. cum să le muncească mai bine — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* plănuia); 7. cum să lăzuiască un petic de pădure — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv plănuia), coordonată copulativă prin juxtapunere cu 6;* 8. şi habar nu mai avea nici de Vasile şi mai ales de Ana — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă cu 4;* 9. parcă ea n-ar fi ţinut de zestre — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă condiţională), subordonată faţă de 8.*

NOTĂ: Propoziţiile 4 şi 8 sînt introduse prin conjuncţia consecutivă încît. Raportul circumstanţial consecutiv este întărit prin prezenţa în regentă a adverbului corelativ atît de.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza textului subliniat:

fu cuprins : predicat verbal, exprimat prin verbul predicativ *a cuprinde* la diateza pasivă, modul indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular; de o beţie şi de încredere: complement de agent multiplu, exprimat prin substantive, comune, simple, feminine, singular, acuzativ, precedate de prepoziţia de ; în faţa peţitoarelor: complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, genitiv, articulat cu articolul hotărît — *lor,* precedat de locuţiunea prepoziţională în faţa; era plin de sine însuşi: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi numele predicativ exprimat prin locuţiune adjectivală; habar nu avea: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală; modul indicativ, imperfect, persoana a II-a, singular; lui: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.11. 1. Ţăranul lucrează pretutindeni în pagubă, graţie sistemului de învoieli — *propoziţie principală;* 2. ce i s-a impus — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* sistem). 3. După fiecare an datoria a sporit — *propoziţie principală;* 4. pînă ce azi a ajuns insuportabilă — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3.* 5. La noi, majoritatea oamenilor sînt atît de îndatoraţi — *propoziţie principală;* 6. că, muncind tot anul viitor, nu numai că n-ar lua absolut nimic pe munca lor — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5;* 7. dar nici nu şi-ar putea plăti trecutul întreg — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 6;* 8. şi ar mai rămînea împovăraţi şi pentru viitor — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 7.*

NOTĂ: Raportul sintactic de coordonare copulativă dintre propoziţiile consecutive 6 şi 7 se stabileşte prin elementele coordonatoare corelative nu numai... dar.

Analiza textului subliniat:

ce: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; fiecare: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, acuzativ (elementul regent — substantivul an); a ajuns insuportabilă: predicat nominal, format din verb copulativ (a ajunge are, în context, sensul lui a deveni) conjugarea a III-a, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi un nume predicativ, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, cu două terminaţii, patru forme, nominativ; sînt îndatoraţi: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv şi un nume predicativ, exprimat prin participiu cu valoare adjectivală, masculin, plural, nominativ, gradul pozitiv; muncind: complement circumstanţial concesiv (este echivalent cu o propoziţie circumstanţială concesivă: *chiar dacă ar munci tot anul viitor*), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, intranzitiv; nimic: complement direct, exprimat prin pronume nehotărît negativ, acuzativ; şi-: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, dativ, formă neaccentuată (determină substantivul trecut); plăti: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; ar rămînea împovăraţi: predicat nominal, format din verb copulativ (a rămîne nu are în context sensul „a se opri, a staţiona") conjugarea a III-a, condiţional-opta-

Scanned with OKEN Scanner

tiv, prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv şi un nume predicativ, exprimat prin participiu cu valoarea adjectivală, masculin, plural, nominativ, gradul pozitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.12. 1. Ion Pravilă nu se putea amesteca făţiş între oamenii — *propoziţie principală;* 2. care umblau pentru Babaroaga — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* oamenii). 3. Îi era frică de boierul Miron — *propoziţie principală;* 4. că va prinde de veste — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3;* 5. şi nu numai că-l scoate din primărie — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă cu 4;* 6. dar cine ştie ce rău îi mai face — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3, coordonată copulativă cu 5;* 7. de să nu mai aibă trai în sat — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 6.*

NOTĂ: Între propoziţiile circumstanţiale cauzale 5 şi 6 raportul de coordonare copulativă se realizează prin elemente corelative copulative nu numai că... dar.

Propoziţia circumstanţială consecutivă (7) este introdusă prin conjuncţia de cu funcţii multiple, specifică vorbirii populare. Ea poate fi înlocuită în text cu încît.

Analiza textului subliniat:

nu putea: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, tranzitiv, forma negativă; (a) se... amesteca: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, prezent, diateza activă, pronominală, tranzitiv (pronumele *se* are rol de complement direct); făţiş: complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; pentru Babaroaga: complement circumstanţial de scop, exprimat prin substantiv propriu, simplu, singular, acuzativ; era: predicat verbal (în construcţii de tipul îi era frică, îi era foame, îi era sete etc. verbul a fi are valoare predicativă şi formează singur un predicat verbal, iar frică, foame, sete sînt subiecte gramaticale, în timp ce pronumele în cazul dativ este complement indirect); de boierul: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţie; Miron: apoziţie, exprimată prin substantiv propriu, masculin, singular, nominativ; va prinde de veste, face rău, să nu aibă trai: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; cine ştie ce: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală nehotărîtă (elementul regent — adverbul substantivizat rău).

Analiza sintactică a frazei:

3.13. 1. Cînd află — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3;* 2. că boierul bătrîn s-a dus la Bucureşti, desigur pentru moşia cucoanei — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* află*);* 3. a chemat pe Luca Talabă — *propoziţie principală;* 4. şi s-au înţeles — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 3;* 5. să plece şi oamenii — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul reflexiv intranzitiv* s-au înţeles*);* 6. să mai stăruiască la cucoană — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 5;* 7. iar... să

Scanned with OKEN Scanner

se plîngă celor mai mari — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 5, coordonată adversativă faţă de 6;* 8. dacă n-or face nici o ispravă cu dînsa — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 7;* 9. că doar şi prin alte părţi au fost înlesniţi ţăranii — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 7;* 10. să cumpere moşii — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul la diateza pasivă intranzitiv* au fost înlesniţi); 11. şi să le împartă între ei — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul la diateza pasivă intranzitiv* au fost înlesniţi), *coordonată copulativă cu 10;* 12. ba chiar o dată... a venit şi un ordin de la minister — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 7, coordonată adversativă cu 9;* 13. pe cînd era Luca primar — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 12;* 14. ca oamenii să fie povăţuiţi a se întovărăşi pentru cumpărături de moşii, făgăduindu-li-se tot sprijinul autorităţilor — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — substantivul* ordin).

Analiza textului subliniat:

pentru moşia: complement circumstanţial de scop, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia pentru; la cucoană: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nearticulat, acuzativ, precedat de prepoziţia la; celor mai mari: complement indirect, exprimat prin adjectiv substantivizat, masculin, plural, dativ; au fost înlesniţi, să fie povăţuiţi: predicate verbale, exprimate prin verbe la diateza pasivă, indicativ, perfectul compus, respectiv modul conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural, intranzitive; a se întovărăşi: complement indirect, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă pronominală; pentru cumpărături: complement circumstanţial de scop, exprimat prin substantiv, comun, simplu, feminin, plural, nearticulat, acuzativ, precedat de prepoziţie; făgăduindu-se: element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza reflexivă cu sens pasiv, intranzitiv; tot: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, neutru, singular, nominativ; sprijinul: subiect al gerunziului cu sens pasiv făgăduindu-se, exprimat prin substantiv, comun, neutru, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît.

Analiza sintactică a frazei:

3.14. 1. Arendaşul îi spuse apoi — *propoziţie principală;* 2. că ţăranii între dînşii vorbesc — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 3. că... la muncă nu vor ieşi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vorbesc); 4. şi de vor face învoieli cu boierii — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 3;* 5. pînă ce nu li se va împărţi moşia Babaroaga — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3;* 6. care nu-i face trebuinţă cucoanei — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* moşia); 7. şi umblă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* moşia), *coordonată copulativă cu 6;* 8. s-o vîndă la alţi boieri — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 7;* 9. că ei nu vor mai sta fără pămînt — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vorbesc), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 3;* 10. că ei asudă

Scanned with OKEN Scanner

— propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 9; 11. şi sîngerează muncindu-l *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 9, coordonată copulativă cu 10;* 12. şi deci... trebuie *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză subordonată faţă de 9, coordonată conclusivă faţă de 11;* 13. al lor... să fie *— propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 12 (are rol de subiect al verbului impersonal* trebuie*);* 14. că aşa vrea şi regele şi chiar mulţi boieri *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vorbesc*);* 15. numai cei de la cîrmă se împotrivesc *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vorbesc*), coordonată adversativă faţă de 14;* 16. şi-i ţin cu sufletul la gură *— propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* vorbesc*), coordonată copulativă cu 15.*

NOTĂ: Propoziţia 7 are pronumele relativ subînţeles (*şi pe care umblă*). Identificarea funcţiei pe care o îndeplinesc în frază propoziţiile 14, 15, 16 este îngreunată de faptul că înaintea lor se găsesc trei propoziţii circumstanţiale de cauză construite tot cu conjuncţia că. La prima vedere, propoziţia 14 pare să fie circumstanţială de cauză, dar acest lucru este negat de coordonata ei, propoziţia 15, care în nici un caz nu exprimă cauza faţă de propoziţia 9.

Analiza textului subliniat:

cu boierii: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, acuzativ, precedat de propoziţie cu; pînă ce: locuţiune conjuncţională, fără funcţie sintactică; li: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, dativ, formă neaccentuată; moşia: subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; Babaroaga: apoziţie, exprimată prin substantiv propriu, simplu, feminin, singular, cazul nominativ; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; muncind(u-): complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, tranzitiv; nu face trebuinţă , ţin cu sufletul la gură: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; al lor... să fie: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, conjunctiv prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, genitiv.

Analiza sintactivă a frazei:

3.15. 1. Apoi ţie ţi-e uşor *— propoziţie principală;* 2. să sudui *— propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* e uşor*);* 3. că umbli toată ziulica de ici-colo *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1;* 4. dar eu ce mă fac cu copilaşii ăştia, bărbate *— propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1;* 5. ce mă fac? — propoziţie principală. 6. Şi cu ce să le astup gura *— propoziţie principală;* 7. că... am cerut *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6;* 8. de unde am putut *— propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 7;* 9. şi m-am împrumutat *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 7;* 10. şi m-am zbătut *— propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 9;* 11. de-am ajuns *— propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 7, 9 şi 10;* 12. să nu-mi mai dea nimeni nici un pumn de mălai *— propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 11 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* am ajuns*).*

Scanned with OKEN Scanner

Analiza textului subliniat:

e uşor: predicat nominal, (expresie verbală impersonală), format din verb copulativ şi adverb de mod; **ţie**: complement indirect, exprimat prin pronume personal, dativ, formă accentuată. Acest complement indirect este anticipat printr-o formă neaccentuată a aceluiaşi pronume (**ţi**); **ăştia**: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ, acuzativ (elementul regent — substantivul **copilaşii**; **cu ce**: complement circumstanţial instrumental, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă **cu**; **să astup gura**: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală; conjunctiv, prezent, persoana I, singular, intranzitivă; **am ajuns**: predicat nominal, format din verb copulativ (a **ajunge** poate fi înlocuit cu a **deveni**) şi o propoziţie predicativă, care îndeplineşte rolul numelui predicativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.16. 1. **Să aibă răbdare** — *propoziţie principală;* 2. **şi să stea liniştiţi** — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1;* 3. fiindcă el... **va raporta** guvernului — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1 şi 2;* 4. **cum soseşte** la Piteşti — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 3;* 5. şi guvernul, înţelept şi cu grijă pentru necazurile sătenilor, **va face** legile — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1 şi 2, coordonată copulativă cu 3;* 6. **care trebuiesc** — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* **legile**); 7. **şi va împărţi** pământ celor — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1 şi 2, coordonată copulativă cu 5;* 8. **ce au fost cuminţi şi paşnici** — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — pronumele demonstrativ* **celor**). 9. Promisiunea mincinoasă **era o inspiraţie** a momentului — *propoziţie principală.*

Analiza textului subliniat:

să aibă răbdare: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul conjunctiv cu valoare de imperativ; **să stea liniştiţi**: predicat nominal, format din verb copulativ (verbul a **sta** nu are, în text, sensul „a şedea, a staţiona") şi numele predicativ, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, plural, nominativ, pozitiv; **care**: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; **au fost cuminţi şi paşnici**: predicat nominal cu nume predicativ multiplu, exprimat prin adjective, variabile, cu o terminaţie, respectiv cu două terminaţii, masculin, plural, nominativ, pozitiv; **era o inspiraţie**: predicat nominal, format din verb copulativ şi nume predicativ, exprimat prin substantiv, comun, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol nehotărît; **a momentului**: atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv, comun, neutru, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît, precedat de articolul genitival a.

Analiza sintactică a frazei:

3.17. 1. **Dacă ai văzut** fapte istorice — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 2;* 2. **ai obligaţia** — *propoziţie principală;* 3. **să le păstrezi** în forma — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* **obligaţia**); 4. în care **ţi-s-au înfăţişat** ţie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* **forma**); 5. **A scrie istorie e o datorie** pentru omenire — *propoziţie principală;* 6. **a o adăugi**...

Scanned with OKEN Scanner

e o obligaţie pentru fiecare, rămînînd — *propoziţie principală;* 7. cu ce ai aflat — *propoziţie circumstanţială instrumentală, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv la modul infinitiv* a adăugi, *care are un complement direct în structura regentei);* 8. ca acei... să adune — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului la gerunziu* rămînînd, *folosit, în text, unipersonal);* 9. cari pot scrie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — pronumele demonstrativ* acei); 10. ce au aflat — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul tranzitiv* să adune); 11. de la cine poate numai vorbi — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul tranzitiv* au aflat, *care are un complement direct în structura regentei).*

Analiza textului subliniat:

în care: complement circumstanţial de mod, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia în; ţie: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, dativ, formă accentuată (este anticipat prin forma neaccentuată a aceluiaşi pronume, ţi). a scrie, a adăugi: subiecte, exprimate prin verbe predicative, modul infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitive; e o datorie, e o obligaţie: predicate nominale, formate din verb copulativ şi nume predicative, exprimate prin substantive, comune, simple, genul feminin, singular, nominativ, articulate cu articol nehotărît; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, în ambele cazuri în care apare în text; scrie, vorbi: complemente directe, exprimate prin verbe predicative, conjugările a III-a, respectiv a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv, respectiv intranzitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.18. 1. Astăzi... nu-şi închipuie cineva din generaţiile nouă — *propoziţie principală;* 2. cînd copiii umblă pe toate drumurile — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1;* 3. şi cînd visul fiecăruia e — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă cu 2;* 4. să se desfacă... mai iute din casa părinţilor — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 3 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* e); 5. pe cît se poate — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 4;* 6. a căror vedere singură pare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* părinţi); 7. că li stăvileşte libertatea — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 6 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* pare); 8. şi înseamnă o umilinţă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* părinţi), *coordonată copulativă cu 6;* 9. cît de pe încetul ajungea un copil de atunci — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu-şi închipuie); 10. să cunoască lumea din jurul său — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 9 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* ajungea).

NOTĂ: Singura propoziţie mai greu de identificat este propoziţia atributivă 8, coordonată copulativă cu 6 şi de aceea cu pronumele relativ şi subiectul subînţelese (a căror vedere).

Analiza textului subliniat:

e, pare, ajungea: predicate nominale, formate din verbe copulative şi propoziţii predicative, care au rol de nume predicativ; a căror: atribut pronominal, exprimat

Scanned with OKEN Scanner

prin pronume relativ, plural, genitiv; li: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, dativ, formă neaccentuată (elementul regent, — substantivul libertatea); înseamnă o umilinţă: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea I, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol nehotărît; de atunci: atribut adverbial, exprimat prin adverb de timp.

Analiza sintactică a frazei:

3.19. 1. Pănă să nu ajungă secerătorii morţii şi răzbunării — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 2;* 2. crainici împărăteşti călări sunară din trîmbiţi în toate unghiurile cetăţii adînci... poruncind tuturora subt pedeapsă de moarte — propoziţie principală; 3. care înconjura de aproape pe sultan — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* cetăţii); 4. să nu se clintească din corturi, rămînînd... pe loc — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv, modul gerunziu,* poruncind); 5. orice s-ar întîmpla — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 4;* 6. ca să apere pe „părintele" lor, padişahul — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4.*

Analiza textului subliniat:

toate: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, neutru, plural, acuzativ (elementul regent — substantivul unghiurile); care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; poruncind: element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, tranzitiv; tuturora: complement indirect, exprimat prin pronume nehotărît, plural, cazul dativ; orice: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, nominativ; padişahul: apoziţie, exprimată prin substantiv comun, masculin, singular, nominativ, articulat cu articolul hotărît *-l.*

Analiza sintactică a frazei:

3.20. 1. Brîncoveanu se ridică — *propoziţie principală;* 2. să-l întîmpine — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 1;* 3. şi înaintă pănă în mijlocul odăii, spuindu-i în turceşte — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1;* 4. „Aşază-te, aga" — *propoziţie principală.* 5. Dar capugiul îl opri — *propoziţie principală;* 6. şi, scoţînd năframa de mătasă neagră a maziliei, o puse pe umerii... cu aceste cuvinte — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5;* 7. cari de atîtea ori fuseseră îmbrăcaţi cu caftan pentru credinţă şi slujbe — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* umerii); 8. Porunca sultanului este — *propoziţie principală;* 9. că tu eşti mazil — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 8 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* este); 10. şi trebuie — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 8 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* este), coordonată copulativă cu 9; 11. să pleci cu toată casa ta, cu fiii şi ginerii la Constantinopol — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (are rol de subiect al verbului impersonal* trebuie); 12. Te compătimesc — *propoziţie principală;* 13. şi-mi pare rău — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 12;* 14. că ţi-am adus ştiri aşa de rele — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 13 (are rol de subiect al locuţiunii verbale unipersonale* pare rău).

Scanned with OKEN Scanner

Analiza textului subliniat:

pănă în mijlocul odăii: complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît, precedat de locuţiunea prepoziţională pănă în mijlocul; în turceşte: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială de mod; scoţînd: complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, gerunziu, diateza activă, tranzitiv, aceste: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acuzativ (determină substantivul cuvinte); fuseseră îmbrăcaţi: predicat verbal, exprimat prin verb la diateza pasivă (complementul de agent de către sultan este subînţeles), conjugarea I, indicativ, ma mult ca perfect, persoana a III-a, plural, intranzitiv; este: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diatêza activă, intranzitiv şi două propoziţii predicative (9 şi 10) cu rol de nume predicativ; cu... casa, cu fiii şi ginerii: complement circumstanţial sociativ, multiplu, exprimat prin substantive comune, simple, cazul acuzativ, precedate de prepoziţia cu; ta: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, un posesor un obiect posedat, feminin, singular, acuzativ (determină substantivul casa; pare rău: predicat, exprimat prin locuţiune verbală unipersonală (cu sensul „a regreta"), însoţită de un pronume personal, persoana I, dativ, formă neaccentuată cu rol de complement indirect; ţi-: complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular; dativ, formă neaccentuată.

Analiza sintactică a frazei:

3.21. 1. Din tuspatru era singurul — *propoziţie principală;* 2. care nu ducea la băutură — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — adjectivul substantivizat* singurul); 3. se putea spune chiar — *propoziţie principală;* 4. că mai mult se făcea ...umflîndu-se cu şpriţuri cu sifon, cu sifon albastru — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal a* se spune la modul infinitiv); 5. că bea — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 4 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ se* făcea); 6. I se întîmpla rar totuşi — *propoziţie principală;* 7. să nu fie beat de dimineaţă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se întîmpla); 8. şi... se ţinea de tot soiul de pozne — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 6;* 9. cînd se chirchilea — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 8;* 10. după săvîrşirea cărora... ar fi trebuit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* pozne); 11. niţel obraz să fi avut numai — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 10;* 12. să-i fie ruşine — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (are rol de subiect al verbului impersonal* ar fi trebuit); 13. să mai dea ochi cu lumea — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — construcţia intranzitivă formată din verbul* a fi, *pronumele în dativ* -i *şi substantivul în nominativ* ruşine).

Analiza textului subliniat:

era singurul: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi un nume predicativ, exprimat prin adjectiv substantivizat, masculin, singular, nominativ; din

Scanned with OKEN Scanner

tuspatru: complement indirect, exprimat prin numeral colectiv substantivizat, acuzativ, precedat de prepoziţia din; la băutură: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia la; se făcea: predicat nominal, format din verb copulativ (se poate înlocui cu a se preface) conjugarea a III-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza reflexivă, intranzitiv şi o propoziţie predicativă (5) cu rol de nume predicativ; cu şprîţuri: complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv comun, neutru, plural, acuzativ, precedat de prepoziţia cu; se ţinea de pozne, să dea ochi: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; tot soiul de: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală nehotărîtă (determină substantivul pozne); după săvîrşirea: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia după; cărora: atribut pronominal, exprimat prin pronume relativ, plural, genitiv; să fie: predicat verbal (verbul *a fi* arată existenţa), conjugarea a IV-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv însoţit de ruşine, subiect, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, cazul nominativ şi -i, complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată.

Analiza sintactică a frazei:

3.22. 1. Mama era o păpuşă, păpuşa cea mai drăgălaşă, cea mai dulce — *propoziţie principală;* 2. De frumuseţea ei mersese vestea — *propoziţie principală;* 3. s-o fi văzut despletindu-şi bogatul păr ca mierea arsă — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 5;* 4. şi să fi întîlnit adînca privire a ochilor ei albaştri cu sprîncene negre — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 3;* 5. ai fi zis — *propoziţie principală;* 6. că una din acele albe Magdalene zugrăvite în zilele cele mai galeşe ale decăderii şcoalei italieneşti pogorîse însufleţită din cadră — *propoziţie principală;* 7. Deşi am iubit-o pînă la idolatrie — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 8;* 8. tot mi se pare — *propoziţie principală;* 9. că n-am iubit-o destul — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se pare); 10. şi la gîndul acesta mă cuprinde remuşcarea — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 8.*

Analiza textului subliniat:

păpuşa: apoziţie, exprimată prin substantiv, comun, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît, se referă la păpuşă, care are rol de nume predicativ); mersese vestea: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, mai mult ca perfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv; despletind(u): element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă pronominală -şi; atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul păr); una: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, feminin, singular, nominativ; remuşcarea: subiect, exprimat prin substantiv, comun, feminin, singular, nominativ, articulat hotărît.

Analiza sintactică a frazei:

3.23. 1. Ţi-aduci aminte de istoria italianului — *propoziţie principală;* 2. care venind la Paris, în timpul lui Ludovic al patrusprezecelea, a fost pe loc întem-

Scanned with OKEN Scanner

niţat la Bastilia — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* italianului); 3. şi (a fost) uitat acolo treizeci şi cinci de ani — *propoziţie secundară atributivă, eliptică de auxiliarul diatezei pasive, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* italianului), *coordonată copulativă cu 2.* 4. Cînd, în întîiele zile ale Regenţei, a fost în sfîrşit cercetat — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 7;* 5. şi, dovedindu-i-se deplina nevinovăţie, i s-a spus — propoziţie secundară circumstanţială de timp, *subordonată faţă de 7, coordonată copulativă cu 4;* 6. că i se redă libertatea — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* s-a spus); 7. nenorocitul a întrebat cu tristeţe — *propoziţie principală;* 8. ce să mai facă cu ea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* a întrebat); 9. şi a cerut — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 7;* 10. să fie lăsat în închisoare — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* a cerut);

Analiza textului subliniat:

Ţi-aduci aminte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a II-a, singular, diateza activă pronominală, tranzitivă; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; venind: complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, intranzitiv; în timpul: complement circumstanţial de timp, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia în (vezi observaţia de la 3.31); a fost întemniţat, (a fost) uitat, a fost cercetat, să fie lăsat: predicate verbale, exprimate prin verbe la diateza pasivă. Complementul de agent (autorul acţiunii) este subînţeles în toate cazurile: *de către oamenii regelui* (în cazul primelor două verbe la diateza pasivă), *de către oamenii Regenţei* (în cazul ultimelor două verbe la diateza pasivă); dovedindu-se: complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul gerunziu, diateza reflexivă, cu înţeles pasiv, intranzitiv -i-: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent este substantivul nevinovăţia, iar sensul construcţiei: *dovedindu-se nevinovăţia lui*); nevinovăţie: subiect, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, articulat cu articol hotărît (articolul apare la adjectivul care precede substantivul), nominativ (are rol de subiect al gerunziului dovedindu-se); libertatea: subiect, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; cu ea: complement circumstanţial instrumental, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, feminin, singular, acuzativ, forma accentuată, precedat de prepoziţia cu.

Analiza sintactică a frazei:

3.24. 1. Văzînd ...s-a urzit... complotul tăcerii — *propoziţie principală;* 2. că era greu — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv la gerunziu* văzînd); 3. să mă distrugă cu zeflemeaua — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* era greu); 4. muşcam eu mai veninos — *propoziţie circumstanţială de cauză incidentă, subordonată faţă de 2;* 5. în jurul a ce începusem — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 1 (elementul regent —*

Scanned with OKEN Scanner

verbul intranzitiv s-a urzit); 6. să public — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* începusem); 7. Dîndu-mi seama...am considerat acel complot ca binevenit — *propoziţie principală*; 8. că singurul mijloc de a mă răzbuna era — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — locuţiunea verbală intranzitivă la modul gerunziu* dîndu-mi seama); 9. să nu las în urma mea nimic— *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 8 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* era); 10. de care să se folosească — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — pronumele negativ* nimic); 11. şi să se bucure alţii — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — pronumele negativ* nimic), *coordonată copulativă cu 10;* 12. şi am aderat la el eu- însumi— *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 7.*

NOTĂ: Propoziţia 5 pare, datorită elementului ei joncţional, pronumele relativ ce precedat de locuţiunea prepoziţională în jurul, propoziţie circumstanţială de loc. Înlocuirea cu o parte de propoziţie cu aceeaşi funcţie sintactică ne arată însă că propoziţia 5 are rol de complement indirect: *s-a urzit un complot al tăcerii în jurul începuturilor mele publicistice în toate redacţiile literare.*

Analiza textului subliniat:

văzînd: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, gerunziu, diateza activă, tranzitiv; era greu: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală, mod indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular; cu zeflemeaua: complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv, comun, feminin, singular, acuzativ, articulat hotărît, precedat de prepoziţia cu; complotul: subiect, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, articulat hotărît; dîndu-mi seama: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune verbală, modul gerunziu; de a mă răzbuna: atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, prezent, diateza reflexivă, intranzitiv; era: predicat nominal, format din verb copulativ şi o propoziţie predicativă cu rol de nume predicativ; în urma mea: complement circumstanţial de loc, exprimat prin adjectiv posesiv, persoana I, un posesor un obiect posedat, feminin, singular, acuzativ precedat de locuţiunea prepoziţională în urma; acel: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, neutru, singular, acuzativ (elementul regent —substantivul complot).

Analiza sintactică a frazei:

3.25. 1. Mă încunoştinţă de acestea toate, aiurit încă, Pirgu — *propoziţie principală;* 2. după ce primisem de la cei doi luptători cîte un răvăşel — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1;* 3. fiecare mă ruga — *propoziţie principală;* 4. ca, în vederea unei răfuieli cu celălalt pe calea armelor, să-i slujesc de martor — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv cu dublu complement direct* ruga); 5. şi să-i găsesc un al doilea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv cu dublu complement direct* ruga), *coordonată copulativă cu 4.* 6. Îmi fu mai uşor — *propoziţie principală;* 7. decît aş fi crezut — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 6;*

Scanned with OKEN Scanner

8. să împiedic ieşirea pe teren — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* fu mai uşor).

Analiza textului subliniat:

de acestea: complement indirect, exprimat prin pronume demonstrativ de apropiere, feminin, plural, acuzativ; toate: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, plural, acuzativ (elementul regent — pronumele demonstrativ acestea); doi: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal propriu-zis, masculin, acuzativ; cîte un: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal distributiv, neutru, singular, acuzativ; în vederea unei răfuieli: complement circumstanţial de scop, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, genitiv, articulat cu articol nehotărît, precedat de locuţiunea prepoziţională în vederea ; cu celălalt : atribut pronominal, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, masculin, singular, acuzativ (elementul regent — substantivul răfuială); pe calea armelor : atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională pe calea; un al doilea: complement direct, exprimat prin numeral ordinal substantivizat, acuzativ; fu mai uşor: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală, formată din verbul copulativ a fi conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi un adverb la gradul comparativ de superioritate; pe teren: atribut substantival, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nearticulat, acuzativ (elementul regent — substantivul ieşirea), precedat de prepoziţia pe.

Analiza sintactică a frazei:

3.26. 1. Se vede — *propoziţie principală*; 2. că vreun duşman, probabil chiar din cercul familiei, în sfîrşit cineva ... a trimis la redacţie un dosar — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se vede); 3. care nu avea curajul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele nehotărît* cineva); 4. să atace pe faţă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* curajul); 5. dar îl ura atît de mult — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele nehotărît* cineva), *coordonată adversativă faţă de 3*; 6. încît ar fi vrut — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5*; 7. să-l vadă prăbuşit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* ar fi vrut); 8. chiar fără ca măcar să ţină — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 6*; 9. să se ştie — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul folosit intranzitiv* să ţină); 10. că de la el îi vine — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* să se ştie); 11. a cărui publicare scotea pe acest fruntaş nu numai din viaţa politică, ci şi din cea publică — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* dosar).

NOTĂ: Propoziţia circumstanţială consecutivă (6) este introdusă prin conjuncţia „specializată" încît şi este întărită prin prezenţa, în regentă, a adverbului corelativ atît de.

Analiza textului subliniat:

vreun: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, masculin, singular, nominativ; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; pe

Scanned with OKEN Scanner

față: complement circumstanțial de mod, exprimat prin locuțiune adverbială de mod; prăbușit: element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv (provenit din participiu), variabil, cu două terminații, patru forme flexionare, masculin, singular, acuzativ; a cărui: atribut pronominal, exprimat prin pronume relativ, masculin, singular, cazul genitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.27. 1. Emilia era cu totul alături de rol — *propoziție principală*; 2. din care nu pricepuse nimic — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 1 (elementul regent — substantivul* rol); 3. și nemaiștiind ... a încercat — *propoziție principală, coordonată copulativă cu 1*; 4. ce să facă — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv la gerunziu* nemaiștiind); 5. deoarece nici regizorul nu știuse — *propoziție secundară circumstanțială de cauză, subordonată față de 3*; 6. ce să-i arate — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știuse); 7. să plaseze eternul și teribilul ei cuplet din „Modelul" ... procedeu justificat doar de faptul — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* a încercat); 8. deși (l-a plasat) pe alte cuvinte — *propoziție secundară circumstanțială concesivă, eliptică de predicat, subordonată față de 7*; 9. că și aici era yorba de o femeie părăsită — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 7 (elementul regent — substantivul* faptul).

Analiza textului subliniat:

era: predicat verbal (are sensul figurat de „a se afla, a se găsi") exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv; cu totul: complement circumstanțial de mod exprimat prin locuțiune adverbială de mod; alături de rol: complement circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv, comun, neutru, singular, acuzativ, precedat de locuțiunea prepozițională alături de; din care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de propoziția din; nemaiștiind: complement circumstanțial de cauză, exprimat prin verb predicativ, gerunziu, forma negativă; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ în ambele propoziții în care apare; procedeu: apoziție, exprimată prin substantiv, comun, neutru, singular, nominativ; de faptul: complement de agent (elementul regent — verbul la modul participiu, cu înțeles pasiv justificat), exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, acuzativ, precedat de prepoziția de.

Analiza sintactică a frazei:

3.28. 1. Ceea ce arată, pînă la uimire și dezolare — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 3 (are rol de subiect al verbului copulativ* e); 2. cît de complicat este sistemul acesta al relativităților în iubire — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* arată); 3. e — *propoziție principală*; 4. că în acest timp eu îl invidiam cu emoție și admirație pe Ladima — *propoziție secundară predicativă, subordonată față de 3 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* e); 5. care în vremea aceea se ducea foarte ades după amiază — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 4 (elementul regent — substantivul propriu* Ladima); 6. să ia o cafea — *propoziție secundară circumstanțială de scop, subordonată față de 5*; 7. și să citească reviste la „Arta decora-

Scanned with OKEN Scanner

tivă" — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 6.*

Analiza textului subliniat:

ceea ce: subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; acesta: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ, neutru, singular, nominativ (determină substantivul sistem); e: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi o propoziţie cu rol de nume predicativ (4); care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; după amiază: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp.

Analiza sintactică a frazei:

3.29. 1. Determinismul psihologic e atît de mare — *propoziţie principală*; 2. încît cu toată iluzia deosebirilor de structură, sînt incidente de asemănare, amănunte — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 1*; 3. care te îngheaţă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivele* incidente, amănunte). 4. Ca pe drumuri diferite să ajungi în acelaşi punct — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al locuţiunii verbale* dă emoţia); 5. îţi dă emoţia — *propoziţie principală*; 6. pe care o încearcă cel — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* emoţia); 7. care, în pădure, vede — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — pronumele demonstrativ* cel); 8. că ... ajunge mereu — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* vede); 9. ori în ce direcţie ar merge drept înainte — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 8*; 10. de unde a plecat — *propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 8.*

Analiza textului subliniat:

sînt: predicat verbal (verbul a fi are sensul „a exista"), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv; cu toată iluzia: complement circumstanţial concesiv, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, cazul acuzativ, precedat de locuţiunea prepoziţională cu toată; incidente, amănunte: subiect multiplu, exprimat prin substantive comune, neutre, plural, nominativ, nearticulate; care: subiect al propoziţiilor 3 şi 7, exprimat prin pronume relativ, nominativ; pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia pe; o: reluarea complementului direct prin pronume personal, persoana a III-a, feminin, singular, acuzativ, formă neaccentuată.

Analiza sintactică a frazei:

3.30. 1. Şi... nu erau analogiile de situaţie şi potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate — *propoziţie principală*; 2. ceea ce mă impresiona cu deosebire — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 1 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* nu erau); 3. care nu-mi spuneau mare lucru — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivele* analogiile, potrivirile); 4. cît (era) un anumit soi de corespondenţe în sensi-

Scanned with OKEN Scanner

bilitate — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 1*; 5. care mă înfiorau — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* corespondenţe); 6. cînd le descopeream — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 5.*

NOTĂ: Propoziţia 2 este subordonată predicativă şi nu subiectivă, cum pare la prima vedere, datorită poziţiei ei în faţa regentei (1). Propoziţia 1 are un subiect multiplu (analogiile şi potrivirile), cu care verbul copulativ se acordă în număr (nu erau), aşa că rolul numelui predicativ nu îl poate îndeplini decît propoziţia 2.

Analiza textului subliniat:

ceea ce: subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; care: subiect în propoziţiile 3 şi 5, exprimat prin pronume relativ, nominativ; în sensibilitate: atribut substantival, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, nearticulat, acuzativ, precedat de prepoziţia în; mă: complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, acuzativ, formă neaccentuată; cînd: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb relativ de timp.

Analiza sintactică a frazei:

3.31. 1. Că lucrînd ... Boyle şi Mariotte descoperă în acelaşi timp aceeaşi lege, a gazelor — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* e mai puţin impresionant); 2. fără să ştie unul de altul — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 1*; 3. sau că Newton şi Leibnitz ... au descoperit fiecare calculul diferenţial — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* e mai puţin impresionant), coordonată disjunctivă faţă de 1; 4. mereu fără să ştie unul de altul — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 3*; 5. e mai puţin impresionant — *propoziţie principală*; 6. decît să afli faptul — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 5*; 7. că doi oameni încearcă aceleaşi simptome psihologice din pricina aceleiaşi boli fizice, în senzaţii — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* faptul); 8. pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* senzaţii).

Analiza textului subliniat:

aceeaşi: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de identitate, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul lege); unul: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ; de altul: complement indirect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţie; e mai puţin impresionant: predicat nominal, exprimat printr-o expresie verbală impersonală, formată din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi adverb de mod, gradul comparativ de inferioritate; doi: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal propriu-zis, simplu, masculin, nominativ; din pricina: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia din (vezi şi Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, EA, 1986, p.307; G.G.Neamţu, *Elemente de analiză gramaticală*, E.Ş.E., 1989, p.107); pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia pe; le: reluarea complementului direct prin pronume personal, persoana a III-a,

Scanned with OKEN Scanner

plural, feminin, acuzativ, formă neaccentuată; de neexperimentat, personale: elemente predicative suplimentare, exprimate prin verb predicativ, conjugarea I, modul supin, respectiv adjectiv variabil, două terminaţii, patru forme, feminin, plural, acuzativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.32. 1. Îndîrjirea nu-i venea — *propoziţie principală*; 2. decît cînd vedea pe alţii poruncind şi rînduind acolo — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1*; 3. unde el rînduise — *propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 2*; 4. şi poruncise atîţi ani — *propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 2, coordonată copulativă cu 3.* 5. Porunceau — *propoziţie principală*; 6. şi rînduiau feciorii lui — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. totuşi nu-i era îndămînă — *propoziţie principală*; 8. să audă pe alţii poruncind — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* nu era îndămînă); 9. iar el să tacă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* nu era îndămînă), *coordonată adversativă cu 8.* 10. Decît să se mai suie la grajdurile domneşti — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 12*; 11. să-i vie supărare — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 12, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 10*; 12. nu-i mai bine — *propoziţie principală*; 13.să-şi vadă de ale sale treburi la curtea sa din Timiş — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 12 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* nu-i mai bine).

NOTĂ: Propoziţiile 10 şi 11 sînt modale comparative, deoarece îndeplinesc în frază rolul celui de al doilea termen al comparaţiei exprimate prin predicatul propoziţiei 12 (nu-i mai bine).

Analiza textului subliniat:

poruncind şi rînduind: elemente predicative suplimentare, exprimate prin verbe predicative, conjugarea a IV- a, gerunziu, diateza activă, tranzitive; nu era îndămînă: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, intranzitiv; nu-i mai bine: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală în structura căreia intră un adverb la gradul comparativ de superioritate; ale sale: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor mai multe obiecte posedate, feminin, plural, acuzativ. Deoarece acest adjectiv apare înaintea substantivului regent, el apare articulat cu articol genitival şi poate fi foarte uşor confundat cu un pronume posesiv; sa: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor un obiect posedat, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu substantivul curtea).

Analiza sintactică a frazei:

3.33. 1. Lucru vrednic de văzut este la visteria domniei sale — *propoziţie principală*; 2. cînd vin căpitanii — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al predicatului nominal* lucru este); 3. să ieie lefile — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 2*; 4. şi cînd se înşiră după aceea curtenii, nemţi, panţiri, dorobanţi, lipcani, tataraşi, hînsari şi alergătorii la cetăţi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al*

Scanned with OKEN Scanner

predicatului nominal lucru este), *coordonată copulativă cu 2*; 5. de-şi primesc banul domnesc — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4.*

Analiza textului subliniat:

este: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, rolul numelui predicativ fiind îndeplinit de propoziţiile 2 şi 4; de văzut: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, modul supin (determină adjectivul vrednic); după aceea: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp; curtenii ... şi alergătorii la cetăţi: subiect multiplu, exprimat prin substantiv şi o locuţiune substantivală, nominativ; nemţi, panţiri, dorobanţi, lipcani, tataraşi, hînsari: apoziţie dezvoltată pe lîngă substantivul curtenii şi nu elemente ale subiectului multiplu, cum par la prima vedere;-şi: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul banul).

Analiza sintactică a frazei:

3.34. 1. Măria sa Ştefan-Vodă acuma e ca acel barbat — *propoziţie principală*; 2. carele s-a însurat c-o muiere frumoasă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* barbat). 3. Plăcutu-i-a — *propoziţie principală*; 4. să puie cunună — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (are rol de subiect al verbului impersonal* a plăcut); 5. şi să aibă cu sine — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (are rol de subiect al verbului impersonal* a plăcut), *coordonată copulativă cu 4*; 6. ce i-i drag — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* să aibă). 7. Dar domnia ... e muiere cu nacafale — *propoziţie principală*; 8. cu care s-a cunúnat măria sa — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* domnia). 9. I se poate spune şi măriei sale — *propoziţie principală*; 10. că şi-a vîrît cap sănătos subt Evanghelie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal la infinitiv* a se spune).

Analiza textului subliniat:

Ştefan-Vodă: apoziţie, exprimată prin substantiv propriu, compus, masculin, singular, nominativ; e ca barbat : predicat nominal, format din verb copulativ şi nume predicativ exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, precedat de adverbul de comparaţie ca; carele: subiect, exprimat prin pronume relativ, formă veche, nominativ; să puie cunună: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală (are sensul „a se căsători"); ce: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; cu care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia cu; şi-: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul capul).

Analiza sintactică a frazei:

3.35. 1. Era o fată obişnuită şi drăguţă — *propoziţie principală*; 2. care juca foarte bine tenis — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul*

Scanned with OKEN Scanner

regent — substantivul fată); 3. şi rîdea uneori numai din plăcerea de a-şi dezveli dinţii foarte albi şi regulaţi, semn de neîndoioasă sănătate — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* fată), *coordonată copulativă cu 2.* 4. Poate singurul lucru neobişnuit ... era — *propoziţie principală*; 5. pe care îl credea despre ea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* lucru); 6. şi-i plăcea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* lucru), *coordonată copulativă cu 5*; 7. să şi-l spună — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului impersonal* plăcea); 8. că „are o stea în frunte" din cauza unei mici pete roşcate de deasupra sprîncenelor, asemănătoare cu podoaba femeilor indiene — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 4 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* era).

Analiza textului subliniat:

numai din plăcerea: complement circumstanţial de mod, exprimat prin substantiv, comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de un adverb de mod de restricţie, care nu are funcţie sintactică şi de prepoziţia din; de a dezveli: atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; -şi: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul dinţii); semn: apoziţie, exprimată prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, nearticulat; pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ. Este reluat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal (îl); era: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi o propoziţie predicativă cu rol de nume predicativ (8); are o stea în frunte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular; din cauza: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia din (vezi observaţia de la **3.31**); de deasupra sprîncenelor: atribut substantival, exprimat prin substantiv comun, feminin, plural, genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională de deasupra.

Analiza sintactică a frazei:

3.36. 1. Era îmbrăcată într-o rochie cafenie — *propoziţie principală*; 2. din care izbucnea gîtul lung şi alb cu o linie elegantă şi suplă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* rochie). 3. Atunci, într-un fel, a descoperit — *propoziţie principală*; 4. ce înseamnă cu adevărat o linie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* a descoperit). 5. Pe piept, închizîndu-l, strîngînd rochia în jurul gîtului, lucea un mare scarabeu de aur — *propoziţie principală*. 6. Ce te frapa — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 7 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* era u); 7. însă era u doi ochi deosebiţi, luminoşi dincolo de culoare — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 5*; 8. însă nu culoarea conta, ci acea luminozitate specială — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 7*; 9. care se întindea asupra feţei, ca şi luminile geamurilor asupra străzii întunecate — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* luminozitate).

Scanned with OKEN Scanner

Analiza textului subliniat:

era îmbrăcată: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, şi un nume predicativ, exprimat prin participiu cu valoare adjectivală, feminin, singular, nominativ; din care: complement circumstanţial de loc, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia din; atunci: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb; într-un fel, cu adevărat: complemente circumstanţiale de mod, exprimate prin locuţiuni adverbiale de mod; ce înseamnă: predicat nominal, format din verb copulativ (nu are sensul „a scrie, a face semn"), conjugarea I, modul indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ, exprimat prin pronume relativ, nominativ; închizînd, strîngînd: complemente circumstanţiale de mod, exprimate prin verbe predicative, conjugarea a III-a, gerunziu, diateza activă, tranzitive; în jurul gîtului: complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională în jurul; ce: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; erau: predicat nominal. Numele predicativ nu este substantivul ochi, cu care verbul copulativ se acordă în număr şi persoană şi deci are funcţia de subiect, ci propoziţia predicativă(6), care stă înaintea regentei; nu culoare, ci luminozitate: subiect multiplu, exprimat prin substantive comune, feminine, singular, nearticulate, nominativ, în raport de coordonare adversativă; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ: asupra feţei: complement indirect, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia asupra.

Analiza sintactică a frazei:

3.37. 1. Din cauza aceasta se simţi brusc bine, foarte bine dispusă şi de loc stînjenită de bărbatul acesta străin — *propoziţie principală*; 2. cu care n-ar fi avut — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* bărbatul); 3. ce să vorbească — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* n-ar fi avut); 4. şi încetă ... privind indiferentă tablourile cu un aer fals concentrat — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 5. să-i mai vadă pe ceilalţi — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* încetă). 6. Era — *propoziţie principală*; 7. ca şi cum în cele două săliţe ar fi fost numai ei doi — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă- condiţională), subordonată faţă de 6*; 8. şi ar fi urmat — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă condiţională), subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 7*; 9. să se aşeze undeva jos — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al verbului impersonal* ar fi urmat); 10. şi să aştepte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al verbului impersonal* ar fi urmat), *coordonată copulativă cu 9*; 11. ca bărbatul acela între două vîrste să-i facă o cafea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul tranzitiv* să aştepte).

NOTĂ: Propoziţiile 7 şi 8 par, la prima vedere, propoziţii secundare predicative. Această ipoteză se exclude dacă avem în vedere faptul că era din propoziţia regentă are, în textul nostru, valoare impersonală.

Analiza textului subliniat:

se simţi bine, dispusă, stînjenită: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, diateza

Scanned with OKEN Scanner

reflexivă, intranzitiv şi nume predicativ multiplu exprimat prin adverb de mod, respectiv adjective variabile, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ, gradul pozitiv; de bărbatul: complement de agent, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia de; cu care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia cu; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; era: predicat verbal (are sensul „se întîmpla, se petrecea"), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat; ar fi fost: predicat verbal (are sensul „s-ar fi aflat"), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, plural, diateza activă, intranzitiv, neregulat; doi: atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal propriu-zis, simplu, masculin, nominativ; acela: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, masculin, singular, nominativ (se acordă cu substantivul bărbatul); între două vîrste: atribut adjectival, exprimat prin locuţiune adjectivală.

Analiza sintactică a frazei:

3.38. 1. Din clipa ... Liviu Dunca îşi dădu seama de ridicolul situaţiei — *propoziţie principală*; 2. în care intră în cameră — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* clipa). 3. Oare ce am să-i spun? — *propoziţie principală*; 4. se întreba — *propoziţie principală incidentă*; 5. însă chiar în aceeaşi clipă se şi auzi vorbind — *propoziţie principală, coordonată adversativă faţă de 4.* 6. Vorbea precipitat — *propoziţie principală*; 7. ca şi cum ar fi fost mereu în pericol — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă condiţională), subordonată faţă de 6*; 8. să fie întrerupt — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* pericol); 9. şi ... ar fi fost de o deosebită importanţă — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă condiţională), subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 7*; 10. ceea ce avea să comunice — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (are rol de subiect al predicatului nominal* ar fi fost de o importanţă); 11. şi... ar pierde enorm — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă condiţională), subordonată faţă de 6, coordonată copulativă cu 9*; 12. dacă cineva l-ar împiedica — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 11.*

Analiza textului subliniat:

îşi dau seama: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza reflexivă, intranzitivă; în care: complement circumstanţial de timp, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţie; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; am să spun, avea să comunice: predicate verbale, exprimate prin verbe predicative la modul indicativ, timpul viitor (forme populare); vorbind: element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, intranzitiv; să fie întrerupt: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza pasivă, intranzitiv (complementul de agent e subînţeles); ceea ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ; ar fi fost de o importanţă: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi nu-

Scanned with OKEN Scanner

me predicativ, exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţie; cineva: subiect, exprimat prin pronume nehotărît, nominativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.39. 1.Este de mult ştiut — *propoziţie principală*; 2. că trebuie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al verbului pasiv impersonal* este ştiut); 3. să fii puţin trist, cu adevărat trist şi fără motiv — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al verbului impersonal* trebuie); 4. ca să poţi percepe comedia — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 2.* 5. Este o banalitate însă — *propoziţie principală*; 6. ce trebuie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* banalitate); 7. să-ţi fie ... amintită — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului impersonal* trebuie); 8. că tristeţea cea mai autentică e.a clovnilor — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al predicatului nominal* este o banalitate).

Analiza textului subliniat:

este ştiut, să fie amintită: predicate verbale, exprimate prin verbe predicative, conjugarea a IV-a, indicativ, respectiv conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza pasivă, intranzitive (complementele de agent sînt subînţelese); ce (prop.6): pronume relativ care introduce prop.6, dar are funcţie de subiect al verbului să fie amintită (prop.7); cu adevărat: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială; percepe: complement direct exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; este a clovnilor: predicat nominal, format din verb copulativ şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, masculin, plural, genitiv, articulat cu articol hotărît.

Analiza sintactică a frazei:

3.40. 1. Discutînd criteriile ... am precizat — *propoziţie principală*; 2. după care stabilim — *propoziţie secundară, atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* criteriile); 3.dacă un cuvînt este (în fondul principal) — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* stabilim); 4. sau nu (este) în fondul principal — *propoziţie secundară completivă directă, eliptică de predicat, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* stabilim), *coordonată disjunctivă cu 3*; 5. că în general cerem cuvintelor din fondul principal — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* am precizat); 6. să aibă *sensuri multiple şi variate — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* cerem); 7. căci aceasta e o dovadă şi de întrebuinţare frecventă şi de legătură durabilă cu restul vocabularului şi cu gramatica, cu limba în general — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 5.* 8. Urmează de aici — *propoziţie principală*; 9. că ... el se apropie prin aceasta de fondul principal — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al verbului impersonal* urmează); 10. dacă un cuvînt îşi îmbogăţeşte conţinutul cu sensuri noi — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subor-*

Scanned with OKEN Scanner

donată față de 9; 11. și invers ... poziția lui slăbește — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 8 (are rol de subiect al verbului impersonal* urmează), *coordonată copulativă cu 9*; 12. dacă un cuvînt pierde o parte din sensuri — *propoziție secundară circumstanțială condițională, subordonată față de 11*; 13. el este împins spre periferia limbii — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 8 (are rol de subiect al verbului impersonal* urmează), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 11.*

Analiza textului subliniat:

discutînd: complement circumstanțial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, gerunziu, diateza activă, tranzitiv; cu restul ..., cu gramatica, cu limba: atribute substantivale, exprimate prin substantive, articulate cu articol hotărît, acuzativ, precedate de prepoziția cu (elementul regent — substantivul legătură); își: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul conținutul); prin aceasta: complement circumstanțial instrumental, exprimat prin pronume demonstrativ, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziția prin; este împins: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza pasivă, intranzitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.41.1. Țugurlan mai avea o soră — *propoziție principală*; 2. care semăna cu el mai rău — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 1 (elementul regent — substantivul* soră); 3. decît dacă ar fi fost gemeni — *propoziție secundară circumstanțială de mod (comparativă), subordonată față de 2.* 4. Era o femeie deosebită — *propoziție principală*; 5. și multă lume știa — *propoziție principală, coordonată copulativă cu 4*; 6. că ... era din pricina soră-si — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* știa); 7. dacă lui Țugurlan, înrăit și dușmănos ... nu i se întîmplase încă nici o nenorocire — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 6 (are rol de subiect al verbului impersonal* era); 8. cum era — *propoziție secundară circumstanțială de mod (propriu-zisă), subordonată față de 7 (vezi GA, I, p.307)*; 9. care ... se înțelegea totuși mai bine cu oamenii — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 6 (elementul regent — substantivul* soră); 10. fără să fie mai puțin îngăduitoare cu lumea — *propoziție circumstanțială concesivă, subordonată față de 9*; 11. uneori era chiar mai cumplită decît fratele ei — *propoziție principală incidentă*; 12. și avea grijă — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 6 (elementul regent — substantivul* soră), *coordonată copulativă cu 9*; 13. ca din cînd în cînd să-l țină de rău — *propoziție secundară completivă indirectă, subordonată față de 12 (elementul regent — locuțiunea verbală intranzitivă* avea grijă).

Analiza textului subliniat:

ar fi fost gemeni, era o femeie, cum era, să fie mai puțin îngăduitoare, era mai cumplită: predicate nominale, formate din verbul copulativ a fi și nume predicativ exprimat prin substantive, adverb relativ și respectiv adjective la gradul comparativ de inferioritate, respectiv de superioritate; era: predicat verbal (verbul a fi are valoare impersonală și poate fi înlocuit cu „se întîmplă"); din pricina: complement circumstanțial de cauză, exprimat prin substantiv, comun, femi-

Scanned with OKEN Scanner

nin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît (vezi observaţia de la 3.31); lui Ţugurlan: complement indirect, exprimat prin substantiv propriu, masculin, singular, dativ, articulat cu articolul hotărît proclitic lui; i: realuarea complementului indirect prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, formă neaccentuată; nenorocire: subiect exprimat prin substantiv comun, feminin, singular, nominativ; decît fratele: complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de adverbul de comparaţie decît; avea grijă, să ţină de (la) rău: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; din cînd în cînd: complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp.

Analiza sintactică a frazei:

3.42. 1. Marioara mai moştenea de la maică-sa scîrba pentru mîncare şi mai ales pentru băutură... şi mai ales o limpezime a gîndurilor şi faptelor — *propoziţie principală*; 2. era de mirare — *propoziţie principală incidentă*; 3. cît de puţin mînca ea la masă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* era de mirare); 4. şi n-ar fi pus pe limbă o picătură de ţuică — *propoziţie principală*; 5. s-o pici cu ceară — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 4;* 6. pe care tatăl ei nu le avea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — substantivele* scîrbă, limpezime).

Analiza textului subliniat:

pentru mîncare şi pentru băutură: atribute substantivale, exprimate prin substantive comune, feminine, singular, acuzativ, precedate de prepoziţia pentru; era de mirare: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, intranzitivă; n-ar fi pus pe limbă, s(-o) pici cu ceară: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; pe care: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia pe; le: reluarea complementelor directe (scîrbă, o limpezime) prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, cazul acuzativ, formă neaccentuată.

Analiza sintactică a frazei:

3.43. 1. Plotoagă se uita la el total nedumerit şi pe de altă parte şi dispreţuitor — *propoziţie principală*; 2. iar Isosică fuma — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1*; 3. şi îl asculta cu o curiozitate împrăştiată şi absentă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 2*; 4. se vedea — *propoziţie principală*; 5. că nici măcar nu-i trecea prin cap — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4* (*are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se vedea); 6. să fie atent — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5* (*are rol de subiect al locuţiunii verbale impersonale* nu trecea prin cap); 7. la ce le-ar putea spune Bilă — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — adjectivul* atent); 8. chiar dacă din întîmplare responsabilul Arlus ar fi descoperit în evenimentele viitoare o anume fisură — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 5.*

Analiza textului subliniat:

nedumerit şi dispreţuitor: elemente predicative suplimentare, exprimate prin adjective variabile, cu două terminaţii, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv;

Scanned with OKEN Scanner

total: complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb; nu trecea prin cap: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, unipersonală, cu valoare impersonală, indicativ, imperfect, diateza activă, intranzitivă; ce: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv la infinitiv spune), exprimat prin pronume relativ, acuzativ; spune: complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; din întîmplare: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială; anume: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv invariabil, acuzativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.44. 1. De astă dată Zdroncan nu mai era de faţă — *propoziţie principală;* 2. era (de faţă) doar Bilă — *propoziţie principală;* 3. care părea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul propriu* Bilă); 4. să fi descoperit — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 3 (are rol de nume predicativ faţă de verbul copulativ* părea); 5. că nu era exclus — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* să fi descoperit); 6. ca şeful postului de miliţie să-le facă greutăţi în actele de constatare a viitoarei fraude a morarului — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* nu era exclus). 7. Ceea ce spunea el — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al predicatului nominal* părea întunecos şi de neînţeles); 8. însă părea întunecos şi de neînţeles pentru preşedinte — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2.*

Analiza textului subliniat:

nu era de faţă, să facă greutăţi: predicate verbale, exprimate prin locuţiuni verbale; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; părea: predicat nominal, format din verb copulativ şi o propoziţie predicativă (4), cu rol de nume predicativ; nu era exclus: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, intranzitivă; ceea ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ; părea întunecos şi de neînţeles: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a II-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, şi nume predicativ multiplu, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, gradul pozitiv, nominativ şi respectiv verb predicativ, conjugarea a III-a, modul supin; pentru preşedinte: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin substantiv comun, masculin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia pentru;

Analiza sintactică a frazei:

3.45. 1. Asta putea — *propoziţie principală;* 2. să însemne — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* putea); 3. că toate neliniştile lui priveau doar un viitor — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* să însemne); 4. la care el nu va mai lua parte — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* viitor); 5. şi că ... avea să fie scutit — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ* să însemne); 6. măcar atît cît

Scanned with OKEN Scanner

mai avea de trăit — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 5*; 7. să verifice — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul la diateza pasivă* avea să fie scutit); 8. dacă ... avea să se întîmple — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* să verifice); 9. ceea ce spunea Niculaie al lui — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 şi 10 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* avea să se întîmple); 10. sau nu (avea să se întîmple) — *propoziţie secundară completivă directă, eliptică de predicat, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* să verifice), *coordonată disjunctivă faţă de 8*. 11. Dar se vedea — *propoziţie principală*; 12. că nici de asta nu era sigur — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 11 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se vedea).

Analiza textului subliniat:

să însemne: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv şi două propoziţii predicative (3 şi 5) cu rol de nume predicativ; toate: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, plural, nominativ (se acordă cu substantivul nelinişti); lui: atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv; la care: complement indirect, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţie; nu va lua parte: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală; avea să fie scutit: predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, modul indicativ, timpul viitor (formă populară), persoana a III-a singular, diateza pasivă, intranzitiv; ceea ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ; avea să se întîmple: predicat verbal, exprimat prin verb impersonal, modul indicativ, timpul viitor (formă populară), diateza reflexivă, intranzitiv; de asta: complement indirect, exprimat prin pronume demonstrativ de apropiere, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţie; nu era sigur: predicat nominal, format din verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, intranzitiv, neregulat şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme flexionare masculin, singular, gradul pozitiv, nominativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.46. 1. Şi de astă dată tăcu de tot, cu o expresie atît de înţepenită de protest — *propoziţie principală*; 2. încît era lesne de închipuit — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 1*; 3. că nu mai vroia — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv la modul supin* de închipuit); 4. să vorbească — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu vroia); 5. nu pentru că nu mai avea ce spune — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3*; 6. ci dimpotrivă, că avea prea multe de spus — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3, coordonată adversativă cu 5*; 7. dar nu vroia — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3, coordonată adversativă faţă de 6*; 8. să greşească dînd drumul unor gînduri nelimpezite sau colorate de o îngrijorare sau o temere — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu

Scanned with OKEN Scanner

vroia); 9. care să nu fie şi ale altora — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivele* îngrijorare şi temere).

NOTĂ: Propoziţia 3 poate fi uşor confundată cu o propoziţie subiectivă. Această ipoteză se exclude dacă avem în vedere faptul că verbul la supin, de închipuit, are rolul sintactic de subiect. Acest lucru iese în evidenţă şi mai clar prin transformarea verbului la supin într-o propoziţie subiectivă: Era lesne să-ţi închipui.

Analiza textului subliniat:

era lesne: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală impersonală, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular; ce: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv, modul infinitiv spune), exprimat prin pronume relativ, acuzativ; spune: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv nu avea), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, diateza activă, tranzitiv; de spus: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv avea), exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, supin, tranzitiv; dînd drumul: complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune verbală, modul gerunziu; care: subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; să nu fie ale altora: predicat nominal, format din verb copulativ şi nume predicativ, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, plural, genitiv.

Analiza sintactică a frazei:

3.47. 1. Şi ... am părăsit comisia — *propoziţie principală*; 2. fără să mă mai sfătuiesc cu nimeni — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 1*; 3. am ieşit afară — *propoziţie principală*; 4. şi am luat-o ... spre casa fetei dorindu-mi foarte tare ... şi fiind pentru întîia oară mulţumit — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 3*; 5. după ce am întrebat — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4*; 6. încotro e — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* am întrebat); 7. să-l mai găsesc pe Ambrozie acolo — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* dorindu- mi, *modul gerunziu*). 8. că nu sînt mic fiziceşte — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — adjectivul* mulţumit).

Analiza textului subliniat:

cu nimeni: complement indirect, exprimat prin pronume nehotărît negativ, acuzativ, precedat de prepoziţie; e: predicat verbal (are sensul „se află, se găseşte"); dorindu-mi: elementul predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă pronominală, tranzitiv; fiind mulţumit: element predicativ suplimentar, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv (verbele copulative îşi menţin această calitate şi la modurile nepersonale şi deci au nevoie de nume predicative, chiar dacă nu îndeplinesc funcţia de predicat); nu sînt mic: predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana I, singular, diateza activă, intranzitiv şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, trei forme, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv; fiziceşte: complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin adverb de mod.

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei:

3.48. 1. Se ridică de pe canapea, urmată de cealaltă — *propoziţie principală.* 2. Doamna Polihroniade rămase lîngă mine — *propoziţie principală;* 3. şi îmi spuse — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 2;* 4. că am lipsit cam prea mult dintre musafiri — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse*);* 5. şi că e mai bine — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse*), coordonată copulativă cu 4;* 6. să se creadă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale* e mai bine*);* 7. că am plecat — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* să se creadă*);* 8. fără să dau bună ziua — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 7;* 9. decît să mă întorc — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 5;* 10. şi să se creadă — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 9;* 11. că am discutat atît de îndelung împreună — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* să se creadă*).*

Analiza textului subliniat:

Polihroniade: apoziţie, exprimată prin substantiv, propriu, feminin, singular, nominativ; urmată: element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, participiu, feminin, singular, nominativ; de cealaltă: complement de agent, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţie; cam prea mult: complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb, gradul superlativ absolut, precedat de un adverb de mod, care exprimă aproximaţia; e mai bine: predicat nominal, exprimat prin expresie verbală, impersonală, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, intranzitivă; să dau bună ziua: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul conjunctiv, prezent, persoana I, singular, intranzitivă.

Analiza sintactică a frazei:

3.49. 1. Oamenii nu-şi dau seama totdeauna — *propoziţie principală;* 2. ce aştepţi de la ei — *propoziţie secundară completivă indirectă subordonată faţă de 1 (elementul regent — locuţiunea verbală intranzitivă* nu- şi dau seama*);* 3. şi mi se păru — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1;* 4. că prietena lui Costică mă minte cu intenţii bune, neştiind — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal* se păru*);* 5. că în cazul meu mi-ar fi făcut bine adevărul şi nu minciuna — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv, modul gerunziu —* neştiind*).* 6. Căutai deci pe altcineva mai puţin doritor — *propoziţie principală;* 7. să mă ferească — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — adjectivul* doritor*);* 8. de ceea ce mă interesa — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* să ferească*, care are deja un complement direct; pronumele personal* mă*);* 9. să aflu — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (are rol de subiect al verbului folosit unipersonal, cu valoare impersonală* interesa*);* 10. şi gîndul mă duse la un avocat — *propoziţie principală.*

Scanned with OKEN Scanner

Analiza textului subliniat:

nu-şi dau seama: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, diateza reflexivă, intranzitivă; ce: complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; lui Costică: atribut substantival, exprimat prin substantiv propriu, masculin, singular, genitiv, cu articol hotărît proclitic lui; neştiind: complement circumstanţial de cauză, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu; ar fi făcut bine: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular; adevărul şi nu minciuna: subiect multiplu, exprimat prin substantive comune, neutru, respectiv feminin, singular, nominativ, articulate cu articol hotărît (în raport de coordonare adversativă); mai puţin doritor: atribut adjectival, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, trei forme, masculin, singular, acuzativ, gradul comparativ de inferioritate; ceea ce: complement direct (elementul regent — verbul tranzitiv să aflu), exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, acuzativ.

Analiza sintactică a frazei:

3.50. 1. Mă smulsei din mijlocul lor şi din faţa ucigaşului — *propoziţie principală*; 2. care nu mă mai vedea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* ucigaş); 3. şi o luai în grabă spre ocean — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1.* 4. Mă aşezai jos, la marginea lui — *propoziţie principală*; 5. îmi luai capul în mîini — *propoziţie principală*; 6. şi începui — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. să ascult zgomotul valurilor — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* începui). 8. Aveam sentimentul — *propoziţie principală*; 9. că ... înţelesul ... nu va întîrzia — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* sentimentul); 10. dacă îmi pun în acord mişcarea lor cu bătaia inimii şi respiraţia pieptului — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 9*; 11. pe care îl căutam — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* înţelesul); 12. să apară — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul intranzitiv* nu va întîrzia).

Analiza textului subliniat:

o luai: predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală; din mijlocul lor şi din faţa ucigaşului: complement circumstanţial de loc multiplu, exprimat prin pronume şi substantiv, genitiv, precedate de locuţiunile prepoziţionale din mijlocul şi din faţa; îmi: atribut pronominal, exprimat prin pronume reflexiv, persoana I, singular, dativ, formă neaccentuată.

Scanned with OKEN Scanner

4. TESTE DE ANALIZĂ FONETICĂ, LEXICALĂ ŞI GRAMATICALĂ

4.1. Cu toate că dimineaţa următoare Constanţa se simţi mai bine, deşi nu dormise toată noaptea, se hotărî totuşi să se ducă la spitalul unde lucra doctorul Sîrbu şi să se interneze după cum o sfătuise el, să nu i se agraveze oboseala aceea însoţită de nelinişte care nu se mai retrăgea. La consultaţii veni chiar doctorul Sîrbu şi îi spuse să aştepte. Cu un aer obosit din pricina nopţii de gardă pe care o făcuse, doctorul Sîrbu reveni după o jumătate de oră în holul pavilionului şi spuse Constanţei că rezerva în care avea să stea abia acum are un pat liber şi că trebuie să aştepte să se schimbe rufăria şi să se facă un pic de curăţenie.

Marin Preda, *Risipitorii*, 200.

a. analiza sintactică a frazei: b.analiza subiectelor din propoziţiile primei fraze; c: identificaţi şi explicaţi cum s-au format cuvintele derivate din fraza a doua.

4.2. Acelaşi doctor Drăghici o examină şi îi dovedi că *totul era în regulă cu memoria ei*, dar ea nu ştiu cum să-i explice că faptul că chemările ei adresate trecutului rămîneau fără răspuns însemna că e vorba de pierderea memoriei afective, strivirea ei de către această tăcere prin care nu mai răzbătea nimic. Era ca şi cînd, rătăcită într-o pădure întunecoasă, ar fi dat de o colibă, din care, deşi ştia că înăuntru sînt oameni şi o aud, nimeni nu vroia să răspundă la bătăile ei în poartă.

Marin Preda, *Risipitorii*, 299.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. identificaţi neologismele din text.

4.3. Dar nici ea nu auzi bine şi nu înţelese că recomandarea era cam categorică şi cu atît mai puţin putu să-şi dea seama că *expresia de înstrăinare care apăruse pe chipul infirmierelor şi medicilor* la auzul acestei recomandări nu putea să însemne altceva decît că şederea ei acolo se terminase şi că plecarea era o chestie de zile.

Marin Preda, *Risipitorii*, 403.

a. analiza frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului.

4.4. Sînt români cari n-au fost niciodată în Iaşi, deşi n-ar trebui să fie nici unul, căci cine n-a fost aici nu poate să străbată cu înţelegerea foile celor mai frumoase cronici, nu se poate pătrunde după cuviinţă de spiritul trecutului nostru, *care trăieşte aici mai viu şi mai bogat decît oriunde aiurea*, nu poate plînge îndeajuns pierderile de astăzi ale neamului nostru, acolo unde în alte timpuri s-a manifestat mai puternic şi mai glorios.

Nicolae Iorga, *Peisagii*, 56.

Scanned with OKEN Scanner

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. identificaţi cuvintele din text în structura cărora apar diftongi şi vocale în hiat.

4.5. Marea în sine o cunosc în multe, în foarte multe locuri, şi din vremuri foarte îndepărtate, din cei dintîi ani de tinereţă, cînd, fără a cunoaşte marea care udă coastele noastre şi la cunoştinţa căreia am ajuns mai tîrziu numai, a trebuit să fac alte drumuri, în Apusul depărtat, unde în locul apelor albastre ale Adriaticei şi Mediteranei, *pe care am ajuns a le cunoaşte mai tîrziu*, şi în locul mării de oţel asupra căreia se coboară umbra întunecată a vechiului Pont, care udă Dobrogea noastră, am putut cunoaşte bucata de ocean care, despărţind Anglia de Franţa, îşi poartă apele neliniştite între cele două strîmtori care o închid.

Nicolae Iorga, *Peisagii*, 425.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi cinci fraze cu propoziţie subiectivă, predicativă, completivă directă, completivă indirectă şi circumstanţială de loc introduse prin *unde*.

4.6.

Şi-atunci, privind în urma lor —
Ca cei ce n-au nimic să-şi spună
Cînd nu-şi pot spune tot ce vor —
La umbra zidurilor mute
Şi-a secularilor castani,
Vom adormi ca şi drumeţii
Ce dorm uitaţi de mii de ani! ...

Ion Minulescu, *Versuri*, 12.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. înlocuiţi adjectivele din text prin sinonime.

4.7.

N-a fost nimic din ce-a putut să fie,
Şi ce-a putut să fie s-a sfîrşit ...
N-a fost decît o scurtă nebunie
Ce-a-nsîngerat o lamă, lucioasă, de cuţit! ...

Ion Minulescu, *Versuri*, 269.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a pronumelor din text; c. identificaţi cuvintele derivate şi compuse din text.

4.8.

Ei sînt cuminţi ...
Eu sînt nebun ...
Dar cum Eu sînt ce-am fost mereu —
Poate că cel cuminte-s Eu —
Deşi de cîte ori le-o spun,
Eu pentru Ei ... sînt tot nebun ...

Ion Minulescu, *Versuri*, 316.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic ultimul vers; c. construiţi o frază cu aceeaşi schemă.

Scanned with OKEN Scanner

4.9.

Nu sînt ce par a fi,
Nu sînt
Nimic din ce-aş fi vrut să fiu! ...
Dar fiindcă m-am născut fără să ştiu,
Sau prea curînd,
Sau poate prea tîrziu ...
M-am resemnat, ca orice bun creştin,
Şi n-am rămas decît ... cel care sînt! ...

Ion Minulescu, *Versuri*, 324.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a ultimului vers; c. construiţi trei propoziţii în care verbul *a fi* să fie folosit, pe rînd, ca verb predicativ, verb auxiliar şi verb copulativ.

4.10. *Renunţarea lui Drăgănescu nu era însoţită de nici o gelozie*: ştia că nimeni nu are ceea ce-i aparţine, ştia că ceea ce nu e a lui, nu e al nimănui. Stare de lucruri limpede fără nici unul din acele accidente ce aduc răscoală în sentimente şi le amestecă, urcă la cap pe cele de la inimă, coboară la inimă pe cele din minte şi dezlănţuie peste tot simţurile tulburate.

Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, 272.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi propoziţii cu paronimele *originar-original*, *temporar-temporal*, *florar- floral*, *orar-oral* şi *eminent-iminent*.

4.11.

Nădejdea unui ţel de mult promis
Stîrnise căutarea mea-ncordată.
Ce ţel anume ar fi greu de zis
Şi dacă l-aş putea rosti vreodată,
Ar fi în limba ce-o vorbeşti în vis
Cînd cugetu-i şi vorba totodată.

Al. Philippide, *Monolog în Babilon*, 8.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi cuvintele cu rol de atribut; c. înlocuiţi substantivele din text prin sinonime.

4.12. Dacă aş fi putut ajunge la Prislop şi aş fi putut vorbi concetăţenilor lui, dintre care unii l-au văzut crescînd, le-aş fi povestit cîteva din amintirile care mă leagă de el. Eram mai tînăr decît Rebreanu, dar nu într-atît încît să nu se fi putut ţese între noi o prietenie făcută din admiraţia celui mai tînăr pentru cel mai vîrstnic, din interesul şi încrederea acestuia pentru cel venit în urma lui.

Tudor Vianu, *Jurnal*, 26.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a verbelor la moduri nepersonale din text; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *prieten*, *tînăr*, *cetate*.

4.13. Dacă tu gîndeşti ce însemnătate au avut maeştrii tăi pentru tot ce ai devenit mai tîrziu, simte-ţi întreaga răspundere atunci *cînd ai devenit tu însuţi profesor*. În toată activitatea ta vei fi neliniştit de o întrebare şi purtat de un dor. Printre tinerii adunaţi în jurul catedrei, cîte lumini se vor aprinde, ce vocaţii îşi vor lua avîntul: dar mai cu seamă fi-va printre ei un spirit mai bun ca al tău, o inimă mai încinsă, capabilă

Scanned with OKEN Scanner

să facă ceea ce ai dorit şi n-ai putut duce la capăt? Ai dori ca omul acesta să existe şi tu să-i poţi fi de ajutor.

Tudor Vianu, *Jurnal*, 317.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *gînd*, *bun*, *om*.

4.14. Să-not în umbra ta, în apa care
— preacredincioasă — scaldă trupul tău
şi curge-n pulberi în amiaza mare
cum, la picioarele lui Dumnezeu,
a curs, în rai, cînd pentru prima dată
mai grea ca aerul, după sărut,
te-ai ridicat din iarbă, arsă toată,
şi heruvimilor li s-a părut
că se mai naşte-o stea, în timp ce mie
orbit de-un soare ce-mi spunea că-s gol,
strigîndu-te, umblînd pe-o iarbă vie,
mi se părea că las sub tălpi pîrjol.

Ştefan Aug. Doinaş, *Versuri, 45.*

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. explicaţi folosirea cratimei în text.

4.15. Să treci prin timp, să nu te-ntreacă timpul !
Să-l scuturi de pe umăr, să-l dezbraci
cum îşi dezbracă frunza anotimpul,
şi viţa — arcul gol de pe aráci.
Dar strugurii, culeşi pe rînd cu mîna,
şi fructele — să fie tari şi dulci,
ca gura ta să-mbete-n somn ţărîna
cînd o să-ţi vie vremea să te culci.

Ştefan Aug. Doinaş, *Versuri, 171.*

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi cinci fraze cu propoziţie atributivă, completivă directă,completivă indirectă, circumstanţială de timp şi circumstanţială cauzală introduse prin *cum*.

4.16. În pofida faptului că faţa
ta se sparge ca o apă cînd
peştii îi mănîncă suprafaţa
scînteind din solzi şi lunecînd;
în pofida faptului că nu e
răsuflarea ta acest pojar
ce se naşte, gîlgîie şi suie
şi se risipeşte în zadar;
.....
în pofida faptului că unul
se topeşte-n altul şi-amîndoi
răsunăm în carne de tăunul

Scanned with OKEN Scanner

care zbîrnîie zburînd prin noi —
mai hrănim iluzia cea mare
c-am iubit noi înşine ...

Ştefan Aug. Doinaş, *Versuri*, 217.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic primele trei versuri; c. identificaţi în ultimele patru versuri cuvintele care au omonime şi formulaţi propoziţii cu ele.

4.17. Nu mă sfiesc să spun că unul din factorii esenţiali ai învăţămîntului e luciditatea. Foarte multă vreme pierzi cînd crezi că ştii ce nu ştii ... *De învăţat tot o să le-nveţi*, dar întîi crezi că le ştii şi nu le-nveţi; pe urmă după ce ai văzut că nu merge ce-nveţi mai departe, că nu ştii ce trebuia să ştii, te miri: de ce nu merge? pînă la sfîrşit tot trebuie să le-nveţi, dar ai pierdut cîţiva ani. Şi anii se-ntorc înapoi.

Gr.C. Moisil, *Factorii reciclării: luciditatea*, *„Contemporanul"*, 1971, nr. 17.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi cinci fraze cu propoziţie completivă indirectă, atributivă, circumstanţială de scop, circumstanţială condiţională şi circumstanţială consecutivă introduse prin conjuncţia *să*.

4.18.

Cînd ochii mi-s închişi, ciulesc urechea
Iar cînd o-nchid pe ea, din ochi pîndesc.
Bagă de seamă! Inima, străvechea,
Ca pe-un etern semnal, mi-o urmăresc !
Streinule intrat aici hoţeşte !
Hoinarule căzut în mreaja mea !
Ia-mi palma desfăcută şi citeşte:
Nu soarta mea e-n ea, ci soarta ta!

Radu Stanca, *Poezii*, 26.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic textul subliniat; c. explicaţi folosirea semnelor de punctuaţie din primele două versuri.

4.19.

Zadarnic te-nvîrteşti pe lîngă poartă.
Cît timp problema mea rămîne moartă,
Cît mă frămînt să-i aflu dezlegarea,
Nu-ţi părăsesc, fii sigur, închisoarea.
Căci, sau sub ziduri sau sub cer cu stele,
Înconjurat de cercurile mele,
Fie că dorm pe prund ori blăni de biber,
Cît timp le am pe ele, eu sînt liber !

Radu Stanca, *Poezii*, 40.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a pronumelor din text; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *a lega, stea, cerc*.

4.20.

Eu voi rămîne însă şi pe rug,
Ca şi pe ziduri, dreaptă şi nenfrîntă,
Nu voi zvîrli blestemul ca pe-un jug,
Nici nu voi da iertarea ca o sfîntă,
Ci, fără lacrimi, ca un om de rînd,

Scanned with OKEN Scanner

Voi aştepta sub umedele tîmple
Ceea ce-i vînt să se preschimbe-n vînt
Şi ceea ce mi-e scris să mi se-ntîmple.

Radu Stanca, *Poezii*, 68.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic ultimul vers; c. arătaţi cu exemple formele verbale compuse cu verbul auxiliar *a fi*.

4.21.

Şi mă voi preface-n continuare
Chiar de mi-ar fi durerile-nzecite.
Prea mare-i furtul ca să ţip că doare ...
Aşa dor visurile împlinite ...
Ca tînărul spartan ascund la mine
O vulpe ... care-atîta timp cît tace
Şi muşcă-adînc din carnea mea, e bine ...
Ce-am să mă fac cînd va porni să latre?

Radu Stanca, *Poezii*, 114-115.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din versul al doilea; c. construiţi propoziţii cu adjectivul *mare* la toate gradele de comparaţie.

4.22.

Ne-ar trebui o mie de ani să reclădim
Ce-am sfărîmat aseară cu despărţirea noastră
Şi nici atunci nu-i sigur c-am mai putea să fim
Eu creanga ta de aur, tu frunza mea albastră.

Radu Stanca, *Poezii*, 135.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din versul al doilea; c. despărţiţi în silabe cuvintele *despărţirea*, *creanga*, *frunza*, *albastră*.

4.23. Şi cînd eu pictez un tablou care în subiectul lui e bizar (o femeie în curte, spălînd picioarele unor băieţi şi fete, în timp ce în casă se văd aurind geamurile lumînări aprinse), privitorul trebuie să exclame: ce frumos!

Marin Preda, *Marele singuratic*, 380.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic verbele la moduri nepersonale; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *aur*, *a privi*, *frumos*.

4.24. În primul rînd toată această lume care prin tine mă pasionează atît de tare, judecată la rece, şi după datele pe care le deţin eu, a fost o lume a sărăciei, chiar a mizeriei. Viaţa ta, chiar, nu e ea marcată de drama ţăranului care nu a putut dispune de resursele necesare, pe vremea cînd tu erai elev, nu numai să te ţină pînă la sfîrşit la şcoală, dar şi atît cît te-a ţinut să nu fi fost în stare să-ţi cumpere un pantof şi să nu fii silit, vara, să te piteşti de prietenii tăi, fiindcă erai desculţ?

Marin Preda, *Marele singuratic*, 381.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic predicatele în structura cărora apare verbul *a fi*; c. identificaţi cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale.

Scanned with OKEN Scanner

4.25. Multă verdeaţă în jur,
Numai arătura noastră neagră, neagră.
Unul se ţinea la brabeţi, sticleţi, păsări necunoscute, *altul măsura umbra Soarelui cu ciomagul*,
Şi din cînd în cînd se apleca să vadă ce dumnezeu
se-ntîmplă
Acolo jos,
De nu mai răsare odată cînepa, sub brazdă?
Oricum, se chema că facem o treabă, avem o funcţie, eram chiar mîndri
Şi, ţin minte, seara, la masă, cînd ne strîngeam toţi
Fraţii şi zbîrnîiau lingurile,
Noi mîncam cu multă demnitate.

Marin Sorescu, *La lilieci*, 15.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi propoziţii circumstanţiale condiţionale, concesive şi consecutive introduse prin conjuncţia *de*.

4.26. Cel mai rău ne-a părut cînd a murit Gogu lui Duluman,
Prietenul lui Nicolae,
Cînd s-au dus amîndoi pe linia-ntîia, în Tatra
Dar înainte de asta, au venit pentru două zile
Acasă, în permisie
Să-şi ia rămas bun şi să pună ochii pe cîte-o fată,
Ca să-i spună să-i aştepte la poartă.
Dacă se ştiau aşteptaţi de cineva, ori logodiţi,
Era ca şi cînd nu i-ar mai fi putut nimeri glonţul,
Ori chiar dacă mureau, mureau de drag pentru patrie.

Marin Sorescu, *La lilieci*, 65.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a numeralelor din text; c. construiţi propoziţii cu paronimele *prenume-pronume*, *complement-compliment*, *arbitrar-arbitral*, *prepoziţie-propoziţie* şi *a învesti-a investi*.

4.27. Nu trebuia să facă în nici un fel această călătorie, era un gînd pur şi simplu, născut din relaţiile ciudate pe care le stabilise cu Olga, din cauză că se reîntîlniseră după atîţia ani nu putuseră sau nu voiseră să-şi lămurească unul celuilalt evenimentele de atunci. E adevărat că nici ea nu-l încuraja, era reticentă şi-i dădea sentimentul că poartă o mască, *din spatele căreia pîndeşte*.

Alexandru Ivasiuc, *Interval*, 13.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *a întîlni*, *lamură* şi *curaj*.

4.28. Deşi nici unul, chiar exagerînd grosolan, construindu-i o imagine încă mai perfidă, descriindu-i un farmec şi mai accentuat, toţi repetîndu-l pe Sebişan pe diverse tonuri, nu reuşeau să sune adevărat, era vizibil că totul era o făcătură, pe loc, că nici unul nu se gîndise la ea vreodată astfel şi încercau degeaba să se convingă şi să convingă.

Alexandru Ivasiuc, *Interval*, 55.

Scanned with OKEN Scanner

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic subiectele exprimate din text; c. identificaţi cuvintele formate prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale.

4.29. Cum să-ţi explic? Tot ce ţi-am povestit a vorbit de la sine, şi numai aşa, dintr-un fel de reflex al generalizării, ar mai trebui să continui. Individul ăsta ciudat e un fel de demonstraţie a faptului că, oricît ar fi de dotat, dacă nu respecţi, ca să spun aşa, regula jocului, legea internă a domeniului căruia i te dedici sau a epocii tale, eşti sortit eşecului.

Alexandru Ivasiuc, *Interval*, 230.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic substantivele la cazul dativ; arătaţi, cu exemple, şi alte funcţii ale acestui caz; c. identificaţi neologismele din text.

4.30. Legea, principiul este totul. Nu-l înţelegi şi nu te conformezi, existenţa ta este o simplă întîmplare. Eşti, şi mai degrabă nu eşti. Cînd nu te conformezi canonului, ca să folosim expresia timpului său, cînd nu faci ceea ce trebuie, eşti lichidat, te lichidezi simplu, *pentru că nu există decît ceea ce trebuie.*

Alexandru Ivasiuc, *Interval*, 231.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi trei fraze în care pronumele *ceea ce* să îndeplinească, pe rînd, funcţiile de subiect, complement direct şi nume predicativ.

4.31.

Mi-era frică să nu mi se crape în două
învălmăşeala unitară, punctul în care mă aflam;
să nu am două braţe, îmi era frică
şi pentru vedere să nu am doi ochi frică mi-era.
Cum, necum, nimenea nu ne-a luat în seamă.
Cum, necum, m-am trezit cu două sprîncene.
Multă vreme am crezut că *toate acestea,*
spaime de plod, de sămînţă şi de icră,
sunt.

Nichita Stănescu, *În dulcele stil clasic*, 27.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. identificaţi cuvintele formate prin compunere şi prin derivare.

4.32.

Din cînd în cînd nu mai vor să fie ceea ce sînt
nici animalele de pe pămînt.
Piatra mumă naşte numai piatră băiat,
albina care pe regină o a mîncat
naşte numai trîntor.
Copacul nu mai dă fructă,
ci se zbate, se luptă
împotriva unui vînt ce nu e ...
.....
Din cînd în cînd nu mai vor să fie ceea ce sînt
lucrurile şi fiinţele ce au fost ...

Nichita Stănescu, *În dulcele stil clasic*, 181.

Scanned with OKEN Scanner

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor *pămînt*, *a fi* şi *piatră*.

4.33. *Dumneavoastră ştiţi bine că în afară de cele două compănii* care fac paza Palatului, mai avem alte vreo două, risipite în diferite posturi în oraş. În afară de ceea ce mi-aţi cerut dumneavoastră, a trebuit să trimit pichete de pază la locuinţele ofiţerilor ca să le apăr familiile şi locuinţele, foarte ameninţate în noaptea asta.

Camil Petrescu, *Un om între oameni*, II, 488.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi fraze în care pronumele relativ *care* să fie, pe rînd, complement direct, complement indirect şi nume predicativ.

4.34. Nu prea înţelegea, era adevărat, de ce Paraschiv în loc să se bucure că grîul ieşise cum nu-şi aduceau ei aminte să se fi făcut vreodată, arăta mereu posomorît şi secera ca şi cum ar fi tras la jug.

Marin Preda, *Moromeţii*, I, 201.

a. analiza sintactică a frazei; b. analizaţi sintactic şi morfologic adverbele din text; c. identificaţi cuvintele compuse.

4.35. Dar cu ce are ea, *cu ce ai dumneata* — şi mai ai şi leafa de profesor pe care ai uitat s-o pui la socoteală — cum sînteţi amîndoi potoliţi, puteţi să trăiţi o viaţă, să rîvnească şi împăraţii la dumneavoastră.

I. Alexandru Brătescu-Voineşti,
Întuneric şi lumină. În lumea dreptăţii, 309.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. explicaţi folosirea semnelor de punctuaţie din text.

4.36. Îi spuse că nu era altă cale, fie că el scăpa, fie că erau prinşi împreună decît să declare că ea venise *cu Gavrilcea la cimitir să vadă cavoul construit de tată-său*, fără a bănui că însoţitorul era urmărit. La regruparea şi semnele agenţilor constată că aceştia nu trecuseră înapoia cavoului ca să-l înconjoare complet, deşi se vedea că au această intenţie.

G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, 373.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. despărţiţi în silabe cuvintele în structura cărora apar grupuri de trei sau patru consoane între vocale; enunţaţi regula şi excepţiile ei.

4.37. Trăiam sub stăpînirea bucuriei pe care mi-o dădea scrisul. Nu mă gîndeam şi nu făceam altceva decît să scriu, bucurie care se prelungea şi cînd mă opream ca să mănînc şi să dorm. Niciodată în viaţă nu mă angajasem într-o acţiune *în care spiritul să fie solicitat atît de total*. Poate, gîndeam, m-am născut să trăiesc ceea ce am trăit şi să scriu o carte.

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, I 358.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. identificaţi cuvintele create prin derivare, compunere şi schimbarea valorii gramaticale.

Scanned with OKEN Scanner

4.38. *Făcu însă ceea ce ar fi trebuit să fac eu*, adică nu-mi mai vorbi cîteva săptămîni. Iar mie mi se păru că dacă mă prefac că nu acord nici o importanţă scenei care avusese loc, cuvintelor spuse de ea, tăcerii ei care urmă, însemna că nici n-o aveau şi că pînă la urmă totul va reintra în normal.

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, I 363.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. identificaţi cuvintele din text care au omonime.

4.39. Se pomeni, în acea pauză în care toată lumea afecta că *nu se întîmplă nimic în afară de faptul* că se prefăceau toţi că nu vor s-o evite, deşi o evitau în mod discret, lăsînd-o sigură pe scaunul ei, de unde nu se ridică decît să se uite liniştită pe geam, chemată în camera biroului organizaţiei, unde se retrăseseră doar betonistul şi activistul de sector, care lua de obicei parte la şedinţe.

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, II 53.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. construiţi cinci fraze în care conjuncţia *că* să introducă, pe rînd, propoziţii secundare subiective, predicative, atributive, cauzale şi consecutive.

4.40. *Tata era, povestind, impresionat de directorul său general*, eu mai puţin, ba chiar deloc. Dar nu zisei nimic, să nu-l jignesc. Să aştepţi ca un şef de cadre să fie dat afară, asta putea dura mult şi bine. Nu era exclus să fie dat afară el, acest Bularca sincer şi drept. Dacă tata era atît de naiv şi nu ştia cine e un şef de cadre, cine anume îl susţine, ce instituţie, era greu de crezut că directorul său general nu ştia.

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, II 123-124.

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat; c. arătaţi, cu exemple, funcţiile sintactice ale modurilor infinitiv şi supin.

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVAREA TESTELOR DE ANALIZĂ FONETICĂ, LEXICALĂ ŞI GRAMATICALĂ

4.1. a. 1. Cu toate că în dimineaţa următoare Constanţa se simţi mai bine — *propoziţie secundară concesivă, subordonată faţă de 3*; 2. deşi nu dormise toată noaptea — *propoziţie secundară concesivă, subordonată faţă de 1*; 3. se hotărî totuşi — *propoziţie principală*; 4. să se ducă la spitalul — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* se hotărî); 5. unde lucra doctorul Sîrbu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* spitalul); 6. şi să se internеze — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 3 (elementul regent, verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* se hotărî), *coordonată copulativă cu 4*; 7. după cum o sfătuise el — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 6*: 8. să nu i se agraveze oboseala aceea însoţită de nelinişte — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 6*; 9. care nu se mai retrăgea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* oboseala); 10. La consultaţii veni chiar doctorul Sîrbu — *propoziţie principală*; 11. şi îi spuse — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 10*; 12. să aştepte — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 13. Cu un aer obosit din pricina nopţii de gardă ... doctorul Sîrbu reveni după o jumătate de oră în holul pavilionului — *propoziţie principală*; 14. pe care o făcuse — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 13 (elementul regent — substantivul* nopţii); 15. şi spuse Constanţei — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 13*; 16. că rezerva ... abia acum are un pat liber — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 17. în care avea să stea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 16 (elementul regent — substantivul* rezerva); 18. şi că trebuie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 15 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse), *coordonată cu 16*; 19. să aştepte — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 18 (elementul regent — verbul impersonal* trebuie); 20. să se schimbe rufăria — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 19 (elementul regent — verbul tranzitiv* să aştepte); 21. şi să se facă un pic de curăţenie — *propoziţie secundară completivă, subordonată faţă de 19 (elementul regent — verbul tranzitiv* să aştepte), *coordonată copulativă cu 20.*

b. Constanţa — subiect, exprimat prin substantiv propriu, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; doctorul — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; el — subiect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, nominativ; oboseala — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; care — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ.

c. a reveni (prefixul re- + a veni); rufărie (rufă + sufixul -ărie); curăţenie (curat + sufixul - enie).

Scanned with OKEN Scanner

4.2. a. 1. Acelaşi doctor Drăghici o examină — *propoziţie principală*; 2. şi îi dovedi — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 3. că totul era în regulă cu memoria ei — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* dovedi); 4. dar ea nu ştiu — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 2*; 5. cum să-i explice — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu ştiu); 6. că faptul ... însemna — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* să explice); 7. că chemările ei adresate trecutului rămîneau fără răspuns — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* faptul); 8. că e vorba de pierderea memoriei afective, strivirea ei de către această tăcere — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul copulativ* însemna); 9. prin care nu mai răzbătea nimic — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* tăcere); 10. Era — *propoziţie principală*; 11. ca şi cînd, rătăcită într-o pădure întunecoasă, ar fi dat de o colibă — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă ireală), subordonată faţă de 10 (propoziţia 10 are ca subiect subînţeles substantivul* faptul *sau un alt cuvînt care să sintetizeze ceea ce s-a spus în propoziţiile 8 şi 9*); 12. din care ... nimeni nu vroia — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — substantivul* colibă); 13. deşi ştia — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 12*; 14. că înăuntru sînt oameni — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 13 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştia); 15. şi o aud — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 13 (elementul regent, verbul tranzitiv* ştia), *coordonată copulativă cu 14*; 16. să răspundă la bătăile ei în poartă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu vroia).

b. totul — subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; era în regulă — predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, modul indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, intranzitivă; cu memoria — complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu; ei — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, genitiv.

c. doctor, a examina, regulă, memorie, a explica, a adresa, afectiv.

4.3. a.1. Dar nici ea nu auzi bine — propoziţie principală: 2. şi nu înţelese — propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1; 3. că recomandarea era cam categorică — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv nu înţelese); 4. şi cu atît mai puţin putu — propoziţie principală, coordonată copulativă cu 2; 5. să-şi dea seama — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv putu); 6. că expresia de înstrăinare ... nu putea — propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — locuţiunea verbală intranzitivă să-şi dea seama); 7. care apăruse pe chipul infirmierelor şi medicilor la auzul acestei recomandări — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul expresia); 8. să însemne altceva — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv nu putea); 9. decît că şederea ei acolo se terminase — propoziţie secundară circumstanţială de excepţie, subordonată faţă de 8; 10. şi că

Scanned with OKEN Scanner

plecarea era o chestie de zile — propoziţie secundară circumstanţială de excepţie, subordonată faţă de 8, coordonată copulativă cu 9.

b. expresia — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; de înstrăinare — atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de; care — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); apăruse — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, indicativ, mai mult ca perfect, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; pe chipul — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă pe; infirmierelor — atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, genitiv, articulat cu articol hotărît; şi — conjuncţie coordonatoare copulativă, leagă două atribute; medicilor — atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, genitiv, articulat cu articol hotărît.

c. Mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului sînt:

1. derivarea cu sufixe şi prefixe;
2. compunerea;
3. schimbarea valorii gramaticale.

Fiecare procedeu trebuie definit, clasificat şi mai ales exemplificat.

4.4. a. 1. Sînt români — *propoziţie principală*; 2. cari n-au fost niciodată în Iaşi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — substantivul* români); 3. deşi n-ar trebui — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 1*; 4. să fie nici unul — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3* (*elementul regent — verbul impersonal* n-ar trebui); 5. căci ... nu poate — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4*; 6. cine n-a fost aici — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5* (*elementul regent* — verbul poate), 7. să străbată cu înţelegere foile celor mai frumoase cronici — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5* (*elementul regent — verbul tranzitiv* nu poate); 8. nu se poate pătrunde după cuviinţă de spiritul trecutului nostru — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 5*; 9. care trăieşte aici mai viu şi mai bogat decît oriunde aiurea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8* (*elementul regent — substantivul* spiritul); 10. nu poate plînge îndeajuns pierderile de astăzi ale neamului nostru, acolo — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 4, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 8*; 11. unde el în alte timpuri s-a manifestat mai puternic şi mai glorios — *propoziţie secundară circumstanţială de loc, subordonată faţă de 10 (elementul regent — adverbul* acolo).

b. care — subiect exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); trăieşte — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; aici — complement circumstanţial de loc, exprimat prin adverb de loc; mai viu şi mai bogat — element predicativ suplimentar multiplu, exprimat prin adjective, variabile, cu două terminaţii, cu trei forme, respectiv cu patru forme, feminin, singular, nominativ, gradul comparativ de superioritate; decît oriunde — complement circumstanţial de mod comparativ expri-

Scanned with OKEN Scanner

mat prin adverb nehotărît de loc, precedat de adverbul de comparaţie decît; aiurea — complement circumstanţial de loc, exprimat prin adverb de loc;

c. cuvinte cu diftongi : au, poate, mai, frumoase, poate, trecutului, trăieşte, mai, viu, mai, aiurea, poate, pierderile, neamului, mai, mai ; cuvinte cu vocale în hiat: trebui, fie, aici, foile, cuviinţă, trăieşte, aici, aiurea, îndeajuns, glorios.

4.5. a. 1. Marea în sine o cunosc în multe, în foarte multe locuri, şi din vremuri foarte îndepărtate, din cei dintîi ani de tinereţă — *propoziţie principală*; 2. cînd, fără a cunoaşte marea ... a trebuit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — substantivul* ani); 3. care udă coastele noastre — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent — substantivul* marea); 4. şi la cunoştinţa căreia am ajuns mai tîrziu numai — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent, substantivul* marea), *coordonată copulativă cu 3*; 5. să fac alte drumuri, în Apusul depărtat — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent — verbul impersonal* a trebuit); 6. unde, în locul apelor albastre ale Adriaticei şi Mediteranei ... şi în locul mării de oţel ... am putut cunoaşte bucata de ocean — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5* (*elementul regent — substantivul* Apusul); 7. pe care am ajuns a le cunoaşte mai tîrziu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — substantivul* apelor); 8. asupra căreia se coboară umbra întunecată a vechiului Pont — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — substantivul* mării); 9. care udă Dobrogea noastră — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent — substantivul* Pont); 10. care, despărţind Anglia de Franţa, îşi poartă apele neliniştite între cele două strîmtori — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6* (*elementul regent, — substantivul* ocean); 11. care o închid — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10* (*elementul regent — substantivul* strîmtori).

b. pe care — complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă de (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); am ajuns a cunoaşte — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a III-a, indicativ, perfectul compus, persoana I, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III- a, infinitiv, prezent, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; 1 e — reluarea complementului direct prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; mai tîrziu — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp, gradul comparativ de superioritate.

c. Nu se ştie *unde pleacă*. (SB)
Întrebarea este *unde ne petrecem vacanţa*. (PR)
El nu este sigur *unde va găsi cartea dorită*. (CI)
Fiecare îşi iubeşte ţara *unde s-a născut*. (AT)
Ne oprim *unde putem admira natura*. (CL)

4.6. a. 1. Şi-atunci, privind în urma lor — Ca cei ... La umbra zidurilor mute Şi-a secularilor castani, Vom adormi ca şi drumeţii — *propoziţie principală*; 2. ce n-au — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1* (*elementul regent — pronumele demonstrativ* cei); 3. nimic să-şi spună — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2* (*elementul regent — verbul tranzitiv* n- au); 4. Cînd

Scanned with OKEN Scanner

nu-şi pot spune tot — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3 (adverbul* cînd *are aici sens cauzal:* de vreme ce); 5. ce vor — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — pronumele* tot); 6. Ce dorm uitaţi de mii de ani — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* drumeţii).

b. Şi — conjuncţie coordonatoare copulativă contextuală; atunci — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp; privind — complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; în urma lor — complement circumstanţial de loc, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională în urma.

c. mute=tăcute, secularilor=bătrînilor, vechilor; uitaţi=abandonaţi.

4.7. a. 1. N-a fost nimic — *propoziţie principală*; 2. din ce-a putut — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — pronumele negativ* nimic); 3. să fie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* a putut); 4. Şi ... s-a sfîrşit — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 5. ce-a putut — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul* s-a sfîrşit); 6. să fie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* a putut); 7. N-a fost decît o scurtă nebunie — *propoziţie principală*; 8. Ce-a- nsîngerat o lamă, lucioasă de cuţit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* nebunie).

b. nimic — subiect, exprimat prin pronume negativ, nominativ; ce — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază, precedat de prepoziţia din, leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); ce — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază leagă o propoziţie subiectivă de regenta ei); s — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; ce — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei).

c. cuvinte derivate: nebunie (nebun + sufixul -ie), a însîngera (prefixul în- + sînge + sufixul -a), lucioasă (luciu + sufixul - os + sufixul -ă).

4.8. a. 1. Ei sînt cuminţi — *propoziţie principală*; 2. Eu sînt nebun — *propoziţie principală*; 3. Dar ... poate — *propoziţie principală, coordonată cu 2*; 4. cum Eu sînt — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 3*; 5. ce-am fost mereu — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul copulativ* sînt); 5. că cel cuminte- s Eu — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — adverbul predicativ* poate); 7. Deşi ... Eu pentru Ei ... sînt tot nebun — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 6*; 8. de cîte ori le-o spun — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 7.*

b. eu — subiect, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, nominativ; pentru ei — complement circumstanţial de relaţie, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, masculin, acuzativ, forma accentuată, precedat de prepoziţia simplă pentru; sînt nebun — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana I, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv, variabil,

Scanned with OKEN Scanner

cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, nominativ, gradul pozitiv; tot — adverb de mod, fără funcţie sintactică.

c. Dar fiindcă realizările tale sînt cum ţi le-ai dorit, probabil că acum eşti mulţumit, deşi, cînd priveşti în jurul tău, vezi pe alţii cu succese şi mai mari decît ale tale.

4.9. a. 1. Nu sînt — *propoziţie principală*; 2. ce par a fi — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul copulativ* nu sînt); 3. Nu sînt nimic — *propoziţie principală*; 4. din ce-aş fi vrut — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — pronumele negativ* nimic); 5. să fiu — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* aş fi vrut; 6. Dar ... m-am resemnat, ca orice bun creştin — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 3*; 7. fiindcă m-am născut ... Sau prea curînd. Sau poate prea tîrziu — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6*; 8. fără să ştiu — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (propriu-zisă), subordonată faţă de 7*; 9. Şi n-am rămas decît ... cel — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 6*; 10. care sînt — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — pronumele demonstrativ* cel).

NOTĂ: Pronumele relativ ce trebuie considerat jonctiv pentru prop. 4 şi nume predicativ al verbului copulativ să fiu, din prop. 5 (împletire între subordonate).

b. şi — conjuncţie coordonatoare copulativă, leagă două propoziţii principale; n-am rămas decît cel — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a III-a, indicativ, perfectul compus, persoana I, singular, activ, intranzitiv, regulat, forma negativă şi nume predicativ, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, masculin, singular, nominativ, precedat de adverbul de mod de restricţie decît; care sînt — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana I, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin pronume relativ, cazul nominativ (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei).

c. În oraşul nostru *sînt* multe parcuri. (verb predicativ)
1 Decembrie *este* sărbătoarea naţională a României. (verb copulativ)
Ea *a fost* ajutată de mai mulţi colegi. (verb auxiliar)

4.10. a. 1. Renunţarea lui Drăgănescu nu era însoţită de nici o gelozie — *propoziţie principală*; 2. ştia — *propoziţie principală*; 3. că nimeni nu are — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştia); 4. ceea ce-i aparţine — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu are); 5. ştia — *propoziţie principală*; 6. că ... nu e al nimănui — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştia); 7. ceea ce nu e al lui — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — predicatul nominal* nu e al lui); 8. Stare de lucruri limpede fără nici unul din acele accidente — *propoziţie principală, eliptică de predicat*; 9. ce aduc răscoală în sentimente — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* accidente); 10. şi le amestecă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* accidente), coordonată copu-

Scanned with OKEN Scanner

lativă cu 9; 11. urcă la cap pe cele de la inimă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* accidente); 12. coboară la inimă pe cele din minte — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent substantivul* accidente), coordonată copulativă prin juxtapunere cu 11; 13. şi dezlănţuie peste tot simţurile turburate — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* accidente), *coordonată copulativă cu 12.*

b. renunţarea — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; lui Drăgănescu — atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu, simplu, masculin, singular, genitiv, articulat cu articolul hotărît proclitic lui; nu era însoţită — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, diateza pasivă, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; de gelozie — complement de agent, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de; nici o — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal negativ, feminin, singular, acuzativ.

c. El este *originar* din Transilvania. Acest poet are un stil *original.*

Ieri a plouat *temporar.* Acesta este un complement circumstanţial *temporal.* Cumpăr flori de la *florar.* În parc toamna se schimbă aranjamentul *floral.* Trenul soseşte după *orar.* Examenul este *oral.* Coandă a fost un savant *eminent.* Accidentul era *iminent.*

4.11. a. 1. Nădejdea unui ţel de mult promis Stîrnise căutarea mea-ncordată — *propoziţie principală;* 2. Ce ţel anume — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — verbul tranzitiv, la modul supin,* de zis*); propoziţia are predicatul subînţeles:* stîrnise; 3. ar fi greu de zis — *propoziţie principală;* 4. Şi ... Ar fi în limba — *propoziţie principală, coordonată cu 3;* 5. dacă l-aş putea rosti vreodată — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4;* 6. ce-o vorbeşti în vis — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* limba). 7. Cînd cugetu-i şi vorbă totodată — *propoziţie secundară atributivă (elementul regent— substantivul* vis), *subordonată faţă de 6.*

b. unui ţel — atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, genitiv, articulat cu articol nehotărît; promis — atribut adjectival, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, participiu, neutru, singular, genitiv; mea — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, un posesor — un obiect posedat, persoana I, feminin, singular, acuzativ; -ncordată — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, acuzativ, gradul pozitiv; ce — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal relativ, acuzativ (în frază leagă o propoziţie completivă directă de regenta ei); anume — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv invariabil, o formă, acuzativ.

c. nădejde = speranţă; ţel = scop, obiectiv, ţintă ; căutare = investigaţie, scotoceală, scotocire, scotocit, cotrobăială; limbă = grai, idiom; vis = visare ; cuget = gînd, idee, proiect; vorbă = cuvînt.

4.12. a. 1. Dacă aş fi putut ajunge la Prislop — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4;* 2. şi aş fi putut vorbi concetăţenilor lui — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4, coordonată copulativă cu 1;* 3. dintre care unii l-au văzut crescînd — *propoziţie secun-*

Scanned with OKEN Scanner

dară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul concetăţenilor); 4. le-aş fi povestit cîteva din amintirile — *propoziţie principală*; 5. care mă leagă de el — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* amintirile); 6. Eram mai tînăr decît Rebreanu, dar nu într-atît — *propoziţie principală*; 7. încît să nu se fi putut ţese între noi o prietenie făcută din admiraţia celui mai tînăr pentru cel mai vîrstnic, din interesul şi încrederea acestuia pentru cel venit în urma lui — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 6*;

b. ajunge — complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; vorbi — complement direct, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, infinitiv, prezent, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; crescînd — element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, gerunziu, activ, intranzitiv (în text), regulat, forma afirmativă; (a se) ţese — subiect, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, infinitiv, prezent, reflexiv cu sens pasiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; venit — atribut adjectival, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, participiu, masculin, singular, acuzativ.

c. prieten, prieten (subst.), neprieten, prietenie, prietenos, neprietenos, prietenie, prietenesc, neprietenesc, prieteneşte, neprieteneşte, a împrieteni, împrietenire, împrietenit(adj.), neîmprietenit, a reîmprieteni, reîmprietenire; tînăr, tînăr (subst.), tineresc, netineresc, tinereşte, tinerel, tinerică, întineri, întinerire, întinerit(subst.), întinerit(adj.), neîntinerit(adj.), întineritor, a reîntineri, reîntinerire, reîntinerit(subst.), reîntinerit(adj.); cetate, cetăţuie, cetăţean, cetăţeancă, concetăţean, a încetăţeni, încetăţenire, încetăţenit, cetăţenie.

4.13. a. 1. Dacă tu gîndeşti — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4*; 2. ce însemnătate au avut maeştrii tăi pentru tot — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* gîndeşti); 3. ce ai devenit mai tîrziu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele* tot); 4. simte-ţi întreaga răspundere — *propoziţie principală*; 5. atunci cînd ai devenit tu însuţi profesor — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4*; 6. În toată activitatea ta vei fi neliniştit de o întrebare — *propoziţie principală*; 7. Şi purtat de un dor — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 6*; 8. Printre tinerii adunaţi în jurul catedrei, cîte lumini se vor aprinde — *propoziţie principală*; 9. ce vocaţii îşi vor lua avîntul — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 8*; 10. dar mai cu seamă fi-va printre ei un spirit mai bun ca al tău, o inimă mai încinsă, capabilă — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 9*; 11. să facă — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — adjectivul* capabilă); 12. ceea ce ai dorit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* să facă); 13. şi n-ai putut duce la capăt? — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* să facă), *coordonată copulativă cu 12*; 14. Ai dori — *propoziţie principală*; 15. ca omul acesta să existe — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 14 (elementul regent — verbul tranzitiv* ai dori); 16. şi tu să-i poţi fi de ajutor — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 14 (elementul regent — verbul tranzitiv* ai dori), *coordonată copulativă cu 15.*

Scanned with OKEN Scanner

b. cînd — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb relativ de timp (în frază leagă o propoziţie circumstanţială de timp de regenta ei); ai devenit profesor — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul compus, persoana a II-a, singular, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, nominativ, nearticulat; tu — subiect, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, nominativ; însuţi — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal de întărire, persoana a II-a, masculin, singular, nominativ.

c. gînd, gînduleţ, a gîndi, gîndit (subst.), negîndit, gîndire, gînditor (adj.), gînditor (subst.), negînditor, a regîndi, regîndire; bun, bunic, bunică, bunicel, a îmbuna, îmbunare, îmbunat (adj.), neîmbunat, nebun, nebunatic, nebunie, a înnebuni, înnebunire, înnebunit (adj.), bunătate, a îmbunătăţi, îmbunătăţire, îmbunătăţit (adj.), neîmbunătăţit.

4.14. a. 1. Să-not în umbra ta, în apa — *propoziţie principală*; 2. care — preacredincioasă — scaldă trupul tău — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* apa); 3. şi curge-n pulberi în amiaza mare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* apa), *coordonată copulativă cu 2*; 4. cum, la picioarele lui Dumnezeu, a curs, în rai — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 3*; 5. cînd pentru prima dată mai grea ca aerul, după sărut, te-ai ridicat din iarbă, arsă toată — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4*; 6. şi heruvimilor li s-a părut — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4, coordonată copulativă cu 5*; 7. că se mai naşte-o stea — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul reflexiv impersonal* s-a părut); 8. în timp ce mie, orbit de-un soare ... strigîndu-te, umblînd pe-o iarbă vie, mi se părea — *propoziţie secundară circumstanţială opoziţională, subordonată faţă de 4*; 9. ce-mi spunea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* soare); 10. că-s gol — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* spunea); 11. că las sub tălpi pîrjol — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — verbul reflexiv impersonal* se părea).

b. te — complement direct, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a II-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată; ai ridicat — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, perfectul compus, activ pronominal (pronumele reflexiv are rol de complement direct), regulat, forma afirmativă; din iarbă — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă din; arsă — element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv provenit din participiu, variabil, cu două terminaţii, patru forme, feminin, singular, nominativ, gradul pozitiv; toată — element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, singular, nominativ.

c.1. marchează elidarea unei vocale şi rostirea împreună a două cuvinte (conjuncţie + verb); 2. marchează elidarea unei vocale şi rostirea împreună a două cuvinte (verb + prepoziţie); 3. marchează rostirea împreună a două cuvinte (pronume + verb); 4. marchează elidarea unei vocale şi rostirea împreună a două cuvinte (pronume + verb); 5. marchează rostirea împreună a două cuvinte (verb + articol nehotărît); 6. marchează rostirea împreună a două cuvinte (prepoziţie + articol nehotărît); 7. marchează elidarea unei vocale şi rostirea împreună a două cuvinte

Scanned with OKEN Scanner

(pronume relativ + pronume personal); 8. marchează elidarea unei vocale şi rostirea împreună a două cuvinte (conjuncţie + verb); 9. marchează rostirea împreună a două cuvinte (verb + pronume); 10. marchează rostirea împreună a două cuvinte (prepoziţie + articol nehotărît).

4.15. a. 1. Să treci prin timp — *propoziţie principală*; 2. să nu te-ntreacă timpul! — *propoziţie principală*; 3. Să-l scuturi de pe umăr — *propoziţie principală*; 4. să-l dezbraci — *propoziţie principală*; 5. cum îşi dezbracă frunza anotimpul — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 4*; 6. şi viţa — arcul gol de pe araci — *propoziţie secundară circumstanţială de mod (comparativă), subordonată faţă de 4, coordonată copulativă cu 5 (predicatul este subînţeles:* (îşi dezbracă); 7. Dar strugurii, culeşi pe rînd cu mîna, şi fructele — să fie tari şi dulci — *propoziţie principală*; 8. ca gura ta să-mbete-n somn ţărîna — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 7*; 9. cînd o să-ţi vie vremea — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 8*; 10. să te culci — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* vremea).

b. dar — conjuncţie coordonatoare adversativă contextuală; strugurii şi fructele — subiect multiplu, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol nehotărît şi, respectiv, substantiv comun, simplu, neutru, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît; culeşi — atribut adjectival, exprimat prin verb la participiu, masculin, plural, nominativ; pe rînd — complement circumstanţial de mod, exprimat prin locuţiune adverbială; cu mîna — complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu; să fie tari şi dulci — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ multiplu, exprimat prin adjective, variabile, cu o terminaţie, două forme, masculin, plural, nominativ, gradul pozitiv.

c. Ne-a surprins felul *cum a rezolvat problema.* (AT)
Nimeni nu ştie *cum va fi timpul.* (CD)
Noi nu ne-am hotărît *cum să procedăm.* (CI)
Cum vine vara, se deschid ştrandurile. (CT)
Cum la munte plouă des, ai nevoie de hanorac. (CZ)

4.16. a. 1. În pofida faptului ... în pofida faptului ... în pofida faptului ... mai hrănim iluzia cea mare — *propoziţie principală; 2.* că faţa ta se sparge ca o apă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* faptului); 3. cînd peştii îi mănîncă suprafaţa scînteind din solzi şi lunecînd — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* apă); 4. că nu e răsuflarea ta acest pojar — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* faptului); 5. ce se naşte — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* pojar); 6. gîlgîie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* pojar); 7. şi suie — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* pojar), coordonată copulativă cu 6; 8. şi se risipeşte în zadar — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* pojar), *coordonată copulativă cu 7*; 9. că unul se topeşte- n altul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă*

Scanned with OKEN Scanner

de 1 (elementul regent — substantivul faptului); 10. şi-amîndoi răsunăm în carne de tăunul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* faptului), *coordonată copulativă cu 9;* 11. care zbîrnie zburînd prin noi — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — substantivul* tăunul); 12. c-am iubit noi înşine — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* iluzia).

b. în pofida faptului — complement circumstanţial concesiv, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, genitiv, articulat cu articol hotărît, precedat de locuţiunea prepoziţională în pofida; că — conjuncţie subordonatoare simplă, leagă o propoziţie atributivă de regenta ei; faţa — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; ta — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, un posesor — un obiect posedat, persoana a II-a, feminin, singular, nominativ; se sparge — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III- a, indicativ, prezent, persoana a III-a, reflexiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; ca o apă — complement circumstanţial de mod comparativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol nehotărît, precedat de adverbul de comparaţie ca; cînd — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb relativ de timp (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); peştii — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît; îi — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată (dativ posesiv); mănîncă — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, activ, tranzitiv, neregulat, forma afirmativă; suprafaţa — complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît.

c. de = prepoziţie, conjuncţie, interjecţie;
care = pronume, substantiv;
noi = pronume, adjectiv;
mai = adverb, substantiv („lună"), substantiv („ciocan");
cea = articol, interjecţie;
mare = adjectiv, substantiv;
iubit = participiu, substantiv.

4.17. a. 1. Nu mă sfiesc — *propoziţie principală;* 2. să spun — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul intranzitiv, la diateza reflexivă,* nu mă sfiesc); 3. că unul din factorii esenţiali ai învăţămîntului e luciditatea — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* să spun); 4. Foarte multă vreme pierzi — *propoziţie principală;* 5. cînd crezi — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 4;* 6. că ştii — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* crezi); 7. ce nu ştii — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* ştii); 8. De învăţat tot o să le-nveţi — *propoziţie principală;* 9. dar întîi crezi — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 8;* 10. că le ştii — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* crezi); 11. şi nu le-nveţi — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 9;* 12. pe urmă ... te miri — *propoziţie principală;* 13. după ce ai văzut — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 12;* 14. că nu merge — *pro-*

Scanned with OKEN Scanner

poziție secundară completivă directă, subordonată față de 13 (elementul regent — verbul tranzitiv ai văzut); 15. ce- nveți mai departe — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 14 (elementul regent — verbul* nu merge); 16. că nu știi — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 13 (elementul regent — verbul tranzitiv* ai văzut); 17. ce trebuia — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 16 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știi); 18. să știi — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 17 (elementul regent — verbul impersonal* trebuia); 19. de ce nu merge? — *propoziție principală*; 20. Pînă la sfîrșit tot trebuie — *propoziție principală*; 21. să le-nveți — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 20 (elementul regent — verbul impersonal* trebuie); *22.*dar ai pierdut cîțiva ani — *propoziție principală, coordonată adversativă cu 20*; 23. Și anii nu se-ntorc înăpoi — *propoziție principală.*

NOTĂ: Pronumele relativ ce trebuie considerat element joncțional pentru prop. 17-și complement direct pe lîngă verbul să știi, în prop. 18 (împletire între subordonate).

b. de învățat — complement circumstanțial de relație, exprimat prin verb la modul supin; tot — complement circumstanțial de mod, exprimat prin adverb de mod; o să înveți — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, viitor (formă populară), persoana a II-a, activ, bitranzitiv, regulat, forma afirmativă; 1 e — complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma neaccentuată.

c. Încă nu ne-am hotărît *să plecăm.* (CI)
Ea și-a exprimat dorința *să ne ajute.* (AT)
Plecăm la munte *să schiem.* (CS)
Să fi avut mai mult timp, aș fi rezolvat toate problemele. (CDȚ)
Nu era atît de cald *să umbli în cămașă.* (CNS)

4.18. a. 1. Cînd ochii mi-s închiși — *propoziție circumstanțială de timp, subordonată față de 2*; 2. ciulesc urechea — *propoziție principală*; 3. Iar ... din ochi pîndesc — *propoziție principală, coordonată adversativă cu 2*; 4. cînd o-, nchid pe ea — *propoziție secundară circumstanțială de timp, subordonată față de 3*; 5. Bagă de seamă! — *propoziție principală*; 6. Inima, străvechea, Ca pe-un etern semnal, mi-o urmăresc! — *propoziție principală*; 7. Streinule intrat aici hoțește! Hoinarule căzut în mreaja mea! Ia-mi palma desfăcută — *propoziție principală*; 8. și citește — *propoziție principală, coordonată copulativă cu 7*; 9. Nu soarta mea e-n ea, ci soarta ta — *propoziție principală.*

b. cînd — complement circumstanțial de timp, exprimat prin adverb relativ de timp (în frază leagă o propoziție circumstanțială de timp de regenta ei); ochii — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît; mi — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana I, dativ, forma neaccentuată (dativ posesiv); -s închiși — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III- a, plural, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă și nume predicativ, exprimat prin adjectiv provenit din participiu, masculin, plural, nominativ.

c. Prima virgulă desparte propoziția secundară circumstanțială de timp de regenta ei. A doua virgulă este folosită în aceleași condiții. Punctul marchează sfîrșitul frazei.

Scanned with OKEN Scanner

4.19. a. 1. Zadarnic te-nvîrteşti pe lîngă poartă — *propoziţie principală*; 2. Cît timp problema mea rămîne moartă — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 5*; 3. Cît mă frămînt — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 5*; 4. să-i aflu dezlegarea — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 3*; 5. Nu-ţi părăsesc ... închisoarea — *propoziţie principală*; 6. fii sigur — *propoziţie principală incidentă*; 7. Căci, sau sub ziduri sau sub cer cu stele. Înconjurat de cercurile mele ... eu sînt liber — *propoziţie circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 5*; 8. Fie că dorm pe prund — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 7*; 9. ori blăni de biber — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 7, coordonată disjunctivă cu 8 (predicatul este subînţeles*: dorm); 10. Cît timp le am pe ele — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 7.*

NOTĂ: Prepoziţia subînţeleasă pe (*pe blăni*) şi conjuncţia ori, din prop. 9, stabilesc un raport de corelaţie cu locuţiunea conjuncţională fie că, din prop. 8, fapt care justifică existenţa prop. 9.

b. te — complement direct, exprimat prin pronume reflexiv, persoana a II-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată; mă — pronume reflexiv, persoana I, singular, acuzativ, forma neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; i — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată (dativ posesiv); ţi — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, singular, dativ, forma neaccentuată (element regent — substantivul închisoarea); le — anticiparea complementului direct (pe ele) prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma neaccentuată; pe ele — complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ, forma accentuată, precedat de prepoziţia simplă pe; eu — subiect, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, nominativ.

Observaţie: mea, mele sînt adjective pronominale posesive.

c. a lega, legare, legat (adj.), legătură, legător, legătoare, legăturică, legămînt, a relega, relegare, legătorie; stea, steluţă, înstelat, neînstelat, stea-de-mare; cerc, cerculeţ, a încercui, încercuire, încercuit(adj.), neîncercuit, încercuitor, a reîncercui, reîncercuire, reîncercuit(adj.).

4.20. a. 1. Eu voi rămîne însă şi pe rug, Ca şi pe ziduri, dreaptă şi nenfrîntă — *propoziţie principală; 2.* Nu voi zvîrli blestemul ca pe-un jug — *propoziţie principală*; 3. Nici nu voi da iertarea ca o sfîntă — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 2; 4.* Ci, fără lacrimi, ca un om de rînd, Voi aştepta sub umedele tîmple — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 3.* 5. Ceea ce-i vînt — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul* să se preschimbe; 6. să se preschimbe- n vînt — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* voi aştepta); 7. Şi ... să mi se-ntîmple — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* voi aştepta), *coordonată copulativă cu 6*; 8. ceea ce mi-e scris — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul impersonal* să se întîmple).

b. şi — conjuncţie coordonatoare copulativă, leagă două propoziţii completive directe; ceea ce — subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; mi — complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, dativ, forma neaccentuată; e scris — predicat verbal, exprimat

Scanned with OKEN Scanner

prin verb predicativ, conjugarea a III-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, pasiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; să se întîmple — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, unipersonal, impersonal, reflexiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; mi — complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana I, dativ, forma neaccentuată, singular.

c. voi fi învăţat (indicativ viitor II), să fi învăţat (conjunctiv perfect), aş fi învăţat (condiţional-optativ perfect), voi fi învăţînd (prezumtiv prezent), voi fi învăţat (prezumtiv perfect), a fi învăţat (infinitiv perfect), sînt învăţat (diateza pasivă în întregime).

4.21. a. 1. Şi mă voi mai preface-n continuare — *propoziţie principală*; 2. Chiar de mi-ar fi durerile-nzecite — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 1*; 3. Prea mare-i furtul — *propoziţie principală*; 4. ca să ţip — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 3*; 5. că doare — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul tranzitiv* să ţip); 6. Aşa dor visurile împlinite — *propoziţie principală*; 7. Ca tînărul spartan ascund la mine O vulpe — *propoziţie principală*; 8. care atîta timp ... e bine — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — substantivul* vulpe); 9. cît tace — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* timp); 10. Şi muşcă — adînc din carnea mea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* timp), *coordonată copulativă cu 9*; 11. Ce-am să mă fac — *propoziţie principală*; 12. cînd va porni — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 11*; 13. să latre? — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — verbul tranzitiv* va porni).

b. chiar de — locuţiune conjuncţională subordonatoare specializată, leagă o propoziţie circumstanţială concesivă; mi — atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, dativ, formă neaccentuată (elementul regent — substantivul durerile); ar fi (î)nzecite — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, condiţional, prezent, persoana a III-a, plural, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin numeral cardinal multiplicativ, feminin, plural, nominativ; durerile — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, nominativ, articulat cu articol hotărît.

c. mare (gradul pozitiv), mai puţin mare (gradul comparativ de inferioritate) tot aşa (la fel) de mare(gradul comparativ de egalitate), mai mare (gradul comparativ de superioritate), cel mai mare, cel mai puţin mare (gradul superlativ relativ), foarte (prea) mare (gradul superlativ absolut).

4.22. a. 1. Ne-ar trebui o mie de ani — *propoziţie principală*; 2. să reclădim — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 1*; 3. Ce-am sfărîmat aseară cu despărţirea noastră — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul tranzitiv* să reclădim); 4. Şi nici atunci nu-i sigur — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 1*; 5. c-am mai putea — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — expresia verbală impersonală* nu-i sigur); 6. să fim Eucreanga ta de aur, tu frunza mea albastră — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* am putea).

b. ce — complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ (în frază leagă o propoziţie completivă directă de regenta ei); am sfărîmat — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, perfectul compus, persoa-

Scanned with OKEN Scanner

na I, plural, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; aseară — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp; cu despărţirea — complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu; noastră — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, mai mulţi posesori-un obiect posedat, persoana I, feminin, singular, acuzativ.

c. des-păr-ţi-rea, crean-ga, frun-za, al-bas-tră.

4.23. a. 1. Şi ... trebuie — *propoziţie principală*; 2. cînd eu pictez un tablou ... o femeie în curte, spălînd picioarele unor băieţi şi fete — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1*; 3. care în subiectul lui e bizar — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent substantivul* tablou); 4. în timp ce din casă se văd aurind geamurile lumînări aprinse — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 2*; 5. privitorul ... să exclame înainte chiar de a i se explica — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent verbul impersonal* trebuie); 6. despre ce e vorba — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent verbul reflexiv pasiv impersonal, la infinitiv,* a se explica); 7. ce frumos! — *propoziţie principală, cu predicatul subînţeles*: e.

b. spălînd — atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, gerunziu, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; aurind — element predicativ suplimentar, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă.

c. aur, auriu, auros, a auri, aurire, aurit(adj.), aurit (subst.), neaurit, aurar, aurărie, aureală, aurel; a privi, privire, privit(subst.), privitor(adj.), privitor(subst.), privinţă; frumos, frumos(adv.), frumos(subst.), frumuşel, frumuşică, a înfrumuseţa, înfrumuseţare, înfrumuseţat(adj.), înfrumuseţat (subst.), neînfrumuseţat, a reînfrumuseţa, reînfrumuseţare, reînfrumuseţat(adj.).

4.24. a. 1. În primul rînd toată această lume ... judecată la rece, şi după datele ... a fost o lume a sărăciei, chiar a mizeriei — *propoziţie principală*; 2. care prin tine mă pasionează atît de tare — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* lume); 3. pe care le deţin eu — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* datele); 4. Viaţa ta, chiar, nu e ea marcată de drama ţăranului — *propoziţie principală*; 5. care nu a putut dispune de resursele necesare, pe vremea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* ţăranului); 6. cînd tu erai elev — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* vremea); 7. nu numai să te ţină pînă la sfîrşit la şcoală — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5*; 8. dar şi atît să nu fi fost în stare — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5, coordonată adversativă cu 7;* 9. cît te-a ţinut — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 8*; 10. să-ţi cumpere un pantof — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — locuţiunea verbală, intranzitivă,* să fi fost în stare); 11. şi să nu fii silit, vara — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 5, coordonată copulativă cu 8*; 12. să te piteşti de prietenii tăi — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — locuţiunea verbală, in-*

Scanned with OKEN Scanner

tranzitivă, să nu fii silit); 13. fiindcă erai desculţ — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 12.*

b. a fost o lume — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol nehotărît; nu e marcată — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, pasiv, intranzitiv, regulat, forma negativă; erai elev — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a II-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, nominativ, nearticulat; să nu fi fost în stare — predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, formată din verb predicativ, conjugarea a IV-a, conjunctiv, perfect, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma negativă şi substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă în; să nu fii silit — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, conjunctiv, prezent, persoana a II-a, singular, pasiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; erai desculţ — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a II-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, nominativ.

c. toată (adjectiv pronominal provenit din pronume), această (adjectiv pronominal provenit din pronume), tare (adverb provenit din adjectiv), ta (adjectiv pronominal provenit din pronume), sfîrşit (substantiv provenit din participiu), vara (adverb provenit din substantiv), tăi (adjectiv pronominal provenit din pronume).

4.25. a. 1. Multă verdeaţă în jur — *propoziţie principală, cu predicatul subînţeles (construcţie nominală)*; 2. Numai arătura noastră neagră, neagră — *propoziţie principală, cu verbul copulativ subînţeles*: era; 3. Unul se ţinea la brabeţi, sticleţi, păsări necunoscute — *propoziţie principală*; 4. altul măsura umbra Soarelui cu ciomagul — *propoziţie principală, coordonată adversativă prin juxtapunere cu 3*; 5. Şi din cînd în cînd se apleca — *propoziţie principală, coordonată cu 4*; 6. să vadă — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 5*; 7. ce dumnezeu se-ntîmplă Acolo jos — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* să vadă); 8. De nu mai răsare odată cînepa, sub brazdă? — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 7*; 9. Oricum, se chema — *propoziţie principală*; 10. că facem o treabă — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul copulativ* se chema, *reflexiv impersonal; verbul* a se chema *este echivalent, aici, cu* a însemna; *subiectul e subînţeles)*; 11. aveam o funcţie — *propoziţie principală*; 12. eram chiar mîndri — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 11;* 13. Şi ... seara, la masă ... Noi mîncam cu multă demnitate — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 12*; 14. ţin minte — *propoziţie principală incidentă*; 15. cînd ne strîngeam toţi Fraţii — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 13*; 16. şi zbîrnîiau lingurile — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 13, coordonată copulativă cu 15.*

b. altul — subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ; măsura — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirma-

Scanned with OKEN Scanner

tivă; umbra — complement direct, exprimat prin substantiv, comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît; soarelui — atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular (singularia tantum), genitiv, articulat cu articol hotărît; cu ciomagul — complement circumstanţial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă cu

c. *De am avea timp mai mult*, am citi mai mult. (CDŢ)
Maşină de-ai fi, tot nu mai ajungi la timp. (CSV)
Minte, *de îngheaţă apele*. (CNS)

4.26. a. 1. Cel mai rău ne-a părut — *propoziţie principală*; 2. cînd a murit Gogu lui Duluman prietenul lui Nicolae — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 1*; 3. Cînd s-au dus amîndoi pe linia-ntîia, în Tatra — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 2*; 4. Dar înainte de asta, au venit pentru două zile Acasă, în permisie — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1*; 5. Să-şi ia rămas bun — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4*; 6. şi să pună ochii pe cîte-o fată — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, coordonată copulativă cu 5*; 7. Ca să-i spună — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 6*; 8. să-i aştepte la poartă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* să spună); 9. Dacă se ştiau aşteptaţi de cineva, ori logodiţi — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul* era, *cu valoare impersonală*); 10. Era — *propoziţie principală*; 11. ca şi cînd nu i-ar mai fi putut nimeri glonţul — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul copulativ* era); 12. Ori ... mureau de drag pentru patrie — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 10, coordonată disjunctivă cu 11*; 13. chiar dacă mureau — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 12*.

b. amîndoi — subiect, exprimat prin numeral cardinal colectiv, masculin, nominativ; (î)ntîia — atribut adjectival, exprimat prin numeral ordinal, feminin, acuzativ; două — atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal propriu-zis, simplu, feminin, acuzativ; cîte o — atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal distributiv, feminin, singular, acuzativ.

c. *Prenumele* lui este Radu. *Pronumele* este o parte de vorbire. Acest cuvînt are funcţie de *complement*. Marius i-a făcut un *compliment*. Un dictator procedează *arbitrar*. Ei s-au prezentat la comisia *arbitrală*. Unele atribute au *prepoziţie*. O frază are mai multe *propoziţii*. El *a investit* banii într-un magazin. El a fost *investit* în funcţia de preşedinte.

4.27. a. 1. Nu trebuia — *propoziţie principală*; 2. să facă în nici un fel această călătorie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul impersonal* nu trebuia); 3. era un gînd pur şi simplu, născut din relaţiile ciudate — *propoziţie principală*; 4. pe care le stabilise cu Olga — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — substantivul* relaţiile); 5. din cauză că se reîntîlniseră după atîţia ani — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 6 şi 7*; 6. nu putuseră — *propoziţie principală*; 7. sau nu voiseră — *propoziţie principală, coordonată disjunctivă cu 6*; 8. să-şi lămurească unul celuilalt evenimentele de atunci — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 7 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu voi-

Scanned with OKEN Scanner

seră); 9. E adevărat — *propoziţie principală*; 10. că nici ea nu-l încuraja — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e adevărat); 11. era reticentă — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e adevărat) *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 10;* 12. şi-i dădea sentimentul — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — expresia verbală impersonală* e adevărat), *coordonată copulativă cu 11;* 13. că poartă o mască — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — substantivul* sentimentul); 14. din spatele căreia pîndeşte — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 13 (elementul regent — substantivul* mască).

b. din spatele — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă din; căreia — atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume relativ, feminin, singular, genitiv (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); pîndeşte — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă.

c. a întîlni, întîlnire, întîlniş, întîlnit(subst.), neîntîlnit, nemaiîntîlnit, a reîntîlni, reîntîlnire; lamură, a lămuri, lămurire, lămurit (subst.), lămuritor, nelămuritor; curaj, curajos, necurajos, a încuraja, încurajare, încurajator, neîncurajator.

4.28. a. 1. Deşi nici unul, chiar exagerînd grosolan, construindu-i o imagine încă mai perfidă, descriindu-i un farmec şi mai accentuat, toţi repetîndu-l pe Sebişan pe diverse tonuri, nu reuşeau — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 3*; 2. să sune adevărat — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu reuşeau); 3. era vizibil — *propoziţie principală*; 4. că totul era o făcătură, pe loc — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — expresia verbală impersonală* era vizibil); 5. că nici unul nu se gîndise la ea vreodată astfel — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent — expresia verbală impersonală* era adevărat) *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 4;* 6. şi încercau degeaba — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (elementul regent expresia verbală impersonală* era vizibil), *coordonată copulativă cu 5;* 7. să se convingă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent verbul tranzitiv* încercau); 8. şi să convingă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent verbul tranzitiv* încercau), *coordonată copulativă cu 7.*

b. nici unul — (propoziţiile 1 şi 5) — subiect, exprimat prin pronume negativ, masculin, singular, nominativ; totul — subiect, exprimat prin pronume nehotărît, masculin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît.

c. cuvinte formate prin compunere: nici unul (prop. 1), nici unul (prop. 5), vreodată, astfel, degeaba; cuvinte formate prin schimbarea valorii gramaticale: grosolan (adverb provenit din adjectiv), adevărat (adverb provenit din adjectiv), vizibil (adverb provenit din adjectiv).

4.29. a. 1. Cum să-ţi explic? — *propoziţie principală*; 2. Toţ ... a vorbit de la sine — *propoziţie principală*; 3. ce ţi-am povestit — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele* tot); 4. şi numai aşa, dintr-un

Scanned with OKEN Scanner

fel de reflex al generalizării, ar mai trebui — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 2*; 5. să continuu — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — verbul impersonal* ar trebui); 6. Individul ăsta ciudat e un fel de demonstraţie a faptului — *propoziţie principală*; 7. că ... eşti sortit eşecului — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — substantivul* faptului); 8. oricît ai fi de dotat — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 7*; 9. dacă nu respecţi ... regula jocului, legea internă a domeniului ... sau a epocii tale — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 7*; 10. ca să spun aşa — *propoziţie principală incidentă*; 11. căruia ite dedici — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* domeniului).

b. eşecului — complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, dativ, articulat cu articol hotărît.

Celelalte funcţii ale substantivului în cazul dativ sînt: atribut („Preot *deşteptării* noastre" M. Eminescu), complement circumstanţial de loc (Stai *locului*), complement circumstanţial instrumental precedat de prepoziţiile *graţie, datorită, mulţumită* (*Graţie computerelor*, omul modern calculează mai repede), complement circumstanţial de cauză (*Datorită epidemiei* de gripă ieri au fost mulţi absenţi), complement circumstanţial de mod (Trenul a sosit *conform graficului*).

c. a explica, reflex, a continua, individ, demonstraţie, dotat, a respecta, regulă, intern, domeniu, a dedica, epocă, eşec.

4.30. a. 1. Legea, principiul este totul — *propoziţie principală*; 1. Nu-l înţelegi — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4*; 3. şi nu te conformi — *propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 4, coordonată copulativă cu 2*; 4. existenţa ta este o simplă întîmplare — *propoziţie principală*; 5. Eşti — *propoziţie principală*; 6. şi mai degrabă nu eşti — *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. Cînd nu te conformezi canonului — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 11*; 8. ca să folosim expresia timpului său — *propoziţie principală incidentă*; 9. cînd nu faci — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 11*; 10. ceea ce trebuie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu faci); 11. eşti lichidat — *propoziţie principală*; 12. te lichidezi simplu — *propoziţie principală*; 13. pentru că nu există — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 12*; 14. decît ceea ce trebuie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 13 (elementul regent — verbul* nu există).

b. pentru că — locuţiune conjuncţională subordonatoare, specializată, leagă o propoziţie circumstanţială de cauză de regenta ei; nu există — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, regulat, forma negativă; decît — adverb de mod de restricţie, fără funcţie sintactică; ceea ce — subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; trebuie — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, unipersonal, impersonal, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă.

c. Nu ştim *ceea ce* s-a întîmplat. (subiect)

Părinţii se mîndresc cu *ceea ce* fac copiii lor. (complement direct)

Un ţăran adevărat rămîne toată viaţa *ceea ce* a fost. (nume predicativ).

Scanned with OKEN Scanner

4.31. a. 1.Mi-era frică — *propoziţie principală*; 2. să nu mi se crape în două învălmăşeala unitară, punctul — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — construcţia intranzitivă* mi-era frică); 3. în care mă aflam — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — substantivul* punctul); *4.* să nu am două braţe — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — construcţia intranzitivă* îmi era frică); 5. îmi era frică — *propoziţie principală*; 6. şi pentru vedere ... frică mi-era ... *propoziţie principală, coordonată copulativă cu 5*; 7. să nu am doi ochi — *propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — construcţia intranzitivă* îmi era frică). 8. Cum, necum, nimenea nu ne-a luat în seamă — *propoziţie principală*; 9. Cum, necum m-am trezit cu două sprîncene — *propoziţie principală*; 10. Multă vreme am crezut — *propoziţie principală*; 11. că toate acestea, spaime de plod, de sămînţă, şi de icră, sunt — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — verbul tranzitiv* am crezut).

b. toate — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, feminin, plural, nominativ; acestea — subiect, exprimat prin pronume demonstrativ de apropiere, feminin, plural, nominativ; spaime sunt — predicat nominal, exprimat prin nume predicativ antepus, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, nominativ, nearticulat şi verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, plural, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă; de plod, de sămînţă şi de icră — atribut substantival prepoziţional multiplu, exprimat prin plod — substantiv comun, simplu, masculin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de; sămînţă — substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de; icră — substantiv comun, simplu, feminin, singular (în mod obişnuit se foloseşte doar cu formă de plural), acuzativ, precedat de prepoziţia simplă de.

c. Cuvinte formate prin compunere: *necum*; cuvinte formate prin derivare: învălmăşeală (*a învălmăşi* + sufixul - *eală*, vedere (*a vedea* + sufixul -*ere*).

4.32. a. 1. Din cînd în cînd nu mai vor ... nici animalele de pe pămînt — *propoziţie principală*; 2. să fie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu vor); 3. ceea ce sînt — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul copulativ* să fie); 4. Piatra mumă naşte numai piatră băiat — *propoziţie principală*; 5. albina ... naşte numai trîntor — *propoziţie principală*; 6. care pe regină o a mîncat — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* albina); 7. Copacul nu mai dă fructă — *propoziţie principală*; 8. ci se zbate — *propoziţie principală, coordonată adversativă cu 7*; 9. se luptă împotriva unui vînt — *propoziţie principală; 10.* ce nu e — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — substantivul* vînt); 11. Din cînd în cînd nu mai vor ... lucrurile şi fiinţele — *propoziţie principală*; 12. să fie — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 11 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu vor); 13. ceea ce sînt — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — verbul copulativ* să fie); 14. ce au fost — *propoziţie secundară atributivă subordonată faţă de 11 (elementul regent — substantivele* lucrurile şi fiinţele).

b. împotriva unui vînt — complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, genitiv, articulat cu articol nehotărît, precedat de prepoziţia simplă împotriva; ce — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ (în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei); nu e — predicat verbal,

Scanned with OKEN Scanner

exprimat prin verb predicativ (are sensul „nu există"), conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma negativă.

c. pământ, pământiu, pământos, pământesc, nepământesc, pământean, nepământean, a împământeni, împământenire, împământenit, neîmpământenit; a fi, fire, firesc, firește, ființă, a ființa, a înființa, înființare, a desființa, desființare, a reînființa, reînființare; piatră, pietricică, pietroi, pietrar, pietrărie, pietriș, pietros, a împietri, împietrire, împietrit, neîmpietrit, a pietrui, pietruire, pietruit (subst.), pietruit (adj.), nepietruit.

4.33. a. 1. Dumneavoastră **știți** bine — *propoziție principală*; 2. că în afară de cele două compănii ... mai avem alte vreo două risipite în diferite posturi în oraș — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* **știți**); 3. care **fac** paza palatului — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 2 (elementul regent — substantivul* **compănii**). 4. În afară de ceea ce mi-**ați cerut** dumneavoastră — *propoziție secundară circumstanțială cumulativă, subordonată față de 5*; 5. a **trebuit** — *propoziție principală*; 6. **să trimit** pichete de pază la locuințele ofițerilor — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 5 (elementul regent — verbul impersonal* a **trebuit**); 7. ca **să le apăr** familiile și locuințele, foarte amenințate în noaptea asta — *propoziție secundară circumstanțială de scop, subordonată față de 6.*

b. **dumneavoastră** — subiect, exprimat prin pronume personal de politețe, persoana a II-a, plural, nominativ; **știți** — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a II- a, plural, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; **bine** — complement circumstanțial de mod, exprimat prin adverb de mod, gradul pozitiv; că — conjuncție subordonatoare, leagă o propoziție secundară completivă directă de regenta ei; **în afară de compănii** — complement circumstanțial cumulativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, acuzativ nearticulat, precedat de locuțiunea prepoziționlă **în afară de**; **cele două** — atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal propriu-zis, simplu, feminin, acuzativ, precedat de articol demonstrativ.

c. Acesta este colegul *pe care* îl apreciez cel mai mult. (complement direct)

Timișoara este orașul *despre care* a vorbit lumea întreagă. (complement indirect)

Nu știm încă *care* este rezultatul testului. (nume predicativ)

4.34. a.1. **Nu prea înțelegea** — *propoziție principală*; 2. **era adevărat** — *propoziție principală incidentă*; 3. de ce Paraschiv **arăta** mereu posomorît — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* **nu înțelegea**); 4. în loc **să se bucure** — *propoziție secundară circumstanțială opozițională, subordonată față de 3;* 5. **că grîul ieșise** — *propoziție secundară completivă indirectă, subordonată față de 4 (elementul regent — verbul intranzitiv* **să se bucure**); 6. cum **nu-și aduceau ei aminte** — *propoziție secundară predicativă, subordonată față de 5 (elementul regent — verbul copulativ* **ieșise**); 7. **să se fi făcut** vreodată — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 6 (elementul regent — locuțiunea verbală tranzitivă* **nu-și aduceau aminte**); 8. **și secera** — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* **nu înțelegea**), *coordonată copulativă cu 3*; 9. ca **și cum ar fi tras la jug** — *propoziție secundară circumstanțială modală comparativă condițională (ipotetică), subordonată față de 8.*

Scanned with OKEN Scanner

b. prea — complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod; cum — nume predicativ al verbului copulativ să se fi făcut din propoziţia 7; în frază adverbul relativ cum leagă o propoziţie predicativă (6) de regenta ei (acest fenomen se numeşte împletire între subordonate); nu (prop. 1 şi 6) — adverb de negaţie, fără funcţie sintactică; vreodată — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp; mereu — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp.

c. cuvintele compuse: aminte, vreodată.

4.35. a. 1. Dar ... puteţi — *propoziţie principală*; 2. cu ce are ea — *propoziţie secundară circumstanţială instrumentală, subordonată faţă de 1*; 3. cu ce ai dumneata — *propoziţie secundară circumstanţială instrumentală, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 2*; 4. şi mai ai şi leafa de profesor — *propoziţie principală incidentă*; 5. pe care ai uitat — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (elementul regent — substantivul* leafa); 6. s-o pui la socoteală — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* ai uitat); 7. cum sînteţi amîndoi potoliţi — *propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1*; 8. să trăiţi o viaţă — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* puteţi); 9. să rîvnească şi împăraţii la dumneavoastră — *propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 8.*

b. ce — complement direct, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; în frază, precedat de prepoziţia simplă cu, leagă o propoziţie circumstanţială instrumentală de regenta ei; ai — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, indicativ, prezent, persoana a II- a, singular, activ, tranzitiv, neregulat, forma afirmativă; dumneata — subiect, exprimat prin pronume personal de politeţe, persoana a II-a, singular, nominativ.

c. Prima virgulă desparte două propoziţii circumstanţiale instrumentale care se află în raport de coordonare copulativă prin juxtapunere.

Virgula a doua desparte o propoziţie circumstanţială de cauză de regenta ei.

Virgula a treia desparte o propoziţie circumstanţială consecutivă de regenta ei.

Cele două linii de pauză despart de restul frazei propoziţia principală incidentă şi cele două propoziţii secundare care sînt legate de aceasta.

Punctul marchează sfîrşitul frazei.

4.36. a. 1. Îi spuse — *propoziţie principală*; 2. că nu era altă cale — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* spuse); 3. fie că el scăpa — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 2*; 4. fie că erau prinşi împreună — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă, subordonată faţă de 2, coordonată disjunctivă cu 3*; 5. decît să declare — *propoziţie secundară circumstanţială de excepţie, subordonată faţă de 2*; 6. că ea venise cu Gavrilcea la cimitir ... fără a bănui — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv* să declare); 7. să vadă cavoul construit de tată-său — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 6*; 8. că însoţitorul era urmărit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* a bănui). 9. La regruparea şi semnele agenţilor constată — *propoziţie principală*; 10. că aceştia nu trecuseră înapoia cavoului — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 9 (elementul regent — verbul tranzitiv —* constată); 11. ca

Scanned with OKEN Scanner

să-l înconjoare complet — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 10*; 12. deşi se vedea — *propoziţie secundară circumstanţială concesivă subordonată faţă de 10*; 13. că au această intenţie — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 12 (elementul regent — verbul reflexiv impersonal* se vedea).

b. cu Gavrilcea — complement circumstanţial sociativ, exprimat prin substantiv propriu, simplu, masculin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă cu; la cimitir — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă la; să vadă — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; cavoul — complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît; construit — atribut adjectival, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, participiu, neutru, singular, acuzativ; de tată — complement de agent, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de; său — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, un posesor-un obiect posedat, persoana a III- a, neutru, singular, acuzativ.

c. îm-pre-u-nă, con-stru-it, con-sta-tă, com-plet;

Regula este următoarea: Trei sau mai multe consoane între vocale sau grupuri vocalice se despart astfel: prima rămîne la silaba dinainte, iar celelalte trec la silaba următoare.

În următoarele grupuri consonantice, primele două consoane se despart de a treia: lpt, mpt, ncş, nct, ncţ, ncv, rct, rtf, stm (sculp-ta, somp-tu-os, sfinc-şii, punc-taj, func-ţii, de-linc-vent, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic.

4.37. a: 1. Trăiam sub stăpînirea bucuriei — *propoziţie principală*; 2. pe care mi-o dădea scrisul — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* bucuriei). 4. Nu mă gîndeam — *propoziţie principală*; 4. şi nu făceam altceva — *propoziţie principală, coordonată copulativă prin conjuncţia* şi *cu 3*; 5. decît să scriu, bucurie — *propoziţie secundară circumstanţială de excepţie, subordonată faţă de 4*; 6. care se prelungea — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — substantivul* bucurie); 7. şi cînd mă opream — *propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de 6*; 8. ca să mănînc — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 7*; 9. şi să dorm — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 7, coordonată copulativă prin* şi *cu 8*. 10. Niciodată în viaţă nu mă angajasem într-o acţiune — *propoziţie principală*; 11. în care spiritul să fie angajat atît de total — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 10 (elementul regent — substantivul* acţiune). 12. Poate ... m-am născut — *propoziţie principală*; 13. gîndeam — *propoziţie principală incidentă*; 14. să trăiesc — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 12*; 15. ceea ce am trăit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 14 (elementul regent — verbul tranzitiv* să trăiesc); 16. şi să scriu o carte — *propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 12, coordonată copulativă prin* şi *cu 14*.

b. în care — complement circumstanţial de timp, exprimat prin pronume relativ, acuzativ; în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei; spiritul — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; să fie solicitat — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, pasiv, intranzitiv,

Scanned with OKEN Scanner

regulat, forma afirmativă; atît — complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod; urmat de prepoziţia simplă de; total — complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod.

c. cuvinte formate prin derivare: *stăpînire* (*a stăpîni* + sufixul -ire), *bucurie* (*bucur* + sufixul - *ie*), *a prelungi* (*prelung* + sufixul -i), *a gîndi* (*gînd* + sufixul -i); cuvinte formate prin compunere: *altceva* (*alt* + *ceva*), *decît* (*de* + *cît*), *ca să* (*ca* + *să*), *niciodată*(*nici* + *o* + *dată*), *ceea ce* (*ceea* + *ce*); cuvinte formate prin schimbarea valorii gramaticale: *scris* (substantiv provenit din participiu), *total* (adverb provenit din adjectiv), *poate* (adverb provenit din verb).

4.38. a. 1. Făcu însă — *propoziţie principală, coordonată adversativă contextuală*; 2. ceea ce ar fi trebuit — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — verbul tranzitiv* făcu); 3. să fac eu — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (elementul regent — verbul impersonal* ar fi trebuit); 4. adică nu-mi mai vorbi cîteva săptămîni — *propoziţie secundară atributivă apoziţională, subordonată faţă de 2 (elementul regent — pronumele* ceea ce). 5. Iar mie mi se păru — *propoziţie principală, coordonată adversativă contextuală*; 6. că ... însemna — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 5 (elementul regent — verbul impersonal* se păru); 7. dacă mă prefac — *propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul fără subiect* însemna). 8. că nu acord nici o importanţă scenei ... cuvintelor spuse de ea, tăcerii ei — *propoziţie secundară predicativă suplimentară, subordonată faţă de 7*; 9. care avusese loc — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* scenei); 10. care urmă — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (elementul regent — substantivul* tăcerii); 11. că nici n-o aveau — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul copulativ* însemna); 12. şi că pînă la urmă totul va reintra în normal — *propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 6 (elementul regent — verbul copulativ* însemna), *coordonată copulativă prin* şi *cu 11.*

b. făcu — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; însă — conjuncţie coordonatoare adversativă contextuală; leagă o propoziţie principală cu o propoziţie principală din fraza anterioară; ceea ce — complement direct (elementul regent — verbul să fac din propoziţia 3), acuzativ; în frază leagă o propoziţie completivă directă (2) de regenta ei (împletire între subordonate); ar fi trebuit — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, condiţional, perfect, persoana a III-a, singular, unipersonal, impersonal, activ, intranzitiv, regulat; forma afirmativă; să fac — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, prezent, persoana I, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă (să este în acelaşi timp, în text, şi morfem al modului conjunctiv şi conjuncţie subordonatoare, care leagă o propoziţie subiectivă de regenta ei); eu — subiect, exprimat prin pronume personal, persoana I, singular, nominativ.

c. Au omonime următoarele cuvinte: ar, mai, iar, mie, mi, mă, acord, o, care, de, la.

4.39. a.1. Se pomeni, în acea pauză ... chemată în camera biroului organizaţiei — *propoziţie principală*; 2. în care toată lumea afecta — *propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (elementul regent — substantivul* pauză); 3. că nu se întîmplă nimic în afară de faptul — *propoziţie secundară completivă directă, su-*

Scanned with OKEN Scanner

bordonată față de 2 (elementul regent verbul tranzitiv afecta); 4. că se prefăceau toți — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 3 (elementul regent — substantivul* faptul); 5. că nu vor — *propoziție secundară predicativă suplimentară, subordonată față de 4 (elementul regent — verbul* se prefăceau); 6. s-o evite — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 5 (elementul regent — verbul tranzitiv —* nu vor); 7. deși o evitau în mod discret, lăsînd-o singură pe scaunul ei — *propoziție secundară circumstanțială concesivă, subordonată față de 4*; 8. de unde nu se ridică — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 7 (elementul regent — substantivul* scaunul); 9. decît să se uite liniștită pe geam — *propoziție secundară circumstanțială de scop, subordonată față de 8*; 10. unde se retrăseseră doar betonistul și activistul de sector — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 1 (elementul regent — substantivul* camera); 11. care lua de obicei parte la ședințe — *propoziție secundară atributivă, subordonată față de 10 (elementul regent — substantivul* activistul).

b. nu se întîmplă — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, unipersonal, impersonal, reflexiv, intranzitiv, regulat, forma negativă; nimic — subiect, exprimat prin pronume negativ, nominativ; în afară de faptul — complement circumstanțial de excepție, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de locuțiunea prepozițională în afară de.

c. Se știe *că* orice muncă se plătește. (SB)
Concluzia a fost *că* această problemă poate fi rezolvată. (PR)
Ne bucură faptul *că* azi e timp frumos. (AT)
N-a venit, *că* n-a avut timp. (CZ)
Ea a fost atît de emoționată *că* a spart vaza de flori. (CNS)

4.40. a. 1. Tata era, povestind, impresionat de directorul său general — *propoziție principală*; 2. eu mai puțin — *propoziție principală cu predicatul subînțeles, coordonată adversativă prin juxtapunere cu 1*; 3. ba chiar deloc — *propoziție principală cu predicatul subînțeles, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 2*. 4. Dar nu zisei nimic — *propoziție principală, coordonată adversativă contextuală*; 5. să nu-l jignesc — *propoziție secundară circumstanțială de scop, subordonată față de 4*. 6. să aștepți — *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 8* (elementul regent — putea; pronumele asta reia în regentă ceea ce se comunică prin propoziția subiectivă); 7. ca un șef de cadre să fie dat afară — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 6 (elementul regent — verbul tranzitiv* să aștepți); 8. asta putea dura mult mai bine — *propoziție principală*. 9. Nu era exclus — *propoziție principală*; 10. să fie dat afară el, acest Bularca sincer și drept *propoziție secundară subiectivă, subordonată față de 9 (elementul regent — expresia verbală impersonală* nu era exclus). 11. Dacă tata era atît de naiv — *propoziție secundară circumstanțială opozițională, subordonată față de 16*; 12. și nu știa — *propoziție secundară circumstanțială opozițională, subordonată față de 16, coordonată copulativă prin* și *cu 11*. 13. cine e un șef de cadre — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 12 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știa); 14. cine anume îl susține — *propoziție secundară completivă directă, subordonată față de 12 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știa), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 13*; 15. ce instituție — *propoziție secundară completivă directă cu predicatul subînțeles, subordonată față de 12 (elementul regent — verbul tranzitiv* nu știa), *coordonată copulativă prin juxtapunere cu 14*; 16. era greu de crezut — *propoziție principală*; 17. că directorul

Scanned with OKEN Scanner

său general nu ştia — *propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 16 (elementul regent — verbul tranzitiv* de crezut).

b. tata — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît; era impresionat — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, pasiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; povestind — complement circumstanţial de timp, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, gerunziu, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; de directorul — complement de agent, exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol hotărît, precedat de prepoziţia simplă de; său — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv un posesor — un obiect posedat, persoana a III-a, masculin, singular, acuzativ; general — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, cu două terminaţii, patru forme, masculin, singular, acuzativ.

c. Infinitivul are următoarele funcţii sintactice: subiect (*A-ţi iubi* patria este o datorie sfîntă.); complement direct (Nimeni nu poate *şti* totul.); complement indirect (Tinerii sînt doritori *de a cunoaşte* cît mai mult.); atribut (Hotărîrea *de a-l ajuta* am luat-o imediat.); complement circumstanţial de timp (*Înainte de a începe* filmul televiziunea ne-a oferit muzică.); complement circumstanţial de mod (Muzica e destul de tare, dar *fără a deranja* pe vecini.); complement circumstanţial de scop (A plecat la munte *pentru a se odihni.*); complement circumstanţial concesiv (*Fără a fi* soare, afară e totuşi plăcut.); complement circumstanţial opoziţional (*În loc de a pleca* la munte, a preferat marea.); nume predicativ (Hotărîrea noastră *este de a intra* în Europa.).

Modul supin are următoarele funcţii sintactice: subiect (E uşor *de observat* soluţia problemei.); complement direct (Avem *de rezolvat* multe probleme.); complement indirect (Ne-au poftit *la învăţat.*); complement circumstanţial de loc (Vara mergeau *la scăldat.*); complement circumstanţial de scop (A adus rufele *pentru spălat.*); complement circumstanţial de relaţie (*De distrat*, ne-am distrat bine.); atribut (Maşinile *de spălat* uşurează munca gospodinelor.)

Scanned with OKEN Scanner

5. TESTE DE LA CONCURSURILE DE ADMITERE

5.1. TESTE DE LA CONCURSURILE DE ADMITERE ÎN LICEU

5.1.1. Licee cu limba de predare română (iulie 1990)

Se dă textul:

Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, *băgai de seamă* că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine, căci se părea că se înălţase *pe ceruri*, în vîrful degetelor, şi de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai *în fundul peşterii*.

(C. Hogaş)

Cerinţe:

a. subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor; b. delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor; c. analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate; d. contrageţi prima propoziţie subordonată în partea de propoziţie corespunzătoare; e. alcătuiţi două fraze în care adverbul relativ *cînd* să introducă o propoziţie subordonată predicativă şi respectiv o propoziţie subordonată atributivă.

5.1.2. Licee cu limbile de predare ale minorităţilor naţionale (iulie 1990)

I. a) Alcătuiţi propoziţii sau fraze în care cuvîntul *elev* să îndeplinească următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct şi complement indirect.

b) Transformaţi părţile de propoziţie subliniate în propoziţii corespunzătoare şi arătaţi felul acestora:

1. Cartea *interesantă* este citită cu plăcere.
2. Turmele s-au oprit *la umbră*.
3. *Harnicul* are mari satisfacţii în viaţă.
4. Toţi vorbesc *despre întîmplarea* de ieri.
5. Problema este *întîrzierea* trenului.
6. *Din cauza ploii*, am întîrziat.
7. Ieri am fost în pădure *la cules* de ciuperci.
8. Am sosit *conform înţelegerii*.
9. *Întîlnindu*-l, l-am întrebat *noutăţi* despre prietenul nostru.

II. a) Găsiţi cîte un sinonim pentru următoarele cuvinte: *altădată, ogradă, petiţie, prunc, repede, soldat, ţară, a veni* şi formaţi propoziţii sau fraze cu aceste sinonime.

b) Subliniaţi cuvintele cu sens figurat din textul:

„Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei..."

(*Miorița*)

Scanned with OKEN Scanner

Alcătuiţi propoziţii sau fraze în care cuvintele respective să fie folosite cu sens propriu (de bază).

III. Se dă textul:

„Dar el ştia că nu e aşa, fiindcă văzuse şi strigase, printre explozii care îl copleşeau, acele comenzi care cîştigă o luptă."

(Marin Preda)

Cerinţe:

1. Subliniaţi predicatele, arătaţi felul lor şi analizaţi-le din punct de vedere morfologic.
2. Delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul acestora, stabilind relaţiile sintactice dintre ele.

Observaţie: în iulie 1990 proba de limba română nu a inclus verificarea cunoştinţelor literare ale candidaţilor.

5.1.3. Licee cu limba de predare română (septembrie 1990)

Se dă textul:

„*Împăraţi, pe care* lumea nu putea să-i mai încapă,
Au venit şi-*n ţara* noastră de-au cerut pămînt şi apă."

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Cerinţe:

a. Subliniaţi predicatele; indicaţi felul lor. b. Delimitaţi propoziţiile; indicaţi felul lor. c. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate. d. Alcătuiţi o frază în care conjuncţia *de* să introducă un alt fel de propoziţie subordonată; scrieţi în paranteză felul acesteia. e. Alcătuiţi familia de cuvinte a substantivului *pămînt*.

5.1.4. Licee, indiferent de limba de predare şi profil (iulie 1991)

I. Se dau textele:

1. Cu îndrăzneală apucă mîna lui Tudor, îl trase spre el şi-l privi în ochi.

— Nu eşti tu, *zise el scurt*, dintre ai lui Ionaşcu, care au pribegit peste Nistru?

— Sînt Tudor, *feciorul lui Ionaşcu*, răspunse mişcat Şoimaru; dintre toţi pribegii, eu singur mă întorc înapoi...

— Atuncea eu îţi sînt moş drept, frate cu tatăl tău... strigă bătrînul. Uită-te la mine şi mă cunoaşte!

— Te cunosc, moşule Mihu! îngînă Şoimaru.

M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*

Cerinţe:

a) transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă;

b) indicaţi felul construcţiilor subliniate şi motivaţi punctuaţia acestora.

2. De la holdele din Bărăgan,
Cu spicul greu atîrnînd sus
În vîrful înaltelor lănci
Pierdute cîndva de oastea lui Darius,
Am ştiut că tot ce ne calcă pămîntul
Devine paşnică recoltă.

Marin Sorescu, *Astfel*

Scanned with OKEN Scanner

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor; b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora; c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvîntul *atîrnînd* şi transformaţi această parte de propoziţie într-o propoziţie subordonată corespunzătoare; d) alcătuiţi cinci fraze în care să fie următoarele propoziţii subordonate introduse prin acelaşi element de relaţie — conjuncţia *că*: subiectivă, atributivă, completivă indirectă, circumstanţială de cauză şi consecutivă; e) ilustraţi, prin exemple, alte trei sensuri diferite ale verbului *a călca*; precizaţi aceste sensuri.

5.2. TESTE DE LA CONCURSUL DE ADMITERE ÎN ÎNVĂŢĂMÎNTUL SUPERIOR

5.2.1. **Facultatea de filologie**, iulie 1989 (subiect unic pe ţară)

I. Complementul direct şi subordonata completivă directă.

II. Se dă textul:

Această calificare a vieţii noastre de pînă acum nu este exagerată, *toţi* cei cu experienţă şi cu bună-credinţă o recunosc şi dacă în rîndurile următoare ne încercăm să mai aducem un şir de dovezi pentru a o întări, *o facem* din încrederea că prin chiar aceasta se va înţelege cu atît mai lămurit în ce consistă însemnătatea direcţiei noua, *ca una ce* s-a produs *mai întîi* din trebuinţă instinctivă de a ne scăpa de pe povîrnişul pe care ne-au lăsat anteluptătorii cei vechi.

(Titu Maiorescu)

a. delimitarea propoziţiilor, felul lor şi relaţiile dintre ele;
b. analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate.

5.2.2. **Universitatea din Timişoara, Facultatea de Filologie**, iulie 1990

Se dă textul:

„Maestrul e şi-un mare gospodar.
El cheile cămării le poartă-n buzunar,
La tribunal, la Curtea de Apel,
Casaţie, consilii şi-n minister, cu el.
Se teme, jupîneasa, că-n lipsă, s-ar putea
Să-i fure-o linguriţă de zahăr şi cafea.
De trebuie să-i facă vreunuia vreo plată,
Astupă cu spinarea, în uşa-ncet căscată,
A casei lui de fier,
Lăuntricul mister,
Grămezile de suluri şi hîrtii
Albastre, cîte-o mie, în vraf, cîteva mii,
Că s-ar putea vreodată să-i ceri să te-mprumute
La mare trebuinţă, cu lei vreo două sute."

(T. Arghezi, *Scrieri*, III, p. 150)

Se cere:

I. Să se arate felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele.

II. Analiza morfologică şi sintactică a pronumelor şi adjectivelor pronominale din text.

Scanned with OKEN Scanner

III. Derivarea cu sufixe, procedeu intern de îmbogăţire a vocabularului.

Notă: Se va scrie fiecare propoziţie separat, arătîndu-se felul ei şi relaţia (dacă e cazul) cu alte propoziţii din text. Nu se face schema.

5.2.3. Universitatea din Timişoara, Facultatea de Litere şi Filozofie, secţia de filozofie, iulie 1991

Se dă textul:

„S-ar putea însă, cugetă cu inima strînsă coconul domnesc, să nu fie gazdele la locul lor; poate au fost duse la tîrg şi au rămas şi ziua de luni; ori se vor fi dus într-o petrecere la o sfîntă mănăstire. Bine ar fi fost, îşi încredinţă temerea Alexăndrel către prietinul său Jder, să fi trimes întăi un om, să afle dacă cei căutaţi stau la locul lor.

— *Măria ta, n-ar fi fost bine, răspunse cu hotărîre Ionuţ; timpul nostru e scurt şi rînduiala ne este să ne ducem numaidecît.* Toate arată că vom găsi pe jupîniţă."

(M. Sadoveanu, Opere, XIII, p. 158)

Se cere:

1. Să se arate felul propoziţiilor şi relaţiile dintre ele.
2. Fragmentul subliniat se va analiza morfologic şi sintactic.
3. Arătaţi şi exemplificaţi ce valori poate avea verbul a fi în limba română.

Notă: Se va scrie fiecare propoziţie separat arătînd felul ei şi (dacă e cazul) relaţia cu alte propoziţii din text. Nu se va face schema.

5.2.4. Institutul de Învăţămînt Superior din Sibiu, Facultatea de Psihologie, iulie 1991

„Fireşte dar că recentele răscoale ale maselor ţărăneşti, care au luat proporţiile unei hotărîte revoluţiuni teroriste, aproape ale unui crunt război civil, trebuie să producă în Europa emoţiuni şi uimire. Cine însă cunoaşte de aproape organele acestui stat şi funcţionarea lui se miră acum, nu de ceea ce se întîmplă, ci dacă a existat, cum era îndreptăţit să nu mai crează, atîta energie în acele mase, — cum de nu a izbucnit acest enorm scandal cu mult mai înainte."

(I. L. Caragiale, *1907 — din primăvară pînă în toamnă*)

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a predicatelor din prima frază; c. analiza sintactică şi morfologică a pronumelor din fraza a doua.

5.2.5. Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Drept, iulie 1991

1. Rescrieţi următoarele versuri populare, corectînd greşelile de ortografie:

Semanatam mac în prag
Să vie cine mie drag
Şa eşit macul mărunt
Secatuma cel urît.

2. Rescrieţi forma literară (corectă) din următoarele perechi: conjunctura — conjuctura; corabora — corobora; delicvent — delincvent; escortă — excortă; fraticid — fratricid; intreprindere — întreprindere; juristconsult — jurisconsult; presidenţie — preşedinţie; repercusiune — repercursiune; vindecativ — vindicativ.

3. Indicaţi cîte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte: amănunţit, cinstit, făţarnic, folositor, vinovat, adîncime, cerere, dovadă, împrejurare, vîrstă, a bănui, a cere, a muri, a hotărî, a pedepsi.

Scanned with OKEN Scanner

4. Construiţi douăzeci de enunţuri în care să apară corect folosite următoarele paronime: anual — anuar; familial — familiar; literal — literar; arbitral — arbitrar; investi — învesti; numeral — numerar; original — originar; prenume — pronume; temporal — temporar; petrolifer — petrolier.

5. Se dă textul:

Ce a fost şi *a devenit* Eminescu este rezultatul geniului său înnăscut, *care era prea puternic* în a sa proprie fiinţă, încît *să-l fi abătut* vreun contact cu lumea de la drumul său firesc.

a. sintaxa frazei, rescriind în întregime propoziţiile şi indicînd raporturile dintre ele fără a face schema; b. analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate; c. explicaţi mecanismul de formare a cuvintelor: puternic, fiinţă, firesc.

5.2.6. Universitatea din Timişoara, Facultatea de Litere şi Filozofie, Secţia limba română + o limbă străină, iulie 1991.

I. „Copilul nu înţelegea despre ce-i vorba, auzea însă rîs în juru-i şi rîdea şi el, bătînd din palme. Oamenii aceia, în depărtarea rampei, îi apăreau ca nişte păpuşi, trase şi purtate de sfori. Unul avea mustăţi mari, altul ochelari rotunzi. Păreau că se supără, păreau că se împacă şi se veselesc. Văzu capul cuconiţei Tina apropiindu-se de al mamei şi le auzi şoptind uşor, apoi rîzînd. *Poate ar fi fost mai bine să stea acasă cu moş Avram, să se ducă la pădurice să mai vadă acolo un iepure.*"

a. analiza sintactică a frazei; b. analiza sintactică şi morfologică a textului subliniat.

II. Silaba.

REZOLVAREA TESTELOR DE LA CONCURSURILE DE ADMITERE

5.1.1. a. *mă deşteptai* — predicat verbal; *băgai de seamă* — predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală; *fusese mai harnic* — predicat nominal; *se părea* — predicat verbal; *se înălţase* — predicat verbal; *se uita* — predicat verbal.

b.1. Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn — propoziţie secundară circumstanţială de timp, subordonată faţă de propoziţia 2; 2. băgai de seamă — propoziţie principală, regentă faţă de propoziţiile 1 şi 3; 3. că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de propoziţia 3 (are rol de complement direct al locuţiunii verbale tranzitive *băgai de seamă*); 4. căci se părea — propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de propoziţia 3, regentă faţă de propoziţiile 5 şi 6; 5. că se înălţase pe ceruri, în vîrful degetelor — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de propoziţia 4 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal *se părea*); 6. şi de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai în fundul peşterii — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de propoziţia 4 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal *se părea*), coordonată copulativă cu propoziţia 5.

c. *Băgai de seamă* — predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală, formată din verb predicativ, conjugarea I, modul indicativ, timpul perfectul simplu, persoana I, numărul singular, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă + prepoziţia

Scanned with OKEN Scanner

simplă *de* + substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat; *pe ceruri* — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă *pe*; *în fundul peşterii* — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul genitiv, articulat cu articolul hotărît *-i*, precedat de locuţiunea prepoziţională *în fundul*; d. Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de semn = la deşteptarea mea..., în momentul deşteptării mele..., în clipa deşteptării mele...; e. Modele: Întrebarea (problema) este cînd...

Mi-am pus întrebarea cînd...

5.1.2. I. a) Acest *elev* este silitor. (subiect); El este *elev* la liceul nostru. (nume predicativ); Carnetul *de elev* se vizează anual. (atribut); *Pe un elev* bun îl respectă toţi colegii. (complement direct); *De un elev* bun îşi amintesc toţi profesorii. (complement indirect)

b) 1. Cartea care este interesantă este citită cu plăcere. (AT)

2. Turmele s-au oprit unde este umbră. (CL)

3. Cine este harnic are mari satisfacţii în viaţă. (SB)

4. Toţi vorbesc despre ceea ce s-a întîmplat ieri. (CI)

5. Problema este că întîrzie trenul. (PR)

6. Din cauză că a plouat, am întîrziat. (CZ)

7. Ieri am fost în pădure să culegem ciuperci. (CS)

8. Am sosit cum ne-am înţeles. (CM)

9. Cînd l-am întîlnit, l-am întrebat ce mai ştie nou despre prietenul nostru. (CT + CD)

II. a) sinonimele sînt, în ordine, odinioară, cerere, copil, rapid, ostaş, stat, a sosi.

b. cuvintele cu sens figurat sînt: picior, gură.

Propoziţii în care acestea au sens propriu (de bază):

Omul are două picioare.

Dinţii se găsesc în gură.

III. 1. ştia — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; nu e aşa — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, diateza activă, tranzitiv, neregulat, forma negativă şi nume predicativ exprimat prin adverb de mod; văzuse — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a II-a, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, singular, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; strigase — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; copleşeau — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, plural, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; cîştigă — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, plural, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă.

2. 1. Dar el ştia — propoziţie principală, regentă faţă de 2, 3 şi 4; 2. că nu e aşa — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *ştia*); 3. fiindcă văzuse — propoziţie secundară

Scanned with OKEN Scanner

circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1; 4. şi strigase, printre explozii... acele comenzi — propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 1, coordonată copulativă prin şi cu 3; 5. care îl copleşeau — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (are rol de atribut al substantivului *explozii*); 6. care cîştigă o luptă — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (are rol de atribut al substantivului *comenzi*).

5.1.3. a. *nu putea* — predicat verbal; *să încapă* — predicat verbal; *au venit* — predicat verbal; *au cerut* — predicat verbal; b. 1. Împăraţi... au venit şi-n ţara noastră — propoziţie principală; 2. pe care lumea nu putea — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 1 (are rol de atribut al substantivului *împăraţi*); 3. să-i mai încapă — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 2 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *nu putea*); 4. de-au cerut pămînt şi apă — propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 1.

c. *împăraţi* — subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ, nearticulat; *pe care* — complement direct, exprimat prin pronume relativ, cazul acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *pe*; în frază leagă o propoziţie secundară atributivă de regenta ei; *în ţara* — complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărît *-a,* precedat de prepoziţia simplă *în*;

d. Am fi fericiţi de-am găsi această carte la bibliotecă. (CDŢ) sau Minte de îngheaţă apele. (CNS)

e. pămînt, pămîntiu, pămîntos, pămîntesc, nepămîntesc, pămîntean, nepămîntean, a împămînteni, împămîntenire, împămîntenit, neîmpămîntenit.

5.1.4. 1.a. El l-a întrebat scurt dacă nu e dintre cei ai lui Ionaşcu, care au pribegit peste Nistru. Şoimaru a răspuns mişcat că el este Tudor, feciorul lui Ionaşcu, şi că dintre toţi pribegii el este singurul care se întoarce acasă. Atunci bătrînul i-a spus că el este moşul său drept frate cu tatăl său şi l-a îndemnat să se uite la el şi să-l recunoască. Şoimaru a răspuns emoţionat că-l recunoaşte.

b. Prima construcţie subliniată este o propoziţie principală incidentă şi de aceea se pune între virgule.

A doua construcţie subliniată este o apoziţie dezvoltată şi de aceea se desparte prin virgulă.

2. a. *am ştiut* — predicat verbal; *calcă* — predicat verbal; *devine recoltă* — predicat nominal;

b. 1. De la holdele din Bărăgan, cu spicul greu atîrnînd în vîrful înaltelor lănci pierdute cîndva de oastea lui Darius am ştiut — propoziţie principală; 2. că tot ... devine paşnică recoltă — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *am ştiut*); 3. ce ne calcă pămîntul — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 2 (are rol de atribut al pronumelui *tot*);

c. atîrnînd — atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, gerunziu, activ, intranzitiv (în text), regulat, forma afirmativă;

atîrnînd = care atîrnă (propoziţie secundară atributivă)

d. Modele: E bine *că* bunicii locuiesc la ţară. (SB)
Mă bucură faptul *că* faci sport. (AT)
Noi nu sîntem siguri *că* ajungem la timp. (CI)
A greşit *că* n-a fost atent. (CZ)
Cîinele vecinului e atît de rău *că* nu intră nimeni în curte. (CNS)

Scanned with OKEN Scanner

e. Mama *calcă* rufele. (a călca = a netezi);
El *a călcat* pe urmele celui din faţă. (a călca = a păşi);
Duşmanul *a călcat* armistiţiul. (a călca = a nu respecta).

5.2.1. I. Complementul direct: definiţie, cuvîntul determinat, prin ce poate fi exprimat, complementul direct multiplu, construirea complementului direct (cu prepoziţie, fără prepoziţie, anticiparea şi reluarea complementului direct), topica, punctuaţia.

Propoziţia completivă directă: definiţie, faţă de cine se subordonează, elemente relaţionale (conjuncţii, pronume relative, adverbe relative), topica şi punctuaţia.

Fiecare aspect trebuie însoţit de exemple.

II. a. 1. Această calificare a vieţii noastre de pînă acum nu este exagerată — propoziţie principală; 2. toţi cei cu experienţă şi cu bună-credinţă o recunosc — propoziţie principală, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 1; 3. şi ... o facem din încrederea — propoziţie principală, coordonată copulativă prin *şi* cu 1 şi 2; 4. dacă în rîndurile următoare ne încercăm — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 3 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *facem*; pronumele *o* este reluarea acestei propoziţii printr-o formă pronominal neaccentuată); 5. să mai aducem un şir de dovezi pentru a o întări — propoziţie circumstanţială de scop, subordonată faţă de 4; că prin chiar aceasta se va înţelege cu atît mai lămurit — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (are rol de atribut al substantivului *încrederea*); 7. în ce consistă însemnătatea direcţiei celei noua, ca una — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de propoziţia 6 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal *se va înţelege*; 8. ce s-a produs mai întîi din trebuinţă instinctivă de a ne scăpa de pe povîrnişul — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 7 (are rol de atribut al pronumelui *una*); 9. pe care ne-au lăsat ante-luptătorii cei vechi — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 8 (are rol de atribut al substantivului *povîrnişul*).

b. *toţi* — atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărît, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ; *o* — complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, feminin, cazul acuzativ, formă neaccentuată; *facem* — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul plural, diateza activă, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; *ca una* — atribut pronominal prepoziţional, exprimat prin pronume nehotărît, gen feminin, numărul singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *ca*; *ce* — subiect, exprimat prin pronume relativ, invariabil, cazul nominativ; în frază leagă o propoziţie secundară atributivă de regentă; *mai întîi* — complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp, gradul comparativ de superioritate.

5.2.2. I. 1. Maestrul e şi-un mare gospodar — propoziţie principală independentă; 2. El cheile cămării le poartă-n buzunar, la tribunal, la Curtea de Apel, Casaţie, consilii şi-n minister cu el — propoziţie principală independentă; 3. Se teme — propoziţie principală regentă; 4. că s-ar putea — propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 3 (are rol de complement indirect al verbului intranzitiv *se teme*); 5. jupîneasa să-i fure, în lipsă, o linguriţă de zahăr şi cafea — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 4 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal *s-ar putea*); 6. De trebuie — propoziţie secundară circumstanţială condiţională, subordonată faţă de 8; 7. să-i facă vreunuia vreo plată — propoziţie

Scanned with OKEN Scanner

secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului impersonal *trebuie*); 8. Astupă cu spinarea, în uşa-ncet căscată, a casei lui de fier, lăuntricul mister, grămezile de suluri şi hîrtii albastre, cîte-o mie, în vraf, cîteva mii — propoziţie principală regentă; 9. că s-ar putea vreodată — propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8; 10. să-i ceri — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 9 (are rol de subiect al verbului reflexiv impersonal *s-ar putea*); 11. să te-mprumute, la mare trebuinţă, cu lei vreo două sute — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 10 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *să ceri*).

II. *el* — pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, nominativ, subiect; *le* — pronume personal, persoana a III-a, plural, feminin, cazul acuzativ, forma neaccentuată, reia complementul direct (*cheile*); *cu el* — pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, forma accentuată, complement indirect; *se* — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; *s-* — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; *-i* — pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată, complement indirect; *-i* — pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată, anticiparea complementului indirect (*vreunuia*); *vreunuia* — pronume nehotărît, masculin, singular, dativ, complement indirect; *vreo* — adjectiv pronominal nehotărît, feminin, singular, acuzativ (se acordă cu *plată*), atribut adjectival; *lui* — pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv, atribut pronominal genitival; *cîteva* — adjectiv pronominal nehotărît, feminin, plural, nominativ, atribut adjectival; *s-* — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; *i* — pronume personal, persoana a III-a, singular, dativ, forma neaccentuată, complement indirect; *te* — pronume personal, persoana a II-a, singular, acuzativ, forma neaccentuată, complement direct; *vreo* — adjectiv pronominal nehotărît, conferă valoare nehotărîtă numeralului cardinal.

III. Îmbogăţirea vocabularului (probleme generale; procedee de îmbogăţire); derivarea (procedee: derivarea cu sufixe, derivarea cu prefixe); derivarea cu sufixe (definiţie, clasificarea sufixelor: substantivale — nume de agent, colective, diminutivale, augmentative, moţionale; adjectivale; verbale; adverbiale);

5.2.3. I. 1. S-ar putea însă — propoziţie principală regentă; 2. cugetă cu inima strînsă coconul domnesc — propoziţie principală incidentă; 3. să nu fie gazdele la locul lor — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al verbului impersonal *s-ar putea*); 4. poate au fost duse la tîrg — propoziţie principală; 5. şi au rămas şi ziua de luni — propoziţie principală, coordonată copulativă prin şi cu 4; 6. ori se vor fi dus în petrecere la o sfîntă mănăstire — propoziţie principală, coordonată disjunctivă prin ori cu 5; 7. Bine ar fi fost — propoziţie principală; 8. îşi încredinţă temerea Alexăndrel cătră prietinul său Jder — propoziţie principală incidentă; 9. să fi trimes întăi un om — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 7 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale *bine ar fi fost*); 10. să afle — propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 9; 11. dacă cei căutaţi stau la locul lor — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 10 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *să afle*); 12. Măria ta, n-ar fi fost bine — propoziţie principală; 13. răspunse cu hotărîre Ionuţ — propoziţie principală incidentă; 14. timpul nostru e scurt — propoziţie principală; 15. şi rînduiala ne

Scanned with OKEN Scanner

este — propoziţie principală, coordonată copulativă prin şi cu 14; 16. să ne ducem numaidecît — propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 15 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ *este*); 17. Toate arată — propoziţie principală regentă; 18. că vom găsi pe jupîniţă — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 17 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *arată*).

II. *Măria ta* — pronume de politeţe, vocativ, fără funcţie sintactică; *n-ar fi fost bine* — expresie verbală impersonală, constituită din adverb *nu* + verbul a fi, copulativ, modul condiţional, perfect, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma negativă + adverb de mod, gradul pozitiv, predicat nominal; *răspunse* — verb predicativ, conjugarea a III-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă, predicat verbal; *cu hotărîre* — substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *cu*, complement circumstanţial de mod; *Ionuţ* — substantiv propriu, simplu, masculin, nominativ, subiect; *timpul* — substantiv comun, simplu, neutru, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît, subiect; *nostru* — adjectiv pronominal posesiv, neutru, singular, nominativ, atribut adjectival; *e* — verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III- a, singular; activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă, este predicat nominal împreună cu adjectivul *scurt*; *scurt* — adjectiv, variabil cu două terminaţii, patru forme flexionare, neutru, singular, nominativ, gradul pozitiv, nume predicativ; *şi* — conjuncţie coordonatoare copulativă simplă; *rînduiala* — substantiv comun, simplu, feminin, singular, nominativ, articulat cu articol hotărît, subiect; *ne* — pronume personal, persoana I, plural, dativ, forma neaccentuată (dativ posesiv), atribut pronominal; *este* — verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă, formează un predicat nominal împreună cu propoziţia predicativă următoare; *să ne ducem* — verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, prezent, reflexiv, intranzitiv, regulat, forma afirmativă, predicat verbal; *numaidecît* — adverb de timp, complement circumstanţial de timp.

III. Verbul *a fi* prezintă în limba română următoarele valori:

a. valoare predicativă, cînd are sensurile a se afla, a se găsi, a exista (cu exemple); a se întîmpla, a se petrece, a avea loc (cu exemple), a costa (cu exemple); b. auxiliar sintactic (verb copulativ) (cu exemple); c. auxiliar morfologic, în structura unor moduri şi timpuri (indicativ — viitor anterior; conjunctiv — perfect; condiţional-optativ — perfect; infinitiv — perfect; diateza pasivă în întregime) (cu exemple).

5.2.4. a. 1. Fireşte dar — propoziţie principală; 2. că ... trebuie — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 1 (are rol de subiect al adverbului predicativ *fireşte*); 3. care au luat proporţiile unei hotărîte revoluţiuni teroriste, aproape ale unui crunt război civil — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 4 (are rol de atribut al substantivului *răscoale*); 4. recentele răscoale ale maselor ţărăneşti ... să producă în Europa emoţiuni şi uimire — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 2 (are rol de subiect al verbului impersonal *trebuie*); 5. Cine ... cunoaşte ca noi de aproape organele acestui stat şi funcţionarea lui — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 6 (are rol de subiect al verbului *se miră*); 6. însă ... se miră acum — propoziţie principală, coordonată adversativă contextuală; 7. nu de ceea ce se întîmplă — propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (are rol de complement indirect al verbului intranzitiv *se miră*); 8. ci ... cum de nu a izbucnit acest enorm scandal public cu mult mai înainte — propoziţie secundară completivă indirectă, subordonată faţă de 6 (are rol de complement indi-

Scanned with OKEN Scanner

rect al verbului intranzitiv *se miră*), coordonată adversativă prin *ci* cu 7; 9. dacă a existat ... atîta energie în acele mase — propoziţie secundară circumstanţială de cauză, subordonată faţă de 8; 10. cum era îndreptăţit — propoziţie secundară circumstanţială de mod, subordonată faţă de 9; 11. să nu mai crează — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 10 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale *era îndreptăţit*).

b. *fireşte* — predicat verbal, exprimat prin adverb predicativ; *au luat* — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, plural, activ, tranzitiv, neregulat, forma afirmativă; *trebuie* — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, indicativ, prezent, persoana a III-a, unipersonal, impersonal, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă; *să producă* — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă.

c. *cine* — subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; în frază leagă o propoziţie secundară subiectivă de regenta ei; *ca noi* — complement circumstanţial comparativ, exprimat prin pronume personal, persoana I, plural, acuzativ, forma accentuată, precedat de adverbul de comparaţie *ca*; *lui* — atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv; *se* (miră) — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, formă neaccentuată, marcă a diatezei reflexive; *ceea ce* — subiect, exprimat prin pronume relativ compus, feminin, singular, nominativ; *se* (întîmplă) — pronume reflexiv, persoana a III-a, singular, acuzativ, formă neaccentuată, marcă a diatezei reflexive.

5.2.5. 1. Semănat-am mac în prag
Să vie cine mi-e drag
Ş-a ieşit macul mărunt
Secatu-m-a cel urît.

2. conjunctura, corobora, delincvent, escortă, fratricid, întreprindere, jurisconsult, preşedinţie, repercusiune, vindicativ.

3. detaliat, onest, ipocrit (perfid), util, culpabil, abis, petiţie, probă (indiciu), circumstanţă, etate, a presupune (a-şi imagina), a solicita, a deceda, a decide, a condamna (a sancţiona).

4. Gratificaţiile se dau anual. Liceul nostru a tipărit un anuar.
Ea are greutăţi familiale. El m-a tratat pe un ton familiar.
El a scris cuvîntul literal. Ea vorbeşte literar.
S-a prezentat la comisia arbitrală. Unii profesori notează arbitrar.
El a investit banii într-un atelier. El a fost învestit preşedinte.
Zece este numeral cardinal. Plăţile se fac în numerar sau prin virament.
Această formaţie are un stil original. El e originar din Moldova.
Prenumele meu este Cătălin. În analiză am întîlnit multe pronume.
Acesta este un complement circumstanţial temporal. Ieri a plouat temporar.
Judeţul Prahova este o zonă petroliferă. În port a intrat un petrolier.

5. 1. Ce a fost — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (are rol de subiect al predicatului nominal *este rezultatul*); 2. şi a devenit Eminescu — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 3 (are rol de subiect al predicatului nominal *este rezultatul*), coordonată copulativă prin şi cu 1; 3. este rezultatul geniului său înnăscut — propoziţie principală; 4. care era prea puternic în propria sa fiinţă — propoziţie secundară atributivă, subordonată faţă de 3 (are rol de atribut al substantivului *geniului*); 5. încît să-l fi abătut vreun contact cu lumea de la drumul său firesc — propoziţie secundară circumstanţială consecutivă, subordonată faţă de 4.

Scanned with OKEN Scanner

b. *ce a fost* — predicat nominal, format din nume predicativ, exprimat prin pronume relativ, nominativ şi verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă; *şi* — conjuncţie coordonatoare copulativă simplă; *a devenit* — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, perfectul compus, persoana a III-a, activ, intranzitiv, regulat, forma afirmativă şi un nume predicativ subînţeles (ce); *care* —subiect, exprimat prin pronume relativ, nominativ; în frază leagă o propoziţie atributivă de regenta ei; *era prea puternic* — predicat nominal, exprimat prin verb copulativ, conjugarea a IV-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, activ, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi nume predicativ, exprimat prin adjectiv, variabil, cu două terminaţii, patru forme, neutru, singular, nominativ, gradul superlativ absolut; *să fi abătut* — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, perfect, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă; - *l* — complement direct, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, acuzativ, formă neaccentuată.

c. *puternic* — format prin derivare (*putere* + sufixul *-nic*);
fiinţă — format prin derivare (*a fi* + sufixul *-inţă*);
firesc — format prin derivare (*fire* + sufixul - *esc*).

5.2.6. 1. Copilul nu înţelegea — propoziţie principală regentă; 2. despre ce-i vorba — propoziţie secundară completivă directă, subordonată faţă de 1 (are rol de complement direct al verbului tranzitiv *nu înţelegea*); 3. auzea însă rîs în juru-i — propoziţie principală, coordonată adversativă cu 1 prin conjuncţia *însă*; 4. şi rîdea şi el, bătînd din palme — propoziţie principală, coordonată copulativă cu 3 prin conjuncţia *şi*; 5. Oamenii aceia, în depărtarea rampei, îi apăreau ca nişte păpuşi, trase şi purtate de sfori — propoziţie principală independentă; 6. Unul avea mustăţi mari — propoziţie principală; 7. altul ochelari rotunzi — propoziţie principală, coordonată adversativă prin juxtapunere cu 6; 8. Păreau — propoziţie principală regentă; 9. că se supără — propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 8 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ *păreau*); 10. păreau — propoziţie principală regentă, coordonată copulativă prin juxtapunere cu 8; 11. că se împacă — propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 10 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ *păreau*); 12. şi se veselesc — propoziţie secundară predicativă, subordonată faţă de 10 (are rol de nume predicativ al verbului copulativ *păreau*), coordonată copulativă cu 11 prin conjuncţia *şi*; 13. Văzu capul cuconiţei Tina apropiindu-se de al mamei — propoziţie principală; 14. şi le auzi şoptind uşor, apoi rîzînd — propoziţie principală, coordonată copulativă cu 13 prin conjuncţia *şi*; 15. Poate ar fi fost mai bine — propoziţie principală regentă; 16. să stea acasă cu moş Andrei — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 15 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale *ar fi fost mai bine*); 17. să se ducă la pădurice — propoziţie secundară subiectivă, subordonată faţă de 15 (are rol de subiect al expresiei verbale impersonale *ar fi fost mai bine*), coordonată copulativă prin juxtapunere cu 16; 18. să mai vadă acolo un iepure — propoziţie secundară circumstanţială de scop, subordonată faţă de 17.

b. *Poate* — adverb de mod, fără funcţie sintactică; *ar fi fost mai bine* — expresie verbală impersonală constituită din *ar fi fost,* verb de conjugarea a IV-a, modul condiţional, perfect, persoana a III-a, singular, intranzitiv, neregulat, forma afirmativă şi adverbul *bine* la gradul comparativ de superioritate, predicat nominal; *să stea* — verb predicativ, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, activ, intran-

Scanned with OKEN Scanner

zitiv, neregulat, forma afirmativă, predicat verbal; *acasă* — adverb de loc, complement circumstanţial de loc; *cu moş* — substantiv comun, simplu, masculin, singular, acuzativ, nearticulat, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *cu*, complement circumstanţial sociativ (s-a considerat răspuns corect şi complement indirect); *Avram* — substantiv propriu, simplu, masculin, singular, nominativ, atribut substantival apoziţional; *să se ducă* — verb predicativ, conjugarea a III-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, reflexiv, intranzitiv, regulat, predicat verbal; *la pădurice* — substantiv comun, simplu, feminin, singular, nearticulat, acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *la*, complement circumstanţial de loc; *să ... vadă* — verb predicativ, conjugarea a II-a, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, activ, tranzitiv, regulat, forma afirmativă, predicat verbal; *mai* — adverb de mod, fără funcţie sintactică; *acolo* — adverb de loc, complement circumstanţial de loc; *un iepure* — substantiv comun, simplu, masculin, singular, acuzativ, articulat cu articol nehotărît, complement direct.

c. Definiţia silabei; modalităţi de alcătuire a silabei (dintr-un singur sunet; din mai multe sunete ale aceluiaşi cuvînt; două cuvinte rostite împreună: un cuvînt împreună cu sfîrşitul sau începutul altui cuvînt, sfîrşitul unui cuvînt şi începutul altui cuvînt); principalele reguli de despărţire în silabe (o consoană între două vocale; două consoane între două vocale şi excepţii; trei sau mai multe consoane între două vocale şi excepţii; vocale în hiat; diftongii şi triftongii; cuvinte derivate şi compuse). Fiecare regulă trebuie exemplificată.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIA TEXTELOR

Agârbiceanu, Ion, *Arhanghelii*, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1956;

Agârbiceanu, Ion, *Opere*, vol. 5, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968;

Agârbiceanu, Ion, *Opere*, vol. 6, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1971;

Bengescu Papadat, Hortensia, *Fecioarele despletite. Concert din muzică de Bach*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966;

Birou, Virgil, *Lume fără cer*, Editura Facla, Timişoara, 1973;

Blaga, Lucian, *Ceasornicul de nisip*, Editura Dacia, Cluj, 1973;

Blaga, Lucian, *Hronicul şi cîntecul vîrstelor*, Editura tineretului, Bucureşti, 1965;

Brătescu-Voineşti, Ioan Al., *Proză. Întuneric şi lumină. În lumea dreptăţii*, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1957;

Caragiale, Mateiu I., *Craii de Curtea-Veche*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965;

Coşbuc, George, *Versuri*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1961;

Creangă, Ion, *Opere*, I-II, Editura Minerva, Bucureşti, 1961;

Delavrancea-Ştefănescu B., *Scrieri alese*, I, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1958;

Doinaş, Ştefan Aug., *Versuri*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1972;

Eminescu, Mihai, *Poezii*, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1958;

Graur, Al., *Fondul principal al limbii române*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1957;

Iorga, N., *Pagini alese*, I-II, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967;

Iorga, N., *Oameni cari au fost*, I-II, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967;

Iorga, N., *Peisagii*, Editura Dacia, Cluj, 1972;

Ivasiuc, Alexandru, *Interval*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968;

Ivasiuc, Alexandru, *Păsările*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1970;

Minulescu, Ion, *Versuri*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1964;

Petrescu, Camil, *Patul lui Procust*, Editura Facla, Timişoara, 1973;

Petrescu, Camil, *Un om între oameni*, II, Editura tineretului, Bucureşti, 1967;

Philippide, Alexandru, *Monolog în Babilon*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967;

Popescu, Petru, *Dulce ca mierea e glonţul patriei*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1972;

Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, I-III, ed. a II-a, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1984;

Preda, Marin, *Intrusul*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968;

Preda, Marin, *Risipitorii*, ed. a II-a, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969;

Scanned with OKEN Scanner

Preda, Marin, *Marele singuratic*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1972;
Preda, Marin, *Moromeţii*, I-III, Editura Minerva, col. „Biblioteca pentru toţi", Bucureşti, 1970;
Rebreanu, Liviu, *Ion*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1979;
Rebreanu, Liviu, *Nuvele*, Editura tineretului, Bucureşti, 1957;
Rebreanu, Liviu, *Răscoala*, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1957;
Sadoveanu, Mihail, *Opere*, vol. XIII, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1958;
Sorescu, Marin, *La lilieci*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1973;
Stanca, Radu, *Poezii*, Editura Albatros, Bucureşti, 1973;
Stănescu, Nichita, *În dulcele stil clasic*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1970;
Titel, Sorin, *Mi-am amintit de zăpadă*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1973;
Vianu, Tudor, *Jurnal*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1970;
Zamfirescu, Duiliu, *Viaţa la ţară*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965.

Scanned with OKEN Scanner

INDICELE
PROPOZIŢIILOR SECUNDARE ŞI INCIDENTE

(primul număr indică capitolul, al doilea număr fraza analizată)

Propoziţia secundară subiectivă: 2.2, 2.4, 2.11, 2.13, 2.14, 2.17, 2.19, 2.20, 2.24, 2.25, 2.28, 2.29, 2.32, 2.34, 2.36, 2.37, 2.40, 2.43, 2.44, 2.45, 2.46, 2.48, 2.49, 2.50, 3.4, 3.6, 3.8, 3.9, 3.14, 3.15, 3.17, 3.20, 3.21, 3.22, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26, 3.28, 3.29, 3.31, 3.32, 3.33, 3.34, 3.35, 3.37, 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45, 3.48, 3.49, 4.1, 4.4, 4.5, 4.7, 4.8, 4.10, 4.14, 4.17, 4.20, 4.22, 4.23, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.33, 4.36, 4.38, 4.40, 5.1.1, 5.2.1, 5.2.2, 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5, 5.2.6

Propoziţia secundară predicativă: 2.3, 2.6, 2.8, 2.10, 2.12, 2.20, 2.30, 2.34, 2.43, 3.7, 3.18, 3.20, 3.21, 3.24, 3.28, 3.30, 3.35, 3.36, 3.44, 3.45, 4.2, 4.8, 4.9, 4.25, 4.26, 4.32, 4.34, 4.38, 5.2.3, 5.2.6

Propoziţia predicativă suplimentară: 2.14, 2.42, 3.2, 4.38, 4.39

Propoziţia secundară completivă directă: 2.1, 2.3, 2.5, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.13, 2.14, 2.16, 2.17, 2.18, 2.19, 2.22, 2.25, 2.26, 2.27, 2.28, 2.29, 2.30, 2.32, 2.33, 2.34, 2.36, 2.37, 2.38, 2.39, 2.45, 2.47, 2.48, 2.49, 2.50, 3.1, 3.2, 3.6, 3.7, 3.9, 3.10, 3.13, 3.14, 3.17, 3.18, 3.19, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.34, 3.36, 3.37, 3.40, 3.41, 3.44, 3.45, 3.46, 3.47, 3.48, 3.49, 3.50, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6, 4.7, 4.9, 4.10, 4.11, 4.13, 4.14, 4.17, 4.20, 4.21, 4.22, 4.25, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.31, 4.32, 4.33, 4.34, 4.35, 4.36, 4.37, 4.38, 4.39, 4.40, 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3, 5.2.1, 5.2.2, 5. 2.3, 5.2.6

Propoziţia secundară completivă indirectă: 2.2, 2.15, 2.16, 2.17, 2.26, 2.27, 2.28, 2.30, 2.32, 2.33, 2.34, 2.35, 2.38, 2.39, 2.50, 3.3, 3.5, 3.6, 3.9, 3.13, 3.17, 3.21, 3.24, 3.26, 3.41, 3.43, 3.45, 3.47, 3.49, 3.50, 4.1, 4.3, 4.13, 4.17, 4.24, 4.31, 4.34, 5.2.2, 5.2.4

Propoziţia secundară atributivă: 2.5, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 2.16, 2.17, 2.19, 2.20, 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.26, 2.27, 2.30, 2.31, 2.32, 2.33, 2.35, 2.36, 2.37, 2.38, 2.39, 2.41, 2.44, 2.45, 2.46, 2.47, 2.49, 3.1, 3.3, 3.5, 3.7, 3.8, 3.10, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.16, 3.17, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.23, 3.24, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.30, 3.31, 3.34, 3.35, 3.36, 3.37, 3.38, 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.44, 3.45, 3.46, 3.50, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13, 4.14, 4.15, 4.16, 4.21, 4.23, 4.24, 4.27, 4.29, 4.31, 4.32, 4.33, 4.35, 4.37, 4.38, 4.39, 5.1.2, 5.13, 5.2.1, 5.2.4, 5.2.5

Propoziţia atributivă apozitivă: 4.38

Propoziţia secundară circumstanţială de loc: 2.1, 3.15, 3.29, 3.32, 4.4

Propoziţia secundară circumstanţială de timp: 2.10, 2.17, 2.27, 2.29, 2.36, 2.40, 2.47, 2.50, 3.6, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.16, 3.18, 3.19, 3.21, 3.23, 3.25, 3.30, 3.32, 3.45, 3.47, 4.8, 4.13, 4.15, 4.17, 4.18, 4.19, 4.21, 4.23, 4.24, 4.25, 4.26, 4.30, 4.37, 5.1.1

Scanned with OKEN Scanner

Propoziţia secundară circumstanţială de mod propriu-zisă: 2.2, 2.3, 2.11, 2.16, 2.37, 2.43, 3.1, 3.18, 3.26, 3.31, 3.41, 3.47, 3.48, 4.1, 4.9, 5.2.4

Propoziţia secundară circumstanţială de mod comparativă: 2.2, 2.9, 2.10, 2.14, 2.16, 2.18, 2.25, 2.29, 2.33, 3.25, 3.31, 3.32, 3.41, 3.48, 4.14, 4.15

Propoziţia secundară circumstanţială de mod comparativă condiţională (ipotetică): 3.10, 3.37, 3.38, 4.2, 4.34

Propoziţia secundară circumstanţială de mod de măsură progresivă: 2.25

Propoziţia secundară circumstanţială de cauză: 2.1, 2.3, 2.13, 2.15, 2.18, 2.22, 2.24, 2.25, 2.26, 2.29, 2.35, 2.38, 2.39, 2.40, 2.42, 2.43, 2.47, 2.48, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.24, 3.27, 3.40, 3.46, 4.4, 4.6, 4.8, 4.9, 4.19, 4.24, 4.26, 4.30, 4.35, 5.1.1, 5.1.2, 5.2.2, 5.2.4

Propoziţia secundară circumstanţială de scop (finală): 2.1, 2.15, 2.25, 2.28, 2.31, 2.32, 2.41, 2.50, 3.4, 3.13, 3.14, 3.19, 3.20, 3.28, 3.33, 3.39, 4.1, 4.19, 4.22, 4.25, 4.26, 4.33, 4.36, 4.37, 4.39, 4.40, 5.2.1, 5.2.3, 5.2.6

Propoziţia secundară circumstanţială condiţională: 2.2, 2.3, 2.19, 2.24, 2.27, 2.35, 2.36, 2.38, 2.45, 3.13, 3.17, 3.21, 3.22, 3.38, 3.40, 3.50, 4.11, 4.12, 4.13, 4.29, 4.30, 5.2.2

Propoziţia secundară circumstanţială concesivă: 2.15, 2.18, 2.19, 2.21, 2.22, 2.23, 2.29, 2.33, 2.37, 2.44, 2.47, 2.48, 3.2, 3.7, 3.14, 3.19, 3.22, 3.27, 3.29, 3.41, 3.42, 4.1, 4.2, 4.4, 4.8, 4.19, 4.21, 4.26, 4.28, 4.29, 4.36, 4.39

Propoziţia secundară circumstanţială consecutivă: 2.7, 2.15, 2.16, 2.17, 2.23, 2.29, 2.33, 2.34, 2.35, 2.41, 2.49, 3.50, 3.4, 3.6, 3.10, 3.11, 3.12, 3.15, 3.26, 3.29, 3.46, 4.12, 4.15, 4.21, 4.24, 4.25, 4.35, 5.2.5

Propoziţia secundară circumstanţială instrumentală: 3.17, 4.35

Propoziţia secundară circumstanţială opoziţională: 4.14, 4.34, 4.40

Propoziţia secundară circumstanţială cumulativă: 4.33

Propoziţia secundară circumstanţială de excepţie: 4.3, 4.36, 4.37

Propoziţii incidente: 2.1, 2.3, 2.12, 2.16, 2.34, 2.35, 2.48, 3.8, 3.38, 3.41, 3.42, 4.19, 4.25, 4.29, 4.30, 4.34, 4.35, 4.37, 5.2.3

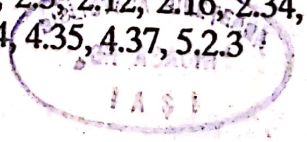

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

PREFAŢĂ (*S.D.*) 3

1. METODOLOGIA ANALIZEI GRAMATICALE (*A.M.*) 5
   1.1. Analiza sintactică a frazei 5
   1.2. Analiza sintactică a propoziţiei 12
   1.3. Analiza morfologică 13

2. MODELE DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ
   (*A.M.* 2.1–2.10, 2.36–2.50; *S.D.* 2.11–2.35) 17

3. TEXTE PROPUSE PENTRU ANALIZĂ GRAMATICALĂ (*A.M.*) 63
   Rezolvarea textelor propuse 70

4. TESTE DE ANALIZĂ FONETICĂ, LEXICALĂ ŞI GRAMATICALĂ
   (*S.D.* 4.1–4.33; *A.M.* 4.34–4.40) 104
   Rezolvarea testelor propuse (*A.M.* şi *S.D.*) 114

5. TESTE DE LA CONCURSURILE DE ADMITERE 140
   5.1. Teste de la concursurile de admitere în liceu (*A.M.*) 140
   5.2. Teste de la concursurile de admitere în învăţământul
   superior (*A.M.* şi *S.D.*) 142
   Rezolvarea testelor de la concursurile de admitere (*A.M.* şi *S.D.*) 144

Bibliografia textelor 153

Indicele propoziţiilor secundare şi incidente (*S.D.*) 155

Scanned with OKEN Scanner

În EDITURA PETRION au apărut:

1. **Probleme de aritmetică pentru clasele I–VI**
   autori: *I. Petrică* şi *V. Ştefănescu*

2. **Probleme de matematică pentru gimnaziu**
   autori: *I. Petrică, C. Ştefan, Şt. Alexe*
   (ediţia a II-a)

3. **Probleme de geometrie pentru gimnaziu**
   autor: *I. Petrică*

4. **Teste de matematică pentru concursul de admitere în liceu**
   autor: *I. Petrică*

5. **Limba noastră-i o comoară** (Exerciţii de gramatică pentru ciclul primar)
   autori: *Vasile Molan, Iulia Teodorescu, Letiţia Pîrvulescu*

6. **Probleme de matematică propuse la olimpiadele şcolare pentru clasele V–VIII**
   autor: *Cornel Ştefan*

În curînd în colecţia „Liceu”:

1. *I. Petrică, I. Lazăr:* **„Probleme de algebră pentru liceu”**

2. *I. Petrică:* **„Probleme de analiză matematică pentru clasele a XI-a şi a XII-a”**

3. *Ioan Druică-Zeletin:* **„Fizică pentru liceu“**

Primim comenzi de la: centrele de librării, difuzori particulari, şcoli şi inspectoratele şcolare pe adresa:

Editura Petrion
C.P. 1–310
Bucureşti
cod. 70700

Scanned with OKEN Scanner

Redactor: ANDREEA BOGDANA PETRICĂ
Tehnoredactor: AUREL BUDNIC

Bun de tipar: 7.02.1992. Format: 16/70×100.
Coli de tipar: 10.

Culegere şi paginare pe calculator: ADISAN S.R.L., str. arh. Ion Mincu nr. 11, tel. 17.74.30

Comanda 20154
REGIA AUTONOMĂ
A IMPRIMERIILOR
Imprimeria CORESI

Scanned with OKEN Scanner

ÎN ACEEAŞI COLECŢIE

au apărut:

I. PETRICĂ, C. ŞTEFAN, ŞT. ALEXE, Probleme de matematică pentru gimnaziu
I. PETRICĂ, V. ŞTEFĂNESCU, Probleme de aritmetică pentru clasele I-IV
I. PETRICĂ, Probleme de geometrie pentru gimnaziu
I. PETRICĂ, Teste de matematică pentru concursul de admitere în liceu
V. MOLAN şi colab., Limba noastră-i o comoară (Exerciţii de gramatică pentru ciclul primar)
C. ŞTEFAN, Probleme de matematică propuse la olimpiadele şcolare pentru clasele V-VIII

COLECŢIA GIMNASIUM

ÎN PREGĂTIRE O NOUĂ COLECŢIE «LICEU»

în care vor apărea:

I. PETRICĂ, I. LAZĂR, Probleme de algebră pentru clasele IX-XII
I. PETRICĂ, Analiză matematică pentru clasele XI-XII
I. DRUICĂ-ZELETIN, Fizică pentru liceu

ISBN 973-9116-06-X

LEI 155

Scanned with OKEN Scanner